

การเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์ของโลก

แนวโน้มและผลกระทบที่มีต่อประเทศไทยในปี ๒๕๖๗

น.อ.เกียรติยุทธ เทียนสุวรรณ

**If we believe that tomorrow will be better,
we can bear a hardship today.**

“ถ้าเราเชื่อว่าพรุ่งนี้会更好
เราก็สามารถทนต่อความยากลำบาก
ในวันนี้ได้”

ดิช นัท ฌนซ์

กล่าวนำ

ภูมิรัฐศาสตร์ คือ การศึกษาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ (Geography) อำนาจ (Power) และการเมือง (Politics) ซึ่งมีความเป็นพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา ความเข้าใจในภูมิรัฐศาสตร์ของโลกจะทำให้เราเข้าใจปัจจัยพื้นฐานที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเหตุการณ์ระดับโลก ซึ่งผู้กำหนดนโยบาย นักยุทธศาสตร์ นักวิเคราะห์ และนักวิชาการ จะได้รับข้อมูลเชิงลึกถึงแรงขับเคลื่อนของประเทศต่าง ๆ ในการสร้างความร่วมมือและความขัดแย้ง (Cooperation and Conflict) ในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติด้านความมั่นคงซึ่งหมายรวมถึง ด้านการเมือง การเศรษฐกิจ การทหาร สังคมวัฒนธรรม พลังงาน เทคโนโลยี และอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจในภูมิรัฐศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าว ย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้เราสามารถกำหนดเป้าหมายแนวทางหรือบทบาทที่จะแสวงประโยชน์จากโอกาสหรือสิ่งท้าทายที่เกิดขึ้น

นวกาธิปัตย์สาร

คลังปัญญา ชัดเจนผู้รัก

หากยังไม่ได้ทำความเข้าใจกับตนเองอย่างถูกต้องและเพียงพอถึงข้อเด่น ข้อด้อย ข้อได้เปรียบเสียเปรียบเมื่อเทียบกับประเทศหรือตัวแสดงอื่น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ความไม่สอดคล้องระหว่างเป้าหมายกับขีดความสามารถหรือศักยภาพที่มีอยู่ (Ends – Means Mismatch)

บทความนี้จึงเป็นการนำเสนอผลการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือต่าง ๆ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจความสำคัญของภูมิรัฐศาสตร์ ตลอดจนแรงขับเคลื่อนและแนวโน้มของกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในปี ๒๕๖๗ นอกจากนี้ ยังมีส่วนในการทบทวนและประเมินขีดความสามารถของประเทศไทย เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างสถานะที่เป็นอยู่ กับสถานะที่ควรจะเป็น ซึ่งหากสามารถพิสูจน์ทราบได้แต่เนิ่น ๆ การแก้ไข ปรับเปลี่ยน ในกรณีที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง หรือฉกฉวยโอกาสในกรณีที่เป็นไปตามหรือเหนือกว่าความคาดหวัง ย่อมเป็นไปได้โดยง่ายโดยไม่ต้องทุ่มเททรัพยากรมากนัก แต่ไม่ว่าสถานการณ์ข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ขอให้เราเชื่อว่าความพยายามในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ดีในวันนี้ย่อมส่งผลให้เรามีพรุ่งนี้หรือวันต่อไปที่ดีกว่า

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภูมิรัฐศาสตร์โลกในปี ๒๕๖๗ และผลกระทบต่อประเทศไทย

จากที่กล่าวมาแล้วว่า ภูมิรัฐศาสตร์ คือ การศึกษาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ (Geography) อำนาจ (Power) และการเมือง (Politics) ซึ่งในที่นี้จะขอขยายความต่อไปว่า การศึกษานั้น มีความมุ่งหมายที่ต้องการทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างไร โดยนักวิเคราะห์จะศึกษาตัวแสดง บุคคล องค์กร บริษัท และรัฐบาลระดับชาติที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และการเงิน ตลอดจนวิธีที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน¹

1 CFA Institute, Introduction to Geopolitics, 2024 Curriculum<<https://www.cfainstitute.org/en/membership/professional-development/refresher-readings/introduction-geopolitics>> accessed 2 Mar 2024.

หรืออาจกล่าวได้ว่าภูมิรัฐศาสตร์ คือ สรรพสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ ความขัดแย้ง และผลประโยชน์สาธารณะ จากการแข่งขันเชิงอำนาจ การทหาร ความมั่นคง และยุทธศาสตร์

ภูมิรัฐศาสตร์ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา โดยได้มีการวิเคราะห์แนวโน้มเหตุการณ์ที่จะเป็นปัจจัยสำคัญในอนาคตที่จะส่งผลกระทบต่อภูมิรัฐศาสตร์โลกในปี ๒๕๖๗ และอนาคตอันใกล้ ได้แก่²

๑. ความตึงเครียดระหว่างรัสเซียและนาโต้

ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนยังคงเป็นความเสี่ยงเชิงภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญของโลกต่อไปในปีนี้ โดยก่อให้เกิดทั้งวิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรม และความเสี่ยงต่อการเคลื่อนย้ายเงินทุน การค้าการลงทุน และตลาดสินค้าโภคภัณฑ์ทั่วโลก ทั้งนี้ความตึงเครียดระหว่างรัสเซียและนาโต้ได้ก่อตัวขึ้นมาระยะหนึ่งแล้ว จนกระทั่งรัสเซียได้ใช้กำลังบุกเข้ายึดครองพื้นที่บางส่วนของยูเครน ซึ่งส่งผลให้รัสเซียถูกลงโทษทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันยูเครนได้รับความช่วยเหลือทั้งด้านการเงิน การทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ จากประเทศสมาชิกนาโต้

๑.๑ แนวโน้มของเหตุการณ์ จากเหตุการณ์ที่ยังคงมีการใช้กำลังทางทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าโจมตีกันอย่างต่อเนื่อง มีการวาดภาพฉากทัศน์ที่เป็นไปได้ของโลกหลังสิ้นสุดสงครามรัสเซีย - ยูเครน จำนวน ๒ ฉากแสดงได้ตามตารางที่ ๑ ซึ่งสำหรับผู้เขียนแล้ว มองว่าแนวโน้มจะเอนเอียงไปทางภาพฉากทัศน์ B เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นฉากทัศน์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและจีน ซึ่งไม่เพียงแต่ความสัมพันธ์จะไม่ตึงเครียดเท่านั้น แต่ยังเติบโตอย่างต่อเนื่องและยิ่งใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยในปี ๒๕๖๖ ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้เดินทางไปเยือนรัสเซียตลอดจนแสดงท่าทีสนับสนุนทางทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ และในเวลาต่อมา ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน

2 S&P Global, Top geopolitical risks of 2024 <<https://www.spglobal.com/en/enterprise/geopolitical-risk/>> accessed 2 Mar 2024.

ได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอดหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Summit) ณ กรุงปักกิ่ง แม้ว่าจนถึงขณะนี้รัสเซียยังคงไม่ได้รับการสนับสนุน ยุทธโศภณจากจีนก็ตาม³

ตารางที่ ๑ ภาพฉากทัศน์โลกหลังสิ้นสุดสงครามรัสเซีย-ยูเครน

โลก A: หลังสงครามที่ไม่ค่อยดีนัก	โลก B: หลังสงครามที่น่าพึงพอใจยิ่งขึ้น
• ผลลัพธ์ของสงคราม ความขัดแย้งสิ้นสุดลงหลังจากสงครามอันยาวนาน • จีนให้ความช่วยเหลือร้ายแรงแก่รัสเซีย • สงครามสิ้นสุดลงด้วยการหยุดยิงที่อ่อนแอ • ยูเครนประสบความพ่ายแพ้เล็กน้อยในดินแดน • การวางยุทธศาสตร์ภายหลังสงคราม รัสเซียเป็นจักรวรรดินิยมเป็นหลักและยังมีแรงจูงใจด้านความมั่นคงด้วย • รัสเซียอ่อนแอลงจากสงครามแต่ก็พร้อมที่จะติดอาวุธ • ความสัมพันธ์รัสเซีย-จีนมีความใกล้ชิดกันมาก • ยูเครนมุ่งเน้นไปที่การยึดดินแดนคืน • ยูเครนเสียหายทางเศรษฐกิจ • นาโต้แตกแยกจากนโยบายในช่วงสงครามที่มีต่อรัสเซียและยูเครน • การเปลี่ยนแปลงของสหรัฐฯ สู่ภูมิภาคอินโดแปซิฟิกถูกจำกัดด้วยสงครามในยุโรป • มีความตึงเครียดระหว่างสหรัฐฯ และจีนเนื่องจากปฏิกิริยาสนับสนุนมอสโก • การกระจายตัวของเศรษฐกิจโลกเกิดขึ้นเนื่องจากการคว่ำบาตรและการตอบโต้การคว่ำบาตร	• ผลลัพธ์ของสงคราม สงครามสิ้นสุดลงไม่ช้า จีนไม่ได้ให้ความช่วยเหลือร้ายแรงแก่รัสเซีย • สงครามสิ้นสุดลงด้วยการหยุดยิงที่รุนแรง ยูเครนได้รับดินแดนคืนเล็กน้อย • การวางยุทธศาสตร์ภายหลังสงคราม รัสเซียมีจุดมุ่งหมายด้านความปลอดภัยเป็นหลัก • รัสเซียอ่อนแอลงอย่างรุนแรงจากสงคราม และอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศกำลังถดถอย • ความสัมพันธ์รัสเซีย-จีนค่อนข้างตึงเครียด • ยูเครนให้ความสำคัญกับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ • เศรษฐกิจของยูเครนได้รับความเสียหายอย่างมากจากสงคราม • นาโต้รักษาเอกภาพในนโยบายช่วงสงครามที่มีต่อรัสเซียและยูเครน • การเปลี่ยนแปลงของสหรัฐฯ สู่ภูมิภาคอินโดแปซิฟิกไม่ได้ถูกจำกัดอย่างมีนัยสำคัญจากสงครามในยุโรป • สงครามไม่มีผลกระทบต่อความตึงเครียดระหว่างสหรัฐฯ และจีน • รัสเซียมีการบูรณาการทางเศรษฐกิจกับตะวันตกน้อยลงมาก

ที่มา : Priebe, Miranda and Samuael Charap, The Day After: Postwar U.S. Strategy Toward Russia, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2024. <https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA250-1.html> assessed 10 Mar 2024.

3 Vita Golod, Is China Sincere About Peace in Ukraine?, Foreign Policy, 29 Jan 2024.<<https://foreignpolicy.com/2024/01/29/china-ukraine-russia-war-peace-mediation-grain/>> accessed 16 Mar 2024.

๑.๒ ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย จากจุดเริ่มต้นของสงครามรัสเซียยูเครนในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จนถึงปัจจุบัน สงครามได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องกว่า ๒ ปี โดยในช่วงแรก อาจกล่าวได้ว่าไทยยังไม่รับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นมากนัก นอกจากการแสดงท่าทีทางการทูตในฐานะสมาชิกสหประชาชาติที่ในช่วงแรกมีการลงมติเพื่อเรียกร้องให้รัสเซียถอนตัวออกจากยูเครน โดยไทยได้ “งดออกเสียง” ซึ่งเป็นเสียงส่วนน้อยในบรรดาสมาชิกอาเซียนที่ตัดสินใจลงมติเช่นนั้น ด้วยเหตุผลที่ไทยไม่ต้องการกดดันรัสเซียจนปิดโอกาสการหาทางออกจากวิกฤต อย่างไรก็ตามในโอกาสครบรอบ ๑ ปีของสงคราม สมาชิกสหประชาชาติลงมติอีกครั้งเพื่อเรียกร้องให้รัสเซียถอนตัวออกจากยูเครน ไทยได้ตัดสินใจลงคะแนนสนับสนุนข้อมตินี้ร่วมกับชาติอาเซียนอีก ๗ ประเทศคือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน สิงคโปร์ กัมพูชา และเมียนมา โดยมีการกล่าวว่าการปรับท่าทีของรัฐบาลไทยต่อสงครามครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นกรณีศึกษาว่าด้วยการทูตไทยในศตวรรษที่ ๒๑ อย่างน่าสนใจ เนื่องจากการงดออกเสียงในครั้งแรก ไม่เป็นไปตามเสียงวิพากษ์วิจารณ์และแนวทางของผู้ที่เกะติดสถานการณ์ระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง และรวมถึงเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ⁴

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่เกิดขึ้นสำหรับประเทศไทยในปัจจุบันพบว่าความเสี่ยงจากสงครามที่ยังดำรงอยู่จะทำให้ราคาและความต้องการด้านพลังงานมีความผันผวน ซึ่งจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยชะงักงัน⁵ นอกจากนี้ ได้มีชาวรัสเซียที่ลี้ภัยเลี้ียงสถานการณ์ในประเทศ เดินทางเข้ามาพำนักในประเทศไทยแล้วราว ๕ แสนคน และยังคงเป็นกลุ่มชาวต่างชาติที่มีจำนวนมากที่สุดที่ซื้ออสังหาริมทรัพย์

4 สุทธิชัย หยุ่น, ข้อสังเกตการปรับท่าทีของไทยต่อ สงครามยูเครนในสหประชาชาติ, ไทยโพสต์, 22 กุมภาพันธ์ 2566, <https://www.thaipost.net/columnist-people/332436/> สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2567.

5 LH BANK, Global Economic Outlook 2024, Business Research, November 2023 <<https://www.lhbank.co.th/getattachment/bb85ca7a-ee96-44b9-a6f1-89715d2ae-3ae/economic-analysis-economic-update-2023-Global-and-Thai-Economic-Outlook-2024->> accessed 19 Mar 2024.

ในประเทศไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพ ภูเก็ต และพัทยา⁶ ซึ่งส่งผลให้อสังหาริมทรัพย์ในพื้นที่ดังกล่าวมีราคาสูงขึ้น อีกทั้งยังมีชาวรัสเซียบางกลุ่มลักลอบทำงานการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวรัสเซียเองโดยไม่ได้รับอนุญาตซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการแย่งงานและความขัดแย้งทางสังคมในชุมชน

๒. การโจมตีทางไซเบอร์

ความก้าวหน้าและการพัฒนาที่รุดหน้าไปอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีดิจิทัลจากยุค ๑.๐ ถึงยุค ๔.๐ ภายในเวลาราว ๗๐ - ๘๐ ปี ถือว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภูมิรัฐศาสตร์โดยเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาของแต่ละประเทศเป็นอย่างมาก โดยในปัจจุบัน โลกกำลังเข้าสู่ยุคเริ่มต้นวิวัฒนาการของ Generative AI ซึ่งมีการนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศในหลายด้าน ในทางกลับกัน กลายเป็นความเปราะบางและความเสี่ยงต่อการถูกโจมตีโดยประเด็นด้านการสร้างความมั่นคงทางไซเบอร์จะเป็นอีกหนึ่งความสำคัญที่ส่งผลกระทบกับโลกในปี

๒.๑ แนวโน้มของเหตุการณ์ การโจมตีทางไซเบอร์จะเป็นความเสี่ยงต่อภูมิรัฐศาสตร์ที่กำลังเติบโต ขยายขนาดใหญ่ขึ้น และทวีความซับซ้อนขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง จนในปัจจุบันถือว่าเป็นภัยคุกคามที่รุนแรงต่อบุคคลองค์กร และความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากการแปลงโครงสร้างพื้นฐานของชาติที่สำคัญ (Critical national infrastructure : CNI) ให้เป็นดิจิทัล ซึ่งหมายความว่า การให้บริการจากภาครัฐและภาคเอกชนที่จำเป็นจำนวนมาก รวมถึงโครงข่ายไฟฟ้า เครือข่ายน้ำประปา และระบบขนส่ง ซึ่งควบคุมด้วยระบบดิจิทัล มีความเสี่ยงมากขึ้นจากการโจมตีทางไซเบอร์ การโจมตีทางไซเบอร์ที่ประสบความสำเร็จกับระบบเหล่านี้สามารถส่งผลกระทบร้ายแรง รวมถึงการสูญเสียชีวิตและความเสียหายทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้การโจมตีทางไซเบอร์อย่างต่อเนื่องอาจส่งผลกระทบในวงกว้างต่อตลาดการเงินและเศรษฐกิจ เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน และโครงสร้างพื้นฐาน

⁶ Robin W. Martin, War weary and wary, Bangkok Post, 21 Feb 2024 <<https://www.bangkokpost.com/life/arts-and-entertainment/2745936/war-weary-and-wary>> accessed 21 Mar 2024.

ล้วนเสี่ยงต่อการถูกทำลายหรือถูกจารกรรมข้อมูล อีกทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการกับการโจมตีทางไซเบอร์อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ทำนายเป็นอย่างมาก เนื่องจากความสัมพันธ์ทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ซับซ้อนระหว่างหลายประเทศ ความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์เพิ่มขึ้นระหว่างมหาอำนาจสำคัญบางแห่งของโลก เช่น NATO และรัสเซีย ตามข้อที่ ๑ ส่งผลให้การโจมตีทางไซเบอร์ครั้งใหญ่ในฐานะเครื่องมือของรัฐมีความเป็นไปได้มากขึ้น

๒.๒ ผลกระทบต่อประเทศไทย มีรายงานจาก Check Point Software Technologies ซึ่งเป็นผู้ให้บริการระดับโลกด้านความมั่นคงทางไซเบอร์ ได้เปิดเผยว่าองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ของไทยถูกโจมตีทางไซเบอร์เป็นจำนวน ๑,๘๙๒ ครั้งต่อสัปดาห์ในห้วงครึ่งปีหลังของปี ๒๕๖๖ ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลกที่ถูกโจมตีราว ๑,๐๔๐ ครั้งต่อสัปดาห์ โดยมีมัลแวร์ Cryptominer และ Botnet เป็นภัยคุกคามที่แพร่ระบาดมากที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าประเทศไทยกำลังตกอยู่ในความเสี่ยงต่อการโจมตีแบบฟิชชิ่ง การหลอกลวง และการแย่งยึดทรัพย์สิน นอกจากนี้ การโจมตียังพบเห็นได้มากที่สุดใ้ในอุตสาหกรรมรัฐบาล/ทหาร การผลิต และการเงิน/การธนาคาร ซึ่งมีการโจมตีจำนวน ๕,๗๘๙ ครั้งในช่วงหกเดือนที่ผ่านมา ได้กระตุ้นให้การรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากความถี่ของการโจมตีและลักษณะที่ละเอียดอ่อนของเป้าหมาย โดยการโจมตีเหล่านี้จะมุ่งเน้นไปที่การดึงข้อมูลที้นำไปสู่การรบกวนโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ การใช้ประโยชน์จากช่องโหว่ของ IoT (Internet of Things) และการดักดักเงินที่อยู่ในระบบออนไลน์ และอื่นๆ อีกมากมาย ในการนี้ ได้มีการคาดหมายว่า องค์กรต่างๆ ในประเทศไทยจะเผชิญกับการต่อสู้ที่ยากลำบาก การโจมตีด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์มีความซับซ้อนมากขึ้น และปริมาณการโจมตีที่เพิ่มขึ้นทุกปี⁷ นอกจากนี้ การพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้ส่งเสริมให้ผู้โจมตีปลอมตัวเป็นผู้ใช้จริง

⁷ The Nation, Thai organization face 800 more weekly cyber attacks than global average, 2 Feb 2024, <<https://www.nationthailand.com/blogs/thailand/general/40035215>> assessed 13 Mar 2024.

อย่างแนบเนียน สามารถผ่านการป้องกันแบบไบโอเมตริกซ์ (การเข้าสู่ระบบ โดยใช้การสแกนอวัยวะต่าง ๆ เช่น ใบหน้าและลายนิ้วมือ) ได้อย่างง่ายดาย^๘ ซึ่งองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องระมัดระวังในการเผชิญกับความเสี่ยงทางไซเบอร์ที่เพิ่มขึ้น เพื่อป้องกันการโจมตีที่กำลังจะเกิดขึ้น องค์กรต่างๆ จะต้องมีความรู้แนวทางบูรณาการแพลตฟอร์มบนพื้นฐานของการทำงานร่วมกัน และครอบคลุมเพื่อความปลอดภัยทางไซเบอร์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปกป้องโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในประเทศไทย

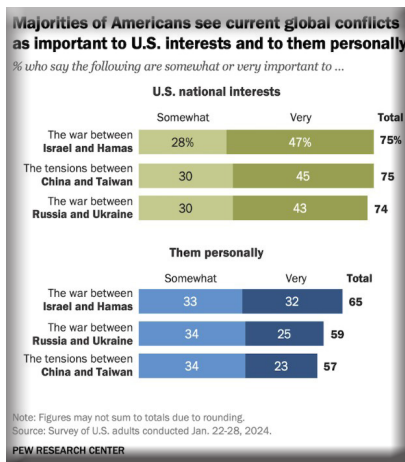
๓. การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ และจีน

ประเด็นความขัดแย้งและการแข่งขันที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องระหว่างสหรัฐฯ และจีนจะก่อให้เกิดความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ในปี ๒๕๖๗ การที่จีนแสดงกำลังทางทหารในทะเลจีนใต้เพิ่มมากขึ้น ประกอบความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความตึงเครียดทางการค้ากับสหรัฐฯ ได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยแม้ว่าสหรัฐฯ และจีนจะมีความสัมพันธ์ที่หลากหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการค้า ห่วงโซ่อุปทาน และขอบเขตทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์สหรัฐฯ-จีนมีความซับซ้อนมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยไม่ว่าความสัมพันธ์นั้นจะเป็นไปในทางบวกหรือลบ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่โลกจะต้องติดตามอย่างใกล้ชิด

๓.๑ แนวโน้มของเหตุการณ์ ในปี ๒๕๖๗ นี้ มีการมองว่าการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีนจะยังคงเป็นทิศทางนโยบายเริ่มต้นของจีนในหนึ่งปี^๙ แม้ว่าชาวที่โลกรับรู้โอกาสกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการทูตก็ตาม จีนและสหรัฐฯ มุ่งมั่นที่จะดำเนินนโยบายการแข่งขันอย่างรับผิดชอบซึ่งกันและกัน แต่ความเสี่ยงในการกระชับความสัมพันธ์ยังคงอยู่ ทั้งนี้จากความตึงเครียดทางการค้าเพิ่มขึ้นในปี ๒๕๖๑

⁸ Suchit Leesa-Nguansuk, Trojan attacks zero in on Thailand, Bangkok Post, 28 Feb 2024, <<https://www.bangkokpost.com/business/general/2749709/trojan-attacks-zero-in-on-thailand>> assessed 10 Mar 2024.

เมื่อสหรัฐฯ กำหนดภาษีนำเข้าจากจีน เพื่อลดการขาดดุลการค้า สิ่งนี้ได้จุดชนวนความขัดแย้งทางการค้าระหว่างทั้งสองประเทศซึ่งส่งผลกระทบอย่างมากต่อการค้าโลก แม้ว่าในเดือนธันวาคม ๒๕๖๑ สหรัฐฯ และจีนมีส่วนร่วมในการเจรจาการค้า แต่การเจรจาล้มเหลวในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ ทั้งสองประเทศได้ลงนามข้อตกลงการค้าระยะที่ ๑ ในเดือนมกราคม ๒๕๖๓ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สหรัฐฯ ได้วางข้อจำกัดในการส่งออกไปยังจีน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี เนื่องจากความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และสิ่งนี้มีส่วนทำให้เกิดความตึงเครียดทางการค้า นอกจากนี้ การค้าแก๊สธรรมชาติเหลว (Liquid Natural Gas : LNG) ที่เพิ่มมากขึ้นระหว่างทั้งสองประเทศยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และจีนอีกด้วย จีนได้กลายเป็นหนึ่งในผู้นำเข้า LNG ของสหรัฐฯ รายใหญ่ที่สุด ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการช่วยลดการขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ กับจีน แต่จะมีส่วนทำให้จีนมีอำนาจเหนือภาคพลังงานของสหรัฐฯ และจากการที่ทั้งสอง

ประเทศ ยังมีพื้นที่ที่มีผลประโยชน์และความขัดแย้งที่ทับซ้อนกัน จีนขู่ขายพันธบัตรกระทรวงการคลังสหรัฐฯ และสหรัฐฯ ขึ้นบัญชีดำบริษัทเทคโนโลยีของจีนบางแห่ง ทำให้มีความกังวลเพิ่มมากขึ้นว่าความตึงเครียดทางการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีนอาจบานปลายไปสู่การแยกตัวทางการเงินเพิ่มเติม ความขัดแย้งดังกล่าวจะทำให้เกิดการหยุดชะงักอย่างมากต่อตลาด

การเงินโลกอย่างไรก็ตามความเสี่ยงจากการแบ่งขั้วทางการเมืองระหว่างสองประเทศ ทั้งในกรณีข้อพิพาทเหนือเกาะไต้หวันและทะเลจีนใต้ การที่สหรัฐฯ

พยายามเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มพันธมิตรทางทหารทั้งกลุ่ม QUAD⁹ และ AUKUS¹⁰ ความเห็นที่แตกต่างในการสนับสนุนอิสราเอลของสหรัฐฯ และชาติอาหรับของจีน¹¹ ซึ่งอาจทวีความรุนแรงและชัดเจนมากขึ้นในการเลือกตั้งของสหรัฐฯ ที่กำลังจะมาถึง อันเนื่องจากผลการสำรวจของพลเมืองสหรัฐฯ ส่วนใหญ่ที่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ว่าการเข้าร่วมในการสนับสนุนยูเครน อิสราเอล และการปกป้องไต้หวันของสหรัฐฯ ล้วนเป็นไปเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ¹²

๓.๒ ผลกระทบต่อประเทศไทย หากนับเวลาตั้งแต่ห้วงยุคแห่งการแผ่ขยายอำนาจจากทางตะวันตก ซึ่งไทยเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ที่รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคม อันเนื่องมาจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของคาบสมุทรอินโดจีน สามารถทำหน้าที่เป็นประเทศกันชนสำหรับความต้องการทั้งจากอังกฤษและฝรั่งเศสที่จะครอบครองดินแดนแห่งนี้ ในขณะที่การสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ ๒ และตามมาด้วยสงครามเย็นระหว่างสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต ได้นำมาซึ่งการตัดสินใจที่อาจเป็นหนึ่งในไม่กี่ครั้งในประวัติศาสตร์ของไทย ที่เลือกข้างในการเป็นพันธมิตร

9 QUAD เป็นคำย่อของ Quadrilateral Security Dialogue ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก ที่ประกอบด้วย สหรัฐฯ ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย ภายใต้แนวคิดการประสานความร่วมมือทางทะเลในเอเชียเพื่อตอบสนองต่อการขยายอิทธิพลอย่างรวดเร็วของจีนในภูมิภาค

10 AUKUS เป็นคำย่อของ Australia (AU) United Kingdom (UK) และ United States (US) ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือเพื่อความปลอดภัยและสันติภาพในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก โดยมุ่งเน้นข้อตกลงที่สหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร จะสนับสนุนการสร้างเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ให้แก่ ออสเตรเลีย

11 นายหวัง อี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของจีน ได้กล่าวชัดเจนว่า “จีนเป็นเพื่อนและพี่น้องที่ดีของชาติอาหรับและอิสลาม” <<https://www.brookings.edu/articles/chinese-narratives-on-the-israel-hamas-war/>> assessed 2 Mar 2024.

12 Jordan Lippert, How Americans view the conflicts between Russia and Ukraine, Israel and Hamas, and China and Taiwan, Pew Research Center, 16 Feb 2024, <<https://www.pewresearch.org/short-reads/2024/02/16/how-americans-view-the-conflicts-between-russia-and-ukraine-israel-and-hamas-and-china-and-taiwan/>> assessed 3 Mar 2024.

กับผู้นำชาติเสรีนิยมประชาธิปไตยอย่างสหรัฐฯ โดยรัฐบาลและกองทัพได้สร้างภาพความเลวร้ายและความน่าหวาดกลัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ให้กับประชาชน และเริ่มต้นด้วยการปราบปรามอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ จนกระทั่งปรับแนวทางโดยใช้การทูตแทนการทหารด้วยการประกาศนิรโทษกรรมให้กับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในปี ๒๕๒๖ รวมระยะเวลาต่อสู้ทั้งสิ้น ๑๘ ปี การตัดสินใจเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ได้ส่งผลให้ไทยจำเป็นต้องดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับมหาอำนาจดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่สหรัฐฯ เองมองว่าไทยเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในนโยบายความมั่นคงและการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของตนในภูมิภาค¹³ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยถึงจุดพลิกผันครั้งใหญ่ เมื่อสหรัฐฯ ปรับนโยบายในเอเชียโดยเริ่มต้นในปี ๒๕๑๑ ทั้งการยุติการทำสงครามกับเวียดนาม การถอนทหารออกจากภูมิภาค การเริ่มปรับความสัมพันธ์กับจีนจนนำมาสู่การสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในปี ๒๕๑๕ ประกอบกับภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ การเมืองไทยได้ก้าวสู่การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยอีกครั้ง ทั้งยังมีการปรับทิศทางนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญที่มีความเป็นอิสระมากขึ้น โดยไม่ได้มุ่งเน้นการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจเดียวอีกต่อไป¹⁴ อย่างไรก็ตาม ด้วยกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จีนได้ก้าวขึ้นมาท้าทายความเป็นชาติมหาอำนาจของสหรัฐฯ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการทหาร โดยที่ยังคงระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน ได้กลายเป็นความท้าทายของประเทศในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก ในการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติ ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่ล่อแหลมและเปราะบางอันเกิดจากการแข่งขันและความขัดแย้งของสองชาติมหาอำนาจที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น

13 C. S. Liang, Thailand's Foreign Policy: An Analysis of Its Evolution since World War II, Singapore: Nanyang University, 1977, p.6.

14 กุลนันทน์ คันธิก, นโยบายต่างประเทศไทยในสงครามเย็น: กระบวนการ ปัจจัย และการปฏิบัติ, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๖๑, หน้า ๕๘.

จวบจนปัจจุบัน ได้มีการวิเคราะห์มุมมองของสหรัฐฯ ที่มีต่อไทยว่า ยุทธศาสตร์ของไทยมีพื้นฐานอยู่บนการรักษาความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ กับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน แม้ว่าไทยจะเป็นพันธมิตรตามสนธิสัญญาของ สหรัฐอเมริกา และยังคงมีความสัมพันธ์ความร่วมมือด้านความมั่นคงที่ แน่นแฟ้น แต่ประเทศไทยได้ร่วมมือกับกองทัพปลดปล่อยประชาชนของจีน มากขึ้น ตั้งแต่การฝึกอบรมไปจนถึงการซื้ออาวุธ และด้วยการยึดโยงอยู่กับ ยุทธศาสตร์นี้ ทำให้ไม่น่าเป็นไปได้ที่ประเทศไทยจะสนับสนุนปฏิบัติการ ของสหรัฐฯ หากปฏิบัติการนั้นมุ่งเป้าไปที่จีนไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใด ก็ตาม ยกเว้นในสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เช่น จีนต้องการใช้ประเทศไทย เป็นทางผ่านของกำลังทหารขนาดใหญ่ หรือใช้เป็นฐานทัพหลักนอกประเทศ โดยระบุว่าประเทศไทยมีประเพณีอันยาวนานในการ “โค้งตามสายลม” ผู้นำไทยยังคงกังวลว่า จะต้องเลือกข้างระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน โดยรัฐบาลไทยพยายามที่จะแสวงหาความได้เปรียบสูงสุดทั้งจากจีนและ สหรัฐอเมริกา โดยไม่กระตุ้นให้เกิดการต่อต้านจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และ จากผลการสำรวจพบว่า แม้นายทหารไทยจะยังคงเอนเอียงไปทาง สหรัฐอเมริกามากกว่า แต่ปรากฏว่าประชาชนทั่วไปมีแนวโน้มที่จะมีความ โน้มเอียงไปทางจีนมากกว่าเล็กน้อย การรับรู้ถึงภัยคุกคามต่อจีนในทุกส่วนของสังคมนั้นต่ำมาก แสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาต้องลดความคาดหวังที่ ว่าไทยจะเต็มใจเข้าร่วมปฏิบัติการ ในกรณีที่มีความพยายามนั้นมุ่งเป้าไปที่จีน¹⁵

ความปรารถนาของประเทศไทยที่จะดำเนินนโยบาย “โค้งตามสายลม” นั้นชัดเจนในปี ๒๕๕๑ และยิ่งชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ ซึ่งทหารเข้าควบคุมรัฐบาลรักษาการ ยกเลิกรัฐธรรมนูญ และจัดตั้งรัฐบาลทหาร โดยผลจากการรัฐประหาร สหรัฐฯ ระบุว่าความช่วยเหลือทางทหารแก่ไทย และจีนก็ก้าวเข้ามาเติมเต็ม

15 Michael J. et al., U.S. Major Combat Operations in the Indo-Pacific: Partner and Ally Views, RAND Corporation, Santa Monica, 2023, p.105. <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR900/RR967-2/RAND_RRA967-2.pdf> assessed 17 Mar 2024.

ความต้องการของไทยในหลายด้าน รวมทั้งการเพิ่มความร่วมมือระหว่าง ไทยและจีนทางด้านการทหาร โดยเฉพาะด้านการฝึกและการจัดหา ยุทโธปกรณ์สำคัญ ประเทศไทยได้จัดหาเรือดำน้ำจากจีน และอนุญาตให้ กองทัพเรือจีนเข้าถึงฐานทัพเรือสตีบบเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเรือดำน้ำ แห่งใหม่ ทั้งสองประเทศได้เพิ่มการฝึกซ้อมการฝึกซ้อมร่วมกัน และการ แลกเปลี่ยนทางการศึกษา รวมทั้งการหารือเกี่ยวกับการสร้างโรงงานผลิต รวมสำหรับประเทศไทยเพื่อผลิตอาวุธของจีน ปัจจุบันทั้งหมดนี้บ่งชี้ว่า ประเทศไทยมีความเอนเอียงไปทางจีนมากขึ้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ข้อสังเกต เหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากการวิเคราะห์ที่ระบุว่ากลุ่มทหารชั้นนำของไทย ในปี ๒๕๖๐ มองว่าสหรัฐฯ อาจเป็นภัยคุกคามต่อประเทศไทยมากกว่าจีน ในขณะที่ชาวไทยส่วนใหญ่มองว่าจีนเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ และ การเมืองที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อตนเอง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากไทยไม่มีข้อ พิพาทเกี่ยวกับพื้นที่ทางทะเลกับจีนในทะเลจีนใต้ อีกส่วนหนึ่งคือคนส่วนใหญ่ มีความกังวลกับภัยคุกคามภายใน การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และสถานะเศรษฐกิจตกต่ำมากกว่า โดยรวมแล้ว เมื่อเป็นทางเลือกโดยตรง ระหว่างสหรัฐฯ และจีน คนส่วนใหญ่จะเลือกจีนมากกว่าสหรัฐฯ แต่กระนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ซึ่งมิ ความสัมพันธ์ในฐานะการเป็นพันธมิตรที่ยาวนานมาเกือบ ๗๐ ปี สหรัฐอเมริกา ยังคงเข้าถึงสนามบินอู่ตะเภา ซึ่งเป็นหนึ่งในสนามบินที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ และถูกใช้อย่างมากในการสนับสนุนการปฏิบัติการทาง อากาศทั้งในอิรักและอัฟกานิสถาน อีกทั้งฐานทัพเรือสตีบบเป็นท่าเทียบ เรือมายาวนานของกองทัพเรือสหรัฐฯ ซึ่งคาดว่าจะดำเนินต่อไปแม้จะมีการ พัฒนาบางส่วนจากกองทัพเรือจีนก็ตาม ข้อพิจารณาในการเข้าถึงสิ่งเหล่านี ยังคงให้ความรู้สึกถึงความสัมพันธ์โดยรวมที่ไทยมีต่อการปฏิบัติการ สนับสนุนของสหรัฐฯ แม้ว่าการซ้อมรบคอบร้าโกลด์จะหยุดชะงักเนื่องจาก การมีส่วนร่วมของสหรัฐฯ ที่ลดลงในปี ๒๕๕๘ เพื่อตอบสนองต่อรัฐประหาร

แต่การซ้อมรบคอบร้าโกลด์ยังคงเป็นหนึ่งในการซ้อมรบข้ามชาติทางบกที่สำคัญที่สุดในทั่วทั้งอินโดแปซิฟิก อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการส่งสัญญาณของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในประเทศไทยและการรักษาสมดุลที่รัฐบาลไทยกำลังดำเนินการอยู่ จีนจึงได้รับเชิญให้เข้าร่วมการฝึก ขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ได้ลดการมีส่วนร่วมลง จนถึงปี ๒๕๖๑ แม้ว่ากรามีส่วนร่วมและการฝึกซ้อมของจีนกับกองทัพไทยจะเพิ่มขึ้น สหรัฐฯ ยังคงได้เปรียบอย่างมากเมื่อพูดถึงระดับของความร่วมมือทางทหาร แต่บนพื้นฐานของข้อจำกัดที่ประเทศไทยมีโอกาสน้อยกว่ามาเลเซียหรืออินโดนีเซียที่จะเข้าร่วมในการปฏิบัติการของสหรัฐฯ เนื่องจากขาดการรับรู้ถึงภัยคุกคามจากจีน ประเทศไทยไม่มีการอ้างสิทธิในทะเลจีนใต้ อีกทั้งไม่มีข้อพิพาทเรื่องดินแดนกับจีนเนื่องจากไม่มีพรมแดนติดกัน แม้ว่ากองทัพไทยยังคงให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกา แต่ทำเพื่อวัตถุประสงค์ในการต่อต้านภัยคุกคามรูปแบบใหม่และความมั่นคงภายใน มากกว่าภัยคุกคามภายนอกที่มาจากจีน ที่ประเทศไทยไม่น่าจะให้การสนับสนุนใดๆ ในสถานการณ์ส่วนใหญ่ (ดูตารางข้างล่าง) แม้ว่าจีนจะเป็นผู้รุกราน แต่แรงจูงใจสำหรับประเทศไทยจะมีน้อยมากในการมีส่วนร่วมในความขัดแย้งดังกล่าว โดยมองว่า ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ของความขัดแย้งทางทะเลในทะเลจีนใต้ ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม บรูไน และฟิลิปปินส์ ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของ นาย คุนิฮิโกะ มียาเกะ ประธานของสถาบันนโยบายต่างประเทศ และอดีตนักการทูตชาวญี่ปุ่น ได้กล่าวโดยสรุปได้ว่าการที่ไทยไม่มีปัญหาข้อพิพาททางทะเลกับจีน เหมือนกับประเทศอื่น เช่น เวียดนาม หรือฟิลิปปินส์ ได้ทำให้ไทยเปรียบเสมือนอัญมณีล้ำค่าในภูมิภาคอาเซียนที่ยังคงมีอิสระในการดำรงความสัมพันธ์ที่สมดุลกับชาติมหาอำนาจ¹⁶

16 Pormet Tangsathaporn, Ramp up maritime security, ex-Japan diplomat warns, Bangkok Post, 4 Jan 2024, <<https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2718009/ramp-up-maritime-security-ex-japan-diplomat-warns>> assessed 3 Mar

ทั้งนี้การที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพในการพบกันระหว่างนาย Jake Sullivan ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ และนายหวัง อี้ รมว.กต.ของจีน ถือได้ว่าไทยยังคงมีความสำคัญต่อมหาอำนาจทั้งสองประเทศ ในการเป็นเวทีที่สามารถสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและปลอดภัย โดยทั้งสองได้แลกเปลี่ยนข้อหารือในประเด็นด้านภูมิรัฐศาสตร์ในหลายเรื่อง รวมถึงอิหร่าน การปะทะกันบริเวณทะเลแดง ได้หวัน เมียนมา เกาหลีเหนือ และข้อพิพาท ในทะเลจีนใต้ โดยผู้แทนทั้งสองชาติได้สัญญากันว่าจะดำรงการติดต่อใน หัวข้อที่อ่อนไหวเหล่านั้น การประชุมที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ได้แสดงให้เห็น ถึงชัยชนะทางภูมิรัฐศาสตร์และการยืนหยัดด้านนโยบายของไทยที่จะเป็น มิตรกับทุกประเทศโดยไม่เลือกข้าง ในขณะเดียวกัน ถือได้ว่าความสัมพันธ์ ระหว่างสหรัฐฯ และไทยได้กลับมาใกล้ชิดกันอีกครั้ง หลังจากที่ห่างเหินไป ในช่วงหลังการรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ ซึ่งเสมือนการผลักดันให้ไทยหันไป หาเงินมากขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง¹⁷

2024.

17 Tommy Walker, US-China rivalry: Where does Thailand stand?, 30 Jan 2024. <<https://www.dw.com/en/us-china-rivalry-where-does-thailand-stand/a-68114580>>assessed 3 Mar 2024.

**ตารางที่ ๒ การประเมินการสนับสนุนจากประเทศไทยในฉากทัศน์ที่มีสหรัฐฯ
เป็นผู้นำการปฏิบัติการ**

ภาพฉากทัศน์	ภารกิจ					
	การต่อต้านทางอากาศเชิงรุก/เชิงรับ	การปราบปรามการป้องกันทางอากาศของข้าศึก	การบังคับบัญชาควบคุม การข่าวกรอง การลาดตระเวน และเฝ้าตรวจทางอากาศ	การค้นหาและช่วยเหลือในสนามรบ	การขนส่งทางอากาศ	เครื่องบินเติมเชื้อเพลิงในอากาศ
การใช้กำลังทางทะเล (ตัวอย่างเช่น การโจมตีได้หัวนฟิลิปินส์)	ไม่น่าเป็นไปได้	ไม่มีขีดความสามารถ	ไม่น่าเป็นไปได้	ไม่น่าเป็นไปได้	ไม่น่าเป็นไปได้	ไม่มีขีดความสามารถ
การใช้กำลังทางบก (ตัวอย่างเช่น การย้ายจากเกาหลีเหนือ)	ไม่น่าเป็นไปได้ หากไม่เห็นว่าเป็นภัยคุกคามโดยตรง	ไม่มีขีดความสามารถ	ไม่น่าเป็นไปได้ หากไม่เห็นว่าเป็นภัยคุกคามโดยตรง	ไม่น่าเป็นไปได้ หากไม่เห็นว่าเป็นภัยคุกคามโดยตรง	ไม่น่าเป็นไปได้ หากไม่เห็นว่าเป็นภัยคุกคามโดยตรง	ไม่มีขีดความสามารถ
ความขัดแย้งทางทะเล (ตัวอย่างเช่น การย้ายอยู่ในทะเลจีนใต้)	ไม่น่าเป็นไปได้	ไม่มีขีดความสามารถ	ไม่น่าเป็นไปได้	ไม่น่าเป็นไปได้	ไม่น่าเป็นไปได้	ไม่-ไม่มีขีดความสามารถ
ปฏิบัติการสร้างเสถียรภาพ (ตัวอย่างเช่น การล่มสลายของเกาหลีเหนือ)	ถ้ามีภัยคุกคามโดยอยู่ใกล้ประเทศไทย หรือมีผลประโยชน์ของจีนเพียงเล็กน้อย	ไม่มีขีดความสามารถ	ถ้ามีภัยคุกคามโดยอยู่ใกล้ประเทศไทย หรือมีผลประโยชน์ของจีนเพียงเล็กน้อย	ถ้ามีภัยคุกคามโดยอยู่ใกล้ประเทศไทย หรือมีผลประโยชน์ของจีนเพียงเล็กน้อย	ถ้ามีภัยคุกคามโดยอยู่ใกล้ประเทศไทย หรือมีผลประโยชน์ของจีนเพียงเล็กน้อย	ไม่-ไม่มีขีดความสามารถ

ที่มา: Michael J. et al., U.S. Major Combat Operations in the Indo-Pacific: Partner and Ally Views, RAND Corporation, Santa Monica, 2023, p.105. <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RA900/RA967-2/RAND_RRA967-2.pdf> assessed 17 Mar 2024.

๔. การเคลื่อนไหวในการต่อต้านโลกาภิวัตน์

มีปัจจัยหลายประการทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ของการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ ผู้คน เทคโนโลยี และแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้น การเติบโตของลัทธิชาตินิยม ลัทธิกีดกันทางการค้า และขบวนการประชานิยมในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ได้สร้างสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนเพิ่มมากขึ้น และอาจนำไปสู่การลดระดับโลกาภิวัตน์ จนถึงการพลิกกลับหรือการชะลอตัวของโลกาภิวัตน์ โดยการระบาดใหญ่ของโควิด-19 เผยให้เห็นความเปราะบางของหลายประเทศ ที่ต้องพึ่งพาสินค้านำเข้าเป็นอย่างมาก และเนื่องจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีการบังคับใช้การปิดพรมแดนและข้อจำกัดในการเดินทางระหว่างประเทศ ได้ส่งผลให้รัฐบาลในหลายประเทศปรับนโยบายในการกระจายแหล่งนำเข้าของตน เพื่อเป็นมาตรการป้องกันการลดการพึ่งพาคู่ค้ารายเดียว อย่างไรก็ตาม ธุรกิจต่างๆ ยังคงสนใจการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจข้ามพรมแดน แม้ท่ามกลางความตึงเครียดของมหาอำนาจที่เพิ่มสูงขึ้น สหรัฐฯ และจีนยังคงทำการค้าทวิภาคีที่แข็งแกร่งต่อไป แม้ว่าข้อมูลการค้าของ S&P Global Market Intelligence แสดงให้เห็นว่าการเติบโตปีต่อปีของมูลค่าการส่งออกกำลังชะลอตัวลงในประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ใน ๑๐ อันดับแรกของโลก ยกเว้นบราซิล ในขณะที่พบว่าการส่งออกของจีนชะลอตัวลงอย่างมาก แม้ว่าการผ่อนคลายข้อจำกัดเกี่ยวกับโควิด-19 อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ดังกล่าว¹⁸

๔.๑ แนวโน้มเหตุการณ์ โลกาภิวัตน์กำลังตกอยู่ในกระแสความสนใจในหลายประเทศ โดยการค้าระหว่างประเทศ และแนวคิดทั้งหมดเกี่ยวกับการเปิดกว้างทางเศรษฐกิจ ถูกท้าทายจากเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นมายาวนานก่อนหน้านี้ ตั้งแต่ Brexit และการสร้างมาตรการด้านภาษีของอดีตประธานาธิบดีทรัมป์ ไปจนถึงการแพร่ระบาดของโควิด-19 สงคราม

18 S&P Global, Op.cit.

รัสเซีย-ยูเครน รวมถึงอิสราเอล-ฮามาส และความตึงเครียดทางภูมิเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้น แต่ข้อเท็จจริงก็คือ การค้าสินค้าทั่วโลก (ซึ่งถือเป็นส่วนแบ่งรายได้ทั่วโลก) ได้ฟื้นตัวจากระดับต่ำสุดของโควิด-19 แม้ว่าจะไม่ได้พลิกกลับจากแนวโน้มขาลงก็ตาม ในทางตรงกันข้าม การค้าบริการที่เปิดใช้งานทางดิจิทัลไม่เคยสะดุด แม้ผลกระทบจากการแพร่ระบาดจะยังคงมีอิทธิพลต่อไป ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม้การค้าสินค้าจะยังคงซบเซา ในขณะที่การค้าบริการที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (e-services) จะยังคงเติบโตต่อไป

ขณะนี้สหรัฐฯ และจีนเป็นคู่แข่งกันทางยุทธศาสตร์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และการทหาร แต่ก็ไม่อยากให้การแข่งขันนี้นำไปสู่สงครามโลกครั้งที่สาม สหรัฐฯ พยายามอย่างแข็งขันเพื่อป้องกันไม่ให้จีนได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่จะตอบโต้ความได้เปรียบทางการทหารของสหรัฐฯ และส่งเสริมการกระจายความเสี่ยงและการลดความเสี่ยงของอุปทานของสหรัฐฯ สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการผลิตในสหรัฐอเมริกามากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ขัดขวางการผลิตในประเทศจีนสำหรับสินค้าบางประเภท ซึ่งรวมถึงเซมิคอนดักเตอร์ระดับบนสุด เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการประมวลผลควอนตัม และ AI ขั้นสูงที่ใช้ทางการทหาร นอกเหนือจากสินค้าเหล่านี้ ฝ่ายบริหารของประธานาธิบดีไบเดนไม่ได้ดำเนินนโยบายที่มุ่งขัดขวางความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของจีน สำหรับการตอบโต้ของจีน จนถึงปัจจุบันนั้น ได้จำกัดอยู่เพียงการกำหนดให้ต้องมีใบอนุญาตส่งออกสำหรับปัจจัยการผลิตบางประการที่มีความสำคัญต่อการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ (แกลเลียม เจอร์เมเนียม และกราไฟต์) สิ่งเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นการก้าวข้ามข้อจำกัดของสหรัฐฯ ที่มุ่งป้องกันไม่ให้จีนพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตหรือซื้อเซมิคอนดักเตอร์ระดับสูงสุด

โลกาภิวัตน์จะถูกท้าทายอีกครั้งในปลายปี ๒๕๖๗ นี้ เมื่อพลเมืองสหรัฐฯ จะลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง ซึ่งโดยปกติแล้วการโกลัถ์วันเลือกตั้งไม่ได้ทำให้เกิดนโยบายการค้าที่ชัดเจน เนื่องจากนักการเมือง

มักฉวยโอกาสโยนความผิดไปให้ต่างชาติสำหรับข้อบกพร่องของประเทศตน รัฐบาลของประธานาธิบดีไบเดน จะพยายามสร้างจุดสูงสุดทางการเมืองในระยะสั้นโดยการเอาชนะคู่ค้า นักการเมืองสหรัฐเพียงไม่กี่คนจะต่อต้านการเข้มงวดกับการค้าและการลงทุนของจีนเนื่องจากการเลือกตั้งของอเมริกา นอกจากนี้ การเลือกตั้งของสหรัฐฯ ที่เข้มข้นมากอาจทำให้ความอดทนของฝ่ายบริหารของประธานาธิบดีไบเดนกับสหภาพยุโรปในเรื่องเหล็กมีแนวโน้มลดลง ซึ่งนำไปสู่ความตึงเครียดทางการค้าข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกในปี ๒๕๖๗

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว เหตุการณ์สภาพอากาศสุดขั้วที่เกิดขึ้นบ่อยขึ้น จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจระหว่างประเทศและการค้าระหว่างประเทศทั่วโลกมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การเชื่อมโยงกันของการค้าโลกจะยิ่งทำให้เกิดความเสี่ยงของการชะงักงันทางการค้า เหตุการณ์สภาพอากาศสุดขั้วบางประการสามารถขัดขวางการผลิตโดยตรง เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม หรืออุทกภัยที่สูงเกินไป หรือพายุขนาดใหญ่ที่อาจสร้างความเสียหายให้กับท่าเรือ และขัดขวางการคมนาคมระหว่างประเทศโดยตรง

สำหรับส่วนอื่นของโลก ความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์จะส่งอิทธิพลต่อความคิดของผู้บริหารจำนวนมาก การพิจารณาความปลอดภัยของอุปทานจะยังคงเป็นความสำคัญสำหรับรัฐบาลและองค์กรหลายแห่ง ในช่วงปี ๒๕๖๗ รัสเซียจะเข้มงวดกับการส่งออกธัญพืชจากยูเครนอีกครั้งหรือไม่ จีนจะตอบโต้มาตรการการค้าและการลงทุนที่รุนแรงขึ้นของสหรัฐฯ ด้วยการควบคุมการส่งออกแร่ที่เรียกว่า ‘แร่หายาก’ ซึ่งมีความสำคัญต่อการผลิตผลิตภัณฑ์ไอทีหลายชนิดหรือไม่? การหลีกเลี่ยงแรงกดดัน ซึ่งเป็นคำที่หลายคนใช้เพื่อส่งสัญญาณลดการพึ่งพาจีนและศัตรูทางภูมิรัฐศาสตร์อื่นๆ จะไม่หายไป และหากเหตุการณ์ในฉนวนกาซาลูกลามจนไม่สามารถควบคุมได้ รัฐอาหรับบางแห่งอาจพบว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะต้านทานแรงกดดันจากนานาชาติในการคว่ำบาตรน้ำมัน ถึงแม้สิ่งเหล่านี้ไม่น่าจะสร้างความ

เสียหายแบบเดียวกับที่เห็นในช่วงราว ๕๐ ปีที่แล้ว แต่การปรับขึ้นราคาน้ำมันย่อมเป็นสิ่งสุดท้ายที่เศรษฐกิจส่วนใหญ่ต้องการ เนื่องจากธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ จะสามารถควบคุมอัตราเงินเฟ้อได้

แรงกดดันด้านนโยบายการค้าที่ชะลอตัวจำนวนมากจะเกิดขึ้นในช่วงปี ๒๕๖๗ นี้ เนื่องจากในเดือนตุลาคมปีที่แล้ว มาตรการปรับคาร์บอนก่อนเข้าพรมแดน (CBAM – Carbon Border Adjustment Mechanism) ของสหภาพยุโรปมีผลบังคับใช้ โครงการนี้จะกำหนดภาษีเพิ่มเติมสำหรับการนำเข้าจากนอกสหภาพยุโรปที่ไม่สามารถแสดงว่าผู้นำเข้าได้จ่ายค่าธรรมเนียมเพียงพอสำหรับคาร์บอนที่สร้างขึ้นในระหว่างการผลิตสินค้า โดยผู้นำเข้าจะเริ่มได้รับใบเรียกเก็บเงิน CBAM ครั้งแรกในช่วงต้นปีนี้ และจะต้องมีการตอบโต้ที่รุนแรงเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการของสหภาพยุโรปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บางประเทศอาจนำสหภาพยุโรปขึ้นศาลที่องค์การการค้าโลก และบางประเทศอาจตอบโต้ทันทีด้วยการยกระดับการกีดกันทางการค้าในการส่งออกของสหภาพยุโรป นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆ ได้แก่ กฎระเบียบของสหภาพยุโรปในการจัดหาผลิตภัณฑ์จากพื้นที่ที่มีการตัดไม้ทำลายป่าอย่างกว้างขวาง และแผนในการทำงานเพื่อกำหนดกฎระเบียบที่ครอบคลุมเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานข้ามพรมแดนที่ดำเนินการเข้าและออกจากสหภาพยุโรป

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อกังวลเหล่านี้ แต่การแบ่งแยกเศรษฐกิจโลกออกเป็นกลุ่มการค้าอย่างชัดเจนนั้น ยังไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นได้ในปี ๒๕๖๗ หากแต่สิ่งกระตุ้นที่เป็นไปได้มากที่สุดคือการตอบโต้ระหว่างจีนและสหรัฐฯ สำหรับรัฐบาลตะวันตกหลายประเทศ ส่วนใหญ่มองว่าความพยายามใด ๆ ของจีนที่จะบุกได้วันจนส่งผลให้เกิดการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงต่อปักกิ่งยังไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นในปีนี้ แต่ท่ามกลางแนวโน้มที่ทำลายต่อการขับเคลื่อนของโลกาภิวัตน์นี้ ยังคงมีแนวโน้มเชิงบวกบางประการที่

จะสร้างโอกาสให้กับธุรกิจที่มองไปข้างหน้า แอฟริกากำลังผลักดันการดำเนินการตามข้อตกลงการค้าเสรีภาคพื้นทวีปขนาดใหญ่ ส่งผลให้เกิดการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มว่าจะมีการเติบโตของประชากรเร็วที่สุดจนถึงปี ๒๕๙๓ (ค.ศ. ๒๐๕๐) ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่จะทำให้ห่วงโซ่อุปทานโลกาภิวัตน์หมุนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป¹⁹

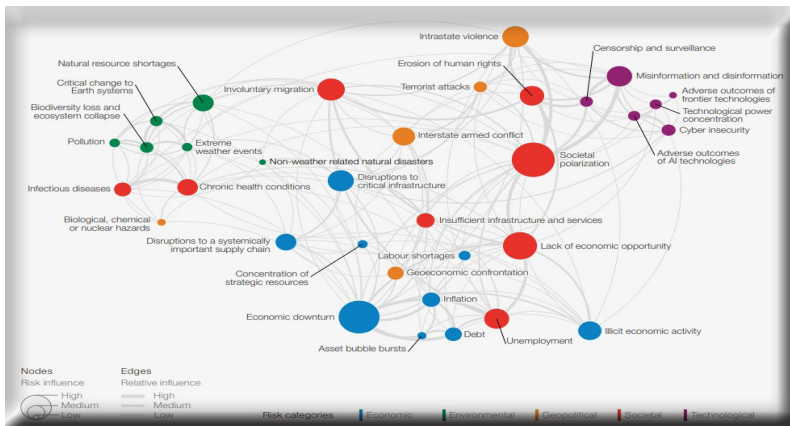
๔.๒ ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย ด้วยข้อได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ของไทย การที่โลกเชื่อมต่อกันในยุคโลกาภิวัตน์ ย่อมสร้างโอกาสให้แก่ประเทศอย่างมหาศาล อย่างไรก็ตาม สถานภาพของไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากกล่าวถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจแล้ว ไทยอยู่เพียงระดับกลางของอาเซียน มีความน่าสนใจในการลงทุนน้อยกว่า สิงคโปร์ เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย เนื่องจากความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจของไทยน้อยลงเมื่อเทียบกับในอดีต แม้ไทยควรได้รับประโยชน์จากความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ และการลงทุนของบริษัทระดับโลกที่เริ่มออกจากจีนเพื่อขยายการลงทุนในอาเซียน แต่ไทยไม่ใช่จุดหมายปลายทางแรกของการย้ายฐานการลงทุน แต่เป็นที่สำรองของบางประเทศ เช่น อินโดนีเซีย หรือ เวียดนาม โดยช่วงการฟื้นตัวจากโควิด-19 หลายประเทศมีช่วงที่เศรษฐกิจเติบโตสูงในระดับ ๗ - ๘ % แต่ไทยเติบโตเพียง ๑ - ๒ % ซึ่งสะท้อนศักยภาพเศรษฐกิจที่ฟื้นตัวช้าและเต็มไปด้วยบาดแผล ได้แก่ การเกิดหนี้ครัวเรือนซึ่งสูงถึง ๙๐.๙ % ของจีดีพีในไตรมาสที่ ๓ ของปี ๒๐๒๓ ที่ ๑๖.๒ ล้านล้านบาท ส่งผลกระทบต่อกำลังซื้อของผู้บริโภค หนี้ธุรกิจ และหนี้ภาครัฐ ขณะที่ภาครัฐมีงบประมาณน้อยลง และการดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นเรื่องระยะสั้นจะกระทบจุดที่เกิดต้นทุนเชิงนโยบายที่สูง ทั้งนี้การชะลอตัวของเศรษฐกิจไทยสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีมานาน และจะยิ่งทวีความท้าทายเนื่องจากแรงงานไทยลดลงและการเข้าสู่สังคมสูงวัย²⁰

19 Simon J Evenett, Super election cycle will disrupt trade policy, Globalization in 2024: the clouds are clearing, 30 Dec 2023, <<https://www.imd.org/ibymimd/2024-trends/globalization-in-2024-the-clouds-are-clearing/>> assessed 18 Mar 2024.

20 กรุงเทพธุรกิจ, เศรษฐกิจไทย เหมือนนกก็หาสูงวัย พันกับดักรายได้ปานกลางยากขึ้น, 5 ต.ค. 2023. <<https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1092126>> สืบค้นเมื่อ 16 มี.ค.2024.

ในปี ๒๕๖๗ นี้ ประเทศไทยยังคงต้องฝากความหวังไว้กับการท่องเที่ยว และการบริโภคภายในประเทศ โดยมีปัจจัยบวกได้แก่ การลงทุนตั้งโรงงาน ผลิตรถไฟฟ้าในประเทศไทย เช่น Changan, GAC, GWM, และ Rever (อาจรวมถึง Tesla) และการเพิ่มขีดความสามารถในการใช้ Generative AI²¹ ในการนี้ หากทำการวิเคราะห์หลังถึงสาเหตุของการตกต่ำทางเศรษฐกิจ ของไทย (Economic downturn) ตามที่แสดงในภาพที่ ๑ แล้ว จะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์กับปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจ (วงกลมสีฟ้า) ทางสังคม (วงกลม สีส้ม) และทางเทคโนโลยี อย่างต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหาก มองภาพของระดับที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงซึ่งนำเสนอด้วยขนาดของวงกลมแล้ว การตกต่ำทางเศรษฐกิจจะมีความเชื่อมโยงกับการขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ (Lack of economic opportunity) ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการ แบ่งชั้นของสังคม (Societal polarization) ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยการได้รับ ข้อมูลที่ผิดและบิดเบือน (Misinformation and disinformation) รวมถึง ความเสื่อมถอยด้านสิทธิมนุษยชน (Erosion of human rights)

ภาพที่ ๑ ความเชื่อมโยงของความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อโลกในด้านต่าง ๆ

ที่มา : World Economic Forum Global Risks Perception Survey 2023-2024

21 Narain Chutijirawong and Tasada Sangmanacharoen, 2024 Thailand's Economic Outlook and Emerging Technology Trend, 2024. <<https://www2.deloitte.com/th/en/pages/about-deloitte/articles/2024-thailand-economic-outlook.html>> assessed 27 Feb 2024.

ทั้งนี้ ด้วยการทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว ย่อมสามารถวิเคราะห์แนวโน้มในด้านเศรษฐกิจของไทยได้ว่า จะยังคงประสบกับปัญหาและยากที่จะก้าวไปข้างหน้าได้อย่างรวดเร็วและมั่นคง อันเนื่องมาจากการแบ่งขั้วเป็นฝักเป็นฝ่ายของประชาชนที่นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงจากการแข่งขันและแย่งชิงอำนาจทางการเมือง การใช้ข้อมูลที่ผิดและบิดเบือนในการโจมตีฝ่ายตรงกันข้าม รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนในบางด้าน เช่น การห้ามการแสดงออกที่เหมาะสมในที่สาธารณะ หรือในทางตรงกันข้าม การยั่วยุให้มีการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มการเมืองของตน

๕. ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ

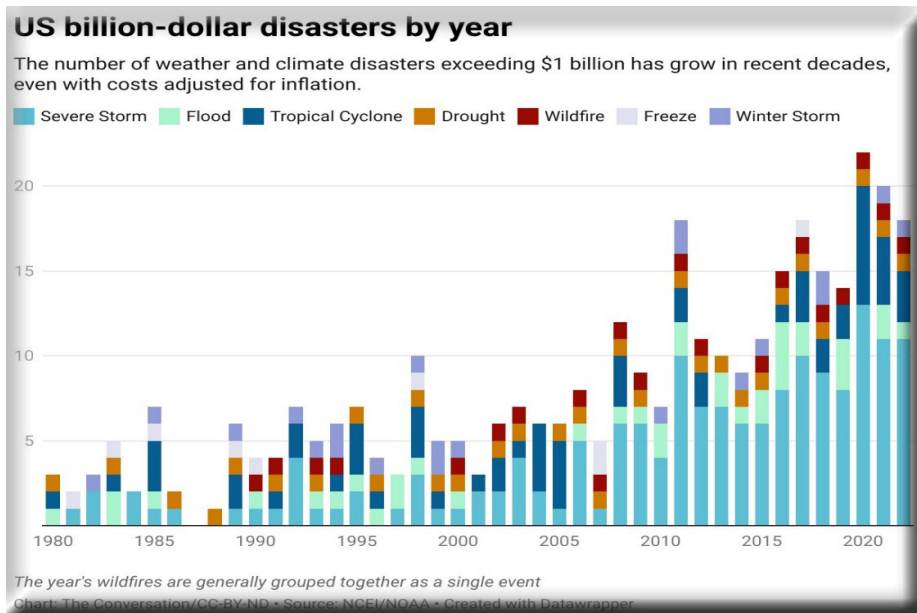
ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศเป็นหนึ่งในหัวข้อที่มีการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายทางการเมืองมากที่สุดในโลก และเป็นหนึ่งในความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ใหญ่ที่สุดในปี ๒๕๖๗ ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศจะมีผลกระทบในวงกว้างต่อความมั่นคงของชาติและเสถียรภาพของโลก ซึ่งได้ปรากฏชัดอยู่แล้วในรูปแบบของเหตุการณ์สภาพอากาศสุดขั้ว การสูญพันธุ์ของสัตว์สายพันธุ์ต่าง ๆ ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น และความยากจนที่เพิ่มขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติที่รุนแรงและบ่อยครั้งมากขึ้น เช่น พายุ ภัยแล้ง น้ำท่วม และไฟป่า ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับโครงสร้างพื้นฐานและห่วงโซ่อุปทานหยุดชะงัก นำไปสู่การขาดแคลนทรัพยากรและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ (ตามภาพที่ ๒) การที่ระดับฝนลดลงในบางส่วนของโลก ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำที่ทำให้เกิดความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น ตุรกี ซีเรีย และอิรัก ความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและบ่อยครั้งมากขึ้นในแถบตอนใต้ทะเลทรายซาฮาราของแอฟริกา ทำให้ปริมาณน้ำเพื่อการเกษตรและน้ำดื่มลดลง การขาดแคลนน้ำในอเมริกาใต้ทำให้เกิดการหยุดชะงักการดำเนินงาน การประท้วง และการแก้ไขสัญญาของผู้ผลิตที่แย่ง จนทำให้มีความเสี่ยงที่ผลผลิตพืชผลลดลงและราคาอาหารที่สูงขึ้น

ภัยแล้งมีแนวโน้มที่จะให้เกิดข้อจำกัดอย่างต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมของ ประเทศในละตินอเมริกา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงการใช้ พลังงานของโลก ตัวอย่างเช่น ภาคเกษตรกรรมของบราซิลประสบความ สูญเสียถึง ๙ พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ๒๕๖๔ เนื่องจากภัยแล้ง เป็นต้น

๕.๑ แนวโน้มเหตุการณ์ ในปี ๒๕๖๗ นี้ มีการกล่าวว่าโลกจะ ต้องจับตามองผลกระทบจากวิกฤติการณ์ภัยพิบัติในหลายพื้นที่ประกอบ ด้วย การถูกบีบบังคับให้ย้ายถิ่นฐานและเผชิญกับความอดอยากในดินแดน พาเลสไตน์ การมีชีวิตที่เสี่ยงต่ออันตรายและระบบสาธารณสุขโรคถูกทำลาย ในยูเครน ซากปรักหักพังที่เกิดจากแผ่นดินไหวและโรคระบาดในซีเรีย การก่อความรุนแรงที่ขยายตัวในเฮติ วิกฤติการณ์จากโรคระบาด การย้าย ถิ่นฐานในแอฟริกา ความต้องการความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่เพิ่มพูน จากการยกระดับความขัดแย้งในเมียนมา และเหตุการณ์สภาพอากาศรุนแรง สุดชั่วเช่น ไฟป่า และน้ำท่วมที่เกิดขึ้นทั่วโลก และแผ่นดินไหวที่ก่อให้เกิด ผู้เสียชีวิตและความเสียหายเป็นจำนวนมาก²² ภูมิศาสตร์รัฐศาสตร์มีบทบาท สำคัญในการอำนวยความสะดวกในความร่วมมือระดับโลกเพื่อจัดการกับ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมี ๑๙๖ ประเทศที่ผูกพันตามข้อ ตกลงปารีสว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่นำมาใช้ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งหากการดำเนินการร่วมกันไม่เพียงพอเพื่อหยุดภาวะโลกร้อน ผลกระทบ ที่เกิดขึ้นอาจกลายเป็นหายนะต่อมนุษยชาติ การพลัดถิ่นของผู้คน การขาดแคลน อาหาร และน้ำ และการก่อความไม่สงบ เป็นต้น ในเวลาเดียวกัน การผ่าน กฎหมายลดเงินเพื่อของสหรัฐฯ ได้เพิ่มการลงทุนด้านพลังงานหมุนเวียน ในประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในโลกอย่างมาก ประเทศที่พึ่งพา เชื้อเพลิงฟอสซิลมีแนวโน้มที่จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งไปสู่พลังงาน หมุนเวียน และการต่อต้านดังกล่าวอาจนำไปสู่ความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ ในขณะที่ประเทศต่างๆ แข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งพลังงานที่สามารถซื้อหาได้

22 European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 8 crises the world must not look away from in 2024, <https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/8-crises-world-must-not-look-away-2024_en> assessed 18 Mar 2024.

ภาพที่ ๒ ภัยพิบัติที่ก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่า ๑ พันล้าน
ดอลลาร์สหรัฐฯ

ที่มา : <https://www.whitehouse.gov/cea/written-materials/2022/09/01/the-rising-costs-of-extreme-weather-events/>

นอกจากนี้ สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงและภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย คุณภาพอากาศที่เลวร้าย คลื่นความร้อนแบบสุดขีด การแพร่ระบาดของโรค ไฟไหม้ป่า และพายุที่รุนแรง ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงและสาธารณสุขไปทั่วโลกในปี ๒๕๖๖ และมีแนวโน้มที่จะยังความรุนแรงในปี ๒๕๖๗ (ตามภาพที่ ๓)

ภาพที่ ๓ แผนที่แสดงความเสี่ยงด้านความมั่นคงและสุขภาพในประเทศ
ต่าง ๆ ทั่วโลกปี ๒๕๖๓

ที่มา : International SOS, Release Risk Map 2024, The threat of climate change alongside growing security and health risks in 2024,<<https://uaenews247.com/2023/12/19/international-sos-releases-risk-map-2024/>> assessed 19 Mar 2024.

๕.๒ ผลกระทบต่อประเทศไทย จากข้อมูลในแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐ ประเทศไทยยังคงเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการประสบภัยตลอดทั้งปี ตัวอย่างเช่น ภัยแล้ง ไฟป่า อัคคีภัย ในช่วงฤดูร้อน (ม.ค. - พ.ค.) อุทกภัย ในช่วงฤดูฝน (มิ.ย. - ต.ค.) และภัยหนาวในช่วงฤดูหนาว (ต.ค. - ม.ค.) โดยมีการแผ่รังสีจากแผ่นดินไหว ไฟป่า และอัคคีภัย ตลอดทั้งปี (ตามภาพที่ ๔) นอกจากนี้ยังมีภัยซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นทั่วโลก ได้แก่ PM 2.5 และโรคระบาด อย่างไรก็ตาม เป็นอีกกรณีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของไทยที่อยู่ท่ามกลางประเทศที่รายล้อม ส่งผลให้ความรุนแรงจากพายุลดลงเมื่อพัดผ่าน

ประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งยังไม่เคยประสบภัยจากแผ่นดินไหวที่รุนแรง แต่ขณะนี้ ประเทศไทยไม่อาจหลีกเลี่ยงการสูญเสียจากภัยพิบัติได้โดยผลกระทบที่ได้รับมากที่สุด หากคิดเป็นจำนวนของผู้ที่บาดเจ็บและเสียชีวิต ได้แก่ ภัยจากสึนามิ ในวันที่ ๒๖ ธ.ค. ๒๕๔๗ ซึ่งส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตมากกว่า ๕,๔๐๐ คน บาดเจ็บมากกว่า ๘,๐๐๐ คน ในขณะที่หากคิดความเสียหายจากมูลค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ภัยจากน้ำท่วมใหญ่ปี ๒๕๕๔ ซึ่งมีการประเมินมูลค่าความเสียหายสูงถึง ๑.๔๔ ล้านบาท

ทั้งนี้ นับจากปี ๒๕๕๔ เป็นต้นมา ได้มีความพยายามในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายุทธภัย ซึ่งยังคงเกิดขึ้นแทบทุกปีจากการขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านน้ำซึ่งมีจำนวนมากถึง ๓๘ หน่วยงาน ประกอบกับความหละหลวมในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การอนุญาตให้มีการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ที่ทำให้พื้นที่รับน้ำและระบายน้ำเปลี่ยนแปลง ซึ่งยังคงเป็นอุปสรรคและความท้าทายต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยุทธภัย นอกจากนี้การมีอยู่ของบ้านเรือน ชุมชน ที่ล่อแหลมต่อการเกิดภัย เช่น ชุมชนแออัดที่เมื่อเกิดอัคคีภัยแล้ว รถดับเพลิงไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากถนนมีความคับแคบ หรือชุมชนที่อยู่ใกล้ทางน้ำและเนินเขาที่เสี่ยงต่อการถูกน้ำป่าพัดพาและดินโคลนถล่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความยากลำบากของหน่วยงานรับผิดชอบ ในการทำความเข้าใจกับประชาชนที่ตกอยู่ในภาวะดังกล่าว

ภาพที่ ๔ สาธารณภัยที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนต่าง ๆ ของไทย

ภัย/เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
อุทกภัย										ภาคใต้		
ภัยแล้ง							พฤษภาคม					
	ฝนทิ้งช่วง		ฤดูแล้งทั่วทุกภาค								ฝนทิ้งช่วง	
แผ่นดินไหว	เน้นพื้นที่ภาคเหนือและพื้นที่ที่มีรอยเลื่อน ตามข้อมูลกรมทรัพยากรธรณี											
พายุฤดูร้อน			พฤษภาคม									
อัคคีภัย												
	ปีใหม่	ตรุษจีน										
ไฟป่า												
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ									ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
	ภาคกลาง/ตะวันออก/ใต้											
	ภาคเหนือ											
ภัยหนาว	ภาคเหนือ/ตะวันออกเฉียงเหนือ									ภาคเหนือ/ตะวันออกเฉียงเหนือ		

หมายเหตุ : ฝนช่วงตลอดปี

ที่มา : แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐

อย่างไรก็ดี แรงบังคับจากการเข้าร่วมใน “ความตกลงปารีส” เมื่อปี ๒๕๕๙ และจากมติคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้โมเดลเศรษฐกิจ BCG²³ เป็นวาระแห่งชาติของประเทศไทยในปี ๒๕๖๔ และการกำหนดเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon neutrality) ภายในปี ๒๕๙๓ (ค.ศ. ๒๐๕๐) และเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero CHG emission) ภายในปี ๒๖๐๘ (ค.ศ. ๒๐๖๕) อาจทำให้ในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะ

23 BCG ย่อมาจาก ‘Bio-Circular-Green’ Economy Model ประกอบด้วยเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green) ถือเป็นเศรษฐกิจแนวใหม่ โดยการผสมผสานกันเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจทั้ง 3 ด้านที่เชื่อมโยงกันและส่งผลกระทบต่อกัน เพื่อปรับให้ระบบเศรษฐกิจมีความสมดุลและความยั่งยืน โดยการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปยกระดับความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

ยังคงได้รับผลกระทบจากเหตุภัยพิบัติจากธรรมชาติตามฤดูกาลต่อไป แต่แนวโน้มในระยะยาว ความคาดหวังที่ความรุนแรงจากภัยจะลดลงย่อมเป็นไปได้ หากแนวคิดการลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ที่รุนแรงของไทยและของโลกตามแผนและมาตรการต่าง ๆ ได้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งหากมองหวั่นข้อถัดไปจะเห็นได้ว่ายังคงมีอุปสรรคที่รออยู่ข้างหน้าอีกมาก

๖. ความมั่นคงด้านพลังงาน

การมีแหล่งพลังงานที่พร้อมใช้งานและเข้าถึงได้ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ประเด็นสำคัญหลายประการที่กล่าวมาข้างต้นในบทความนี้ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยคุกคามความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และสงครามในยูเครน ทำให้เกิดความกังวลมากขึ้นเกี่ยวกับความมั่นคงด้านพลังงานทั่วโลก โดยในปัจจุบัน ยุโรปกำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งใหญ่หลังจากสูญเสียการเข้าถึงก๊าซรัสเซีย ราคาถูกจำนวนมากสำหรับครัวเรือนและอุตสาหกรรม ความมั่นคงด้านพลังงานของยุโรปตกอยู่ภายใต้ภัยคุกคาม นับตั้งแต่การรุกรานยูเครนของรัสเซียเริ่มขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ โดยราคาก๊าซของยุโรปพุ่งแตะระดับสูงสุดเป็นประวัติการณ์ในเดือนสิงหาคมปี ๒๕๖๖ เนื่องจากการขับเคลื่อนอย่างไม่หยุดยั้งในการจัดหาแหล่งพลังงานใหม่ ความวุ่นวายในปี ๒๕๖๕ ทำให้มีการกลับมาเปิดโรงไฟฟ้าถ่านหินอีกครั้งในบางประเทศที่เคยปิดตัวลงหรือมีกำหนดปิดตัวลง ถือเป็นภัยคุกคามต่อการเปลี่ยนแปลงพลังงานสะอาด แม้ว่าการดำเนินการปฏิรูปเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ถือเป็นวาระการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว แต่การรักษาพลังงานที่เหมาะสมยังเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกสำหรับหลายประเทศในการตอบสนองต่อความท้าทายในระยะสั้น และนี่ยังคงเป็นความเสี่ยงอันดับต้นๆ ในด้านภูมิรัฐศาสตร์ในปี ๒๕๖๗

๖.๑ แนวโน้มสถานการณ์ โดยในปี ๒๕๖๗ ได้มีการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มที่เป็นความเสี่ยงด้านพลังงานไว้อย่างน่าพิจารณาดังนี้²⁴

✱ ความเสี่ยงของการหยุดชะงักที่เกิดจากความขัดแย้งต่ออุปทานและอุปสงค์น้ำมันและก๊าซจะยังคงอยู่ต่อไป ความมั่นคงด้านพลังงานจะยังคงเป็นวาระสำคัญของรัฐบาลในปี ๒๕๖๗ โดยความขัดแย้งในตะวันออกกลางและยูเครนได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การเปลี่ยนแปลงด้านพลังงานเป็นพลังงานทางเลือกยังคงมีเส้นทางอีกยาวไกล ในขณะที่โอกาสในการยกระดับความขัดแย้งที่มีอยู่ อาจส่งผลกระทบต่อการผลิต การส่งออก-นำเข้า น้ำมันและก๊าซ และหากไม่มีการแทรกแซงจากกลุ่มความร่วมมือที่เข้มแข็งข้อพิพาทในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะยืดเยื้อต่อไป โดยเอเชียแปซิฟิก เช่นในทะเลจีนใต้ จะเป็นปัญหาใหม่ที่ซ้ำเติมความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

✱ ตลาดน้ำมันทางเลือกระหว่างประเทศโดยรัสเซีย จีน และอิหร่านกำลังเริ่มมีการรวมกลุ่มมากขึ้น การแตกหักของระบบการค้าน้ำมันทั่วโลกกลายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีการส่งออกน้ำมันจากรัสเซียและอิหร่านไปยังจีนเพิ่มมากขึ้น ในเวลาเดียวกัน การจัดการตลาดน้ำมันของซาอุดีอาระเบียกำลังแยกจากนโยบายและผลประโยชน์ของสหรัฐฯ โดยรัฐบาลซาอุดีอาระเบียกำลังประสานงานกับรัสเซียเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและราคาน้ำมันดิบ ผลลัพธ์ประการหนึ่งคือการใช้สกุลเงินทางเลือก (เช่น ที่ไม่ใช่ดอลลาร์สหรัฐฯ) เพิ่มมากขึ้นในการค้าน้ำมัน ซึ่งอาจช่วยจำกัดประสิทธิผลของการคว่ำบาตรของสหรัฐฯ ในอนาคต

✱ โอเปกกำลังต่อต้านความพยายามระดับโลกในการลดการผลิตและการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล วัตถุประสงค์ของโอเปกกำลังเปลี่ยนไปในขณะที่กลุ่ม (ภายใต้การนำของซาอุดีอาระเบียและสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์)

24 David Gates and Mariam Al-Shamma, Ten global trends shaping above-ground E&P risks in 2024 and beyond, Feb 01, 2024. <<https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/ci/research-analysis/ten-global-trends-shaping-aboveground-ep-risks-in-2024.html#>> assessed 14 Mar 2024.

พยายามที่จะตอบโต้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการจำกัดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยการจำกัดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล การตัดสินใจของบราซิลที่จะเข้าร่วมกลุ่มในปี ๒๕๖๗ (แม้ว่าจะเป็นผู้สังเกตการณ์ก็ตาม) และการออกจากกลุ่มของแองโกลาที่เกือบจะพร้อมกัน เป็นส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายที่เปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เช่นเดียวกับการแบ่งแยกที่เพิ่มขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกที่อุดมด้วยทรัพยากรและทรัพยากรที่จำกัด

✱ **ราคาน้ำมันดิบในระดับปัจจุบันจะก่อให้เกิดความท้าทายทางการเงินสำหรับสมาชิก OPEC+ หลายราย** ซึ่งบ่อนทำลายเสถียรภาพทางการเงินเมืองหากแนวโน้มราคาน้ำมันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ประเทศในกลุ่ม OPEC+ ส่วนใหญ่จะเผชิญกับการขาดดุลอย่างต่อเนื่องในบัญชีการเงินของตน แม้ว่าประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังคงเกินดุลบัญชีเดินสะพัดอยู่ก็ตาม การเกิดขึ้นอีกครั้งของการขาดดุลทางการคลังจะสร้างแรงกดดันต่อกลุ่มบริษัทให้คงการลดปริมาณอุปทานโดยรวม แต่ยังคงเพิ่มแรงจูงใจให้แต่ละประเทศผลิตโควตาของตนมากเกินไป หากราคาน้ำมันไม่ดีขึ้น การใช้จ่ายทางสังคมและการอุดหนุนจะถูกกดดันอีกครั้ง โดยมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเงินของสมาชิกกลุ่มที่มีความเสี่ยงมากขึ้น

✱ **ถึงเวลาของจุดเริ่มต้นที่ก้าวไปสู่จุดจบของเชื้อเพลิงฟอสซิล** ที่ยังคงเหลืออยู่ แต่เรื่องของจังหวะเวลาและจุดมุ่งเน้นของการเปลี่ยนผ่านยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอย่างมากระหว่างประเทศในความพยายามระหว่างประเทศในการจำกัดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซเรือนกระจกอื่นๆ (Green House Gases : GHG) จากการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลได้คืบหน้าไปพอสมควร โดยแถลงการณ์ปิดท้ายของ COP28 (28th Conference of the Parties) เป็นครั้งแรกที่เรียกร้องอย่างชัดเจนให้ “เปลี่ยนจากเชื้อเพลิงฟอสซิลในระบบพลังงานอย่างยุติธรรม เป็นระเบียบ และเสมอภาค” ในทางปฏิบัติ รัฐบาลจะยังคงรักษาสมดุลระหว่างความพยายามในการเปลี่ยนแปลงกับความมั่นคงด้านพลังงานและเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม การระบุอย่างชัดเจนถึงผลกระทบด้านลบของเชื้อเพลิงฟอสซิล ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศมีแนวโน้มที่จะเพิ่มความรุนแรงให้กับคดีทางกฎหมายที่ต่อต้านนโยบายพลังงาน และทำให้การจัดหาเงินทุนที่ซับซ้อน สำหรับโครงการต้นน้ำและโครงการโครงสร้างพื้นฐานใหม่ ๆ

✱ มีเทนเป็นตัวแทนของฉันทามติที่หาได้ยากและเป็นจุดรวมความสนใจด้านสภาพภูมิอากาศและเชื้อเพลิงฟอสซิล เนื่องจากมีเทน คิดเป็นเกือบหนึ่งในสามของความร้อนในชั้นบรรยากาศทั่วโลก ความจำเป็นในการลดการปล่อยก๊าซมีเทนจึงเป็นแหล่งที่มาของปัญหาการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลและผลประโยชน์ด้านสภาพภูมิอากาศ การออกข้อจำกัดที่เข้มงวดมากขึ้นเกี่ยวกับการระบายก๊าซมีเทนในอากาศยังคงดำเนินต่อไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งถือเป็นการสมประโยชน์กัน ที่สามารถกักเก็บและสร้างรายได้จากก๊าซได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริษัทน้ำมันระหว่างประเทศของยุโรป (IOCs) และบริษัทน้ำมันแห่งชาติในตะวันออกกลาง (NOCs) ดูเหมือนจะยอมรับหลักการที่ว่าโครงการต้นน้ำทั้งหมดในอนาคตจะต้องสร้างองค์ประกอบของการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยมีการดักจับมีเทนที่ได้รับการปรับปรุง มีเพียงเครื่องมือเดียวเท่านั้นที่ถูกนำมาใช้ควบคู่ไปกับ แหล่งพลังงานหมุนเวียนและโซลูชันเทคโนโลยีที่มีต้นทุนสูงขึ้น เช่น การใช้และการดักเก็บคาร์บอน (CCUS)²⁵

✱ การเลือกตั้งระดับชาติจำนวนมาก (และการรณรงค์ก่อนหน้า) จะกำหนดนโยบายพลังงานในอนาคต นโยบายต่างประเทศ และภาษี การเลือกตั้งจะเกิดขึ้นทั่วโลกปี ๒๕๖๗ รวมถึงสหรัฐอเมริกา เม็กซิโก แอลจีเรีย อินเดีย และอินโดนีเซีย ควบคู่ไปกับบราซิลและยูเครน โดยมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในสหราชอาณาจักรด้วย (แม้ว่าจะไม่บังคับจนถึงปี ๒๕๖๘)

25 เทคโนโลยี CCUS มาจาก Carbon Capture Utilization and Storage เทคโนโลยีการดักจับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์การใช้ประโยชน์และการกักเก็บคาร์บอนเป็นเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูงในการลดการปล่อยก๊าซ คาร์บอนไดออกไซด์ออกสู่ชั้นบรรยากาศที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) ในอนาคต

และเป็นไปได้ในกรีนแลนด์และอิสราเอล การเลือกตั้งเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีผลกระทบที่สำคัญต่อนโยบายพลังงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่วนต่างๆ ของพระราชบัญญัติลดเงินเฟ้อ (IRA) ที่มุ่งเน้นไปที่สภาพภูมิอากาศ และโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ ดูเหมือนจะเสี่ยงต่อการพลิกผันและเปลี่ยนแปลง

✱ การต่อต้านในท้องถิ่นต่อโครงการน้ำมันและก๊าซต้นน้ำ และโครงการพลังงานในวงกว้างมากขึ้น กำลังเพิ่มสูงขึ้น ความพยายามในการ “กักเก็บน้ำมันและก๊าซไว้ใต้ดิน” กำลังได้รับความสนใจในบางรัฐ โดยได้รับแรงกระตุ้นจากการผสมผสานระหว่างความคิดริเริ่มจากบนลงล่าง และการดำเนินการของภาคประชาสังคมจากล่างขึ้นบน ผลการลงประชามติในเดือนสิงหาคม ๒๕๖๖ ของเอกวาดอร์ ซึ่งหากนำมาใช้จะบังคับให้ต้องปิดแหล่งผลิตน้ำมันที่มีความสำคัญระดับชาติ เป็นตัวอย่างหนึ่งของเหตุการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อนักเคลื่อนไหวและรัฐบาลทุ่มเทรวมพลังกัน ในเวลาเดียวกัน โครงการดักจับและกักเก็บคาร์บอน รวมถึงโครงการพลังงานหมุนเวียนและโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ก็กำลังเผชิญกับการตอบโต้จากรัฐบาลท้องถิ่นและนักเคลื่อนไหว หากไม่ได้รับการตรวจสอบ การต่อต้านดังกล่าวอาจเสี่ยงที่จะทำลายแผนการพัฒนาน้ำมันและก๊าซ ไม่เพียงแต่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความคิดริเริ่มของรัฐบาลในการกระจายแหล่งพลังงานและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอีกด้วย

✱ รัฐบาลกำลังปรับเปลี่ยนข้อกำหนดและเงื่อนไขเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านพลังงาน ผู้มีบทบาทในอุตสาหกรรมต้นน้ำกำลังทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพตำแหน่งของตนในขณะที่การเปลี่ยนแปลงด้านพลังงานดำเนินไป นักลงทุนในพื้นที่การผลิตที่จัดตั้งขึ้นกำลังผลักดันให้มีเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์มากขึ้นเพื่อดำรงการลงทุนอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ประเทศผู้ผลิตที่มีโอกาสเป็นแนวหน้า เช่น แองโกลา มีแนวโน้มจะเสนอข้อกำหนดและเงื่อนไขที่น่าสนใจมากขึ้นเพื่อจูงใจให้เกิดการพัฒนา

✱ บริษัทน้ำมันต่างชาติรายใหญ่ “กลับบมา” สู่การสำรวจ การใช้จ่าย ในการสำรวจจะยังคงเติบโตต่อไปในปี ๒๕๖๗ นำโดย IOC ทั่วโลกที่กำลัง มองหาโอกาสขนาดใหญ่ซึ่งผลตอบแทนที่เป็นไปได้มากพอที่จะรับประกัน การทำกำไรในสภาพแวดล้อมที่มีราคาน้ำมันต่ำ (โดยเฉพาะสำหรับพื้นที่ ชายแดนที่ไม่มีโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่) บริษัทเหล่านี้วางเดิมพันครั้งใหญ่ ในพื้นที่นอกชายฝั่งในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก แอฟริกาตอนใต้ (นามิเบียและแอฟริกาใต้) รวมถึงแองโกลา บราซิล กายอานา และซูรินา เม เนื่องจากลักษณะทรัพยากรและเงื่อนไขการลงทุนที่ดี แนวโน้มดังกล่าว นำมาซึ่งทั้งด้านบวกและด้านลบสำหรับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพ โดย IOC ขนาด ใหญ่มีความเพียงพอของเงินทุน ความสามารถด้านเทคนิค และความสามารถ ในการทำงานให้สำเร็จ แม้ว่าจะแลกด้วยอำนาจการเจรจาที่เหนือกว่าซึ่ง อาจบังคับให้รัฐบาลต้องควบคุมความต้องการของท้องถิ่นในประเทศ

๖.๒ ผลกระทบต่อประเทศไทย จากความพยายามในการ เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการใช้พลังงานทั่วโลกและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ดี การที่ไทย ให้ความสำคัญต่อความมั่นคงทางพลังงานและการเปลี่ยนผ่านที่กำลังจะ เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้ไทยยังคงสามารถสร้างสมดุลปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อความมั่นคงทางพลังงานทั้งจากภายนอกและภายในประเทศได้ในเกณฑ์ ดี โดยไทยได้จัดทำแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ (Power Development Plan : PDP) ซึ่งครอบคลุมแผนการ ผลิตและการจำหน่ายพลังงาน โดยหลังจากการแก้ไขหลายครั้งเพื่อให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายพลังงาน แผนฯ ใหม่มีกำหนดจะ เริ่มใช้ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๘๐ เนื่องจากก่อนหน้านี้เกิด ความล่าช้าจากโรคระบาด ราคาพลังงานในตลาดโลกที่สูงขึ้น และความมุง มั่นใหม่ของประเทศไทยในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งล่าสุดกระทรวงพลังงานระบุว่า PDP ของไทยคาดว่าจะได้ข้อสรุปภายใน

ไตรมาสที่สองของปี ๒๕๖๗ นี้โดยจะมุ่งเน้นไปที่พลังงานหมุนเวียนมากขึ้น ทั้งนี้แผนปรับปรุงจะรวมข้อเสนอสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์แห่งแรกของประเทศไทย โดยรัฐมนตรีจะเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่าจะรวมพลังงานนิวเคลียร์เป็นส่วนหนึ่งของพลังงานทดแทนหรือไม่ และหากรัฐมนตรีเห็นชอบแผนดังกล่าวด้วยข้อเสนอโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ กระทรวงจะจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในประเด็นนี้ในลำดับต่อไป เนื่องจากผู้คนยังคงกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของพลังงานนิวเคลียร์ภายหลังเหตุแผ่นดินไหว/สึนามิที่โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟูกูชิมะ ไดอิจิ ของญี่ปุ่นในปี ๒๕๕๔ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงความต้องการให้ภาคพลังงานใช้เชื้อเพลิงหมุนเวียนมากขึ้น PDP ปัจจุบันตั้งเป้าหมายการใช้พลังงานทดแทนคิดเป็น ๓๐ % ของการผลิตไฟฟ้าทั้งหมด และ ๕๐% ของเชื้อเพลิงที่ใช้สำหรับการผลิตไฟฟ้าภายในปี ๒๕๘๐²⁶ ในขณะที่ได้มีการวางแผนการรื้อถอนโรงไฟฟ้าถ่านหินและก๊าซโดยชี้ให้เห็นว่าแม้อินโดนีเซียและเวียดนามจะมีอัตราค่าไฟฟ้าที่ถูกกว่าเนื่องจากใช้โรงไฟฟ้าถ่านหิน แต่ไม่มีความมั่นคงด้านพลังงานในระดับเดียวกับประเทศไทยที่เน้นไปที่พลังงานน้ำและพลังงานทางเลือก

๗. ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความเป็นไปได้ในอนาคต

ตอนนี้โลกก้าวเข้าสู่ปีที่ ๕ แล้วนับตั้งแต่การรับรู้โรคโควิด-19 ครั้งแรกโดยรวมแล้ว จนถึงขณะนี้ มีรายงานผู้ป่วยแล้ว ๗๗๔ ล้านรายและผู้เสียชีวิต ๗ ล้านรายจากการติดเชื้อนี้ทั่วโลก แม้ว่าเราจะผ่านช่วงที่เลวร้ายที่สุดของการระบาดใหญ่ไปแล้ว แต่โควิด-19 ยังไม่หายไป การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังคงส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก การกลายพันธุ์และ/หรือการเกิดขึ้นของไวรัสหรือโรคใหม่ๆ อนาคตของการ

26 Reccessary, Thailand's new power plan expected to be implemented by Q2, Feb 23, 2024. <<https://www.reccessary.com/en/news/th-regulation/thailand-new-power-plan-expected-to-be-implemented-q2>> assessed 23 Mar 2024.

กำกับดูแลด้านสุขภาพระดับโลก และผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทาน เป็นเพียงความเสี่ยงบางประการที่อาจทำให้เกิดการหยุดชะงักเพิ่มเติมในปี ๒๕๖๓ และปีต่อ ๆ ไป โดยโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการค้าโลก หลายประเทศปิดพรมแดนและจำกัดการเดินทางเพื่อควบคุมการแพร่กระจายของไวรัส ความไม่แน่นอนนี้หมายความว่าความเสี่ยงของการล็อกดาวน์ในอนาคตและการหยุดชะงักของการผลิตจะยังคงอยู่

๗.๑ แนวโน้มของเหตุการณ์ ในปี ๒๕๖๓ นี้ ห่วงโซ่อุปทานซึ่งได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากโควิด-19 ได้เริ่มฟื้นตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากข้อจำกัดด้านโควิด-19 ทั่วโลกลดลง ขณะนี้ห่วงโซ่อุปทานกำลังเผชิญกับความต้องการสินค้าบางประเภทที่เพิ่มขึ้น การขาดแคลนแรงงาน (ที่เลวร้ายลงเนื่องจากการลาป่วยที่เกี่ยวข้องกับโควิด-19) และแรงกดดันทางการเมืองที่มีอยู่ก่อนแล้ว ความยืดหยุ่นของบริษัทต่อการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานจะได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการเก็งกำไรหรือระดับการลงทุน บริษัทมากกว่า ๕๕% ทั่วโลกมีอันดับเครดิตต่ำกว่า ‘b+’ และภาวะถดถอยทั่วโลกมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่สินเชื่อที่ถดถอยและสัดส่วนของบริษัทที่มีระดับการเก็งกำไรสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจของประเทศต่างๆ กำลังแสดงสัญญาณของการฟื้นตัว โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและยุโรป

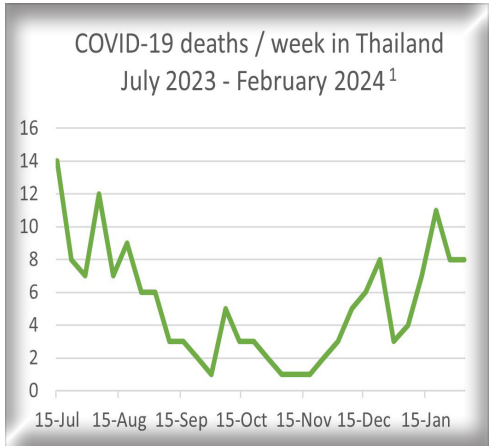
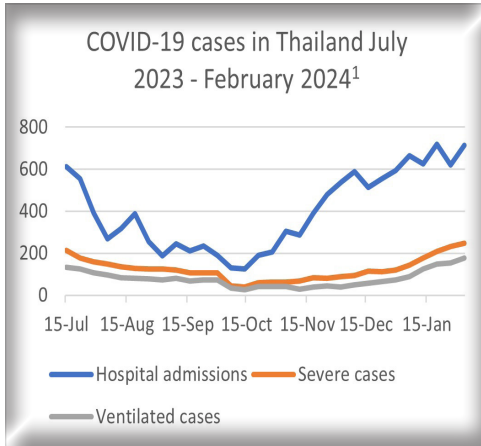
นอกจากนี้ การระบาดใหญ่ยังส่งเสริมลัทธิกีดกันทางการค้าที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศที่ถูกพิจารณาว่าเป็นต้นทางของผู้ติดเชื้อ ซึ่งบางประเทศยังคงบังคับใช้มาตรการกีดกันทางการค้าและภาษี ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวอาจเพิ่มความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์และนำไปสู่ระบบการค้าโลกที่กระจัดกระจายมากขึ้น โดยมีผลกระทบเชิงลบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ โควิด-19 ยังเผยให้เห็นจุดอ่อนในระบบธรรมาภิบาลด้านสุขภาพทั่วโลก และเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการลงทุนที่มากขึ้น รวมถึงในระบบเฝ้าระวังโรคและการวิจัยและพัฒนาวัคซีน โดยหลายประเทศกำลังดิ้นรนในการประสานงานการตอบสนองต่อ

โรคระบาดอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งนี้นำไปสู่การขาดความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อวิกฤตการณ์ด้านสุขภาพในอนาคต หากปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไข โลกจะเผชิญกับความเสี่ยงต่อการกลายพันธุ์ของโควิดเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายพันธุ์ที่มีการแพร่เชื้อได้สูง รวมถึงการระบาดใหญ่ครั้งต่อไป

๗.๒ ผลกระทบต่อประเทศไทย จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยซึ่งเริ่มต้นขึ้นราวต้นปี ๒๕๖๓ ตามมาด้วยมาตรการเชิงนโยบาย เช่น การล็อกดาวน์ การเว้นระยะห่างทางสังคม และการทำงานหรือการเรียนรู้ที่บ้าน ได้ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมประจำวันของผู้คนเป็นเวลานาน ทั้งในด้านความใกล้ชิดของครอบครัว วัฒนธรรม/ประเพณีหรือวิถีชีวิต การศึกษา การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อ เศรษฐกิจ และสุขภาพจิต จากการศึกษผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมของโควิด-19 พบว่า การแพร่ระบาดทำให้กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมทางศาสนาบางประเภท และกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมลดลง ยังทำให้เพื่อนและครอบครัวต้องห่างเหิน ส่งผลให้ขาดการติดต่อทางสังคม นอกจากนี้ ผู้ป่วย ผู้ที่อยู่ในภาวะกักกัน ผู้ดูแล ครอบครัว เพื่อน และชุมชน ต้องเผชิญกับการตีตราทางสังคม เนื่องจากขาดความรู้เกี่ยวกับโรคนี้ ส่งผลให้เกิดความหวาดระแวงและวิตกกังวลในสังคม ความโดดเดี่ยวทางสังคม ความสามัคคีของคนในสังคมลดลง และที่สำคัญคือระบบเศรษฐกิจของไทย ซึ่งได้รับผลกระทบจากการที่ไทยพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ส่งผลเป็นลูกโซ่ต่อเนื่องไปยังประชาชนจำนวนมากที่รายได้ที่ลดลง รายได้ไม่เพียงพอ การหยุดงานชั่วคราว การสูญเสียรายได้ และการเลิกจ้างจากการทำงาน

ภาพที่ ๕ สถิติผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19 ในประเทศไทยตั้งแต่เดือน

ก.ค.๒๕๖๖ - ก.พ.๒๕๖๗

ที่มา : World Health Organization, Update on COVID-19 in Thailand: 7 Feb 2024

โดยแม้ว่าสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโลกจะดีขึ้นอย่างมาก จนมีการคาดการณ์ว่าเกือบทุกประเทศจะฟื้นตัวกลับมาอยู่ในสถานะก่อนเกิดการแพร่ระบาด แต่จนถึงขณะนี้ ประเทศไทยยังคงเผชิญกับจำนวนผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับโควิดเพิ่มขึ้นอย่างมาก (ตามภาพที่ ๕) กรณีโรคปอดอักเสบร้ายแรง บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือจากเครื่องช่วยหายใจ และการเสียชีวิต ไม่มีหลักฐานว่าเชื้อโควิด-19 ในปัจจุบันทำให้เกิดการเจ็บป่วยในระดับที่สูงขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นในประเทศไทยนั้นเกิดจากการแพร่เชื้อไวรัสที่สูงขึ้น และการที่ผู้คนปฏิบัติตามมาตรการป้องกันส่วนบุคคลลดลง นอกจากนี้ ประชาชนส่วนน้อยที่สำคัญในประเทศไทยไม่ได้รับการฉีดวัคซีนหรือฉีดวัคซีนไม่ครบถ้วน สายพันธุ์ไวรัสโควิด-19 ที่แพร่ระบาดในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ส่วนใหญ่เรียกว่า JN.1 จากหลักฐาน การทดสอบ การรักษา และวัคซีนในปัจจุบัน ทั้งหมดยังคงใช้ได้กับสายพันธุ์นี้ เช่นเดียวกับสายพันธุ์ก่อนหน้านี้

บทสรุป

จากการนำเสนอข้อมูลที่คุณเขียนพยายามประมวลข้อมูลที่กระจายอยู่ตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการศึกษาและทำความเข้าใจภูมิรัฐศาสตร์ และพลังของปัจจัยที่ขับเคลื่อนโลกให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงบวกและเชิงลบซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดเป้าหมายของตัวแสดงในระดับต่าง ๆ ของโลกนั้น ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อการรับรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จนถึงการคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และไม่ว่าอนาคตที่คาดการณ์นั้นจะเป็นสิ่งที่พึงประสงค์หรือไม่ก็ตาม การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้น ย่อมเปรียบเสมือนการสร้างเกราะและติดอาวุธให้กับความมั่นคงของตน

และแม้ว่าโดยสรุปเราได้พบว่าปัจจัยขับเคลื่อนที่ส่งผลกระทบต่อภูมิรัฐศาสตร์ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๑) ความตึงเครียดระหว่างรัสเซียและนาโต ๒) การโจมตีทางไซเบอร์ ๓) การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ และจีน ๔) ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ ๕) การเคลื่อนไหวในการต่อต้านโลกาภิวัตน์ ๖) ความมั่นคงด้านพลังงาน และ ๗) ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความเป็นไปได้ในอนาคต แต่เมื่อศึกษาในรายละเอียดแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ปัจจัยทั้งหมดล้วนมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการเชื่อมโยงที่ซับซ้อนจนยากที่จะวิเคราะห์แนวโน้มของความเสี่ยงหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแบบแยกส่วน ซึ่งในอันที่จริงย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่าสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนมีความสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้นการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตที่คุณเขียนนั้นย่อมมีประโยชน์นั้น จะต้องผนวกด้วยการตระหนักถึงความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอ

ทั้งนี้หากเราได้ดูผลการศึกษาที่ได้นำเสนอทั้งหมดแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าเรากำลังจะเผชิญกับอนาคตที่เต็มไปด้วยความท้าทาย เมื่อโลกแห่งการเชื่อมต่อไม่ได้คงงามอย่างที่คุณคิด ในเมื่อรัฐหรือตัวแสดงอื่น ๆ ยังคง

ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของตนเหนือสิ่งอื่นใด เราล้วนยินดีเมื่อเกิดการรวมกลุ่มที่เอื้อต่อประโยชน์ของตนเอง เราอ้าแขนต้อนรับเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์โดยไม่ได้มองถึงความเกื้อกูลและช่วยเหลือกันโดยเส้นแบ่งพรมแดนจะลดความสำคัญลง ในทางตรงกันข้ามการรักษาอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนและการพัฒนาทางเศรษฐกิจยังคงเป็นความสำคัญอันดับแรกของผลประโยชน์แห่งชาติอยู่เสมอ เราได้ตระหนักว่าภาวะโลกร้อนเกิดจากการผลิตและใช้พลังงานฟอสซิลซึ่งก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกในการขับเคลื่อนประเทศ จนก่อให้เกิดความร่วมมือที่จะชะลอความร้อนของโลกด้วยการใช้พลังงานสะอาด แต่กระนั้นอุปสรรคที่เกิดจากรัฐที่เสียประโยชน์จากการส่งออกน้ำมันก็ยังใหญ่เกินที่จะฝ่าฟันไปได้โดยง่าย ยังไม่นับถึงการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศจนมาถึงจุดที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ได้เริ่มต้นและเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกตลอดจนพัฒนาองค์ความรู้เพื่อยกระดับการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างจริงจัง ในขณะเดียวกันก็กลายเป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ให้กับการโจมตี การโจรกรรม การบิดเบือนข้อมูลทางไซเบอร์ ที่ก่อให้เกิดการสูญเสียทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งในภาพรวมดูเหมือนว่าเรากำลังเดินเข้าไปสู่โลกที่น่ากลัวและโดดเดี่ยว แต่ด้วยคุณลักษณะของมนุษย์ที่เราทุกคนล้วนไม่ได้เกิดมาเพื่อยอมแพ้ แม้วันนี้ยังต้องประคองตัว แต่วันพรุ่งนี้จะเป็นความหวังที่ทำให้เรายังคงลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อลูกหลานของเราต่อไป

บรรณานุกรม

กรุงเทพธุรกิจ, เศรษฐกิจไทย เหมือนนกก็ฟ้าสูงวัย พันภัยดำกรายได้ปาน
กลางยากขึ้น, 5 ต.ค.2023. <<https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1092126>> สืบค้นเมื่อ 16 มี.ค.2024.
กุลนันท์ คั่นธิก, นโยบายต่างประเทศไทยในสงครามเย็น: กระบวนการ
ปัจจัย และการปฏิบัติ, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา ปีที่
๖ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๖๑, หน้า ๕๘.
สุทธิชัย หยุ่น, ข้อเสนอแนะการปรับท่าทีของไทยต่อ สงครามยูเครนใน
สหประชาชาติ, ไทยโพสต์, 22 กุมภาพันธ์ 2566, [https://
www.thaipost.net/columnist-people/332436/](https://www.thaipost.net/columnist-people/332436/) สืบค้น
เมื่อ 16 มีนาคม 2567.

ภาษาอังกฤษ

CFA Institute, Introduction to Geopolitics, 2024 Curriculum
<[https://www.cfainstitute.org/en/membership/profes
sional-development/refresher-readings/introduction-geo
politics](https://www.cfainstitute.org/en/membership/professional-development/refresher-readings/introduction-geopolitics)> accessed 2 Mar 2024.
C. S. Liang, Thailand's Foreign Policy: An Analysis of Its Evolution
since World War II, Singapore: Nanyang University, 1977, p.6.
David Gates and Mariam Al-Shamma, Ten global trends shaping
above-ground E&P risks in 2024 and beyond, Feb 01,
2024. <[https://www.spglobal.com/commodityinsights/
en/ci/research-analysis/ten-global-trends-shaping-abo
veground-ep-risks-in-2024.html#](https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/ci/research-analysis/ten-global-trends-shaping-above-ground-ep-risks-in-2024.html#)> assessed 14 Mar 2024.
European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations,
8 crises the world must not look away from in 2024,

<https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/8-crises-world-must-not-look-away-2024_en> assessed 18 Mar 2024.

Jordan Lippert, How Americans view the conflicts between Russia and Ukraine, Israel and Hamas, and China and Taiwan, Pew Research Center, 16 Feb 2024, <<https://www.pewresearch.org/short-reads/2024/02/16/how-americans-view-the-conflicts-between-russia-and-ukraine-israel-and-hamas-and-china-and-taiwan/>> as
sessed 3 Mar 2024.

LH BANK, Global Economic Outlook 2024, Business Research, November 2023 <<https://www.lhbank.co.th/getattachment/bb85ca7a-ee96-44b9-a6f1-89715d2ae3ae/economic-analysis-economic-update-2023-Global-and-Thai-Economic-Outlook-2024>> accessed 19 Mar 2024.

Michael J. et al., U.S. Major Combat Operations in the Indo-Pacific: Partner and Ally Views, RAND Corporation, Santa Monica, 2023, p.105.

Narain Chutijirawong and Tasada Sangmanacharoen, 2024 Thailand's Economic Outlook and Emerging Technology Trend, 2024.

Pornmet Tangsathaporn, Ramp up maritime security, ex-Japan diplomat warns, Bangkok Post, 4 Jan 2024, <<https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2718009/ramp-up-maritime-security-ex-japan-diplomat-warns>> assessed 3 Mar 2024.

Reccessary, Thailand's new power plan expected to be implemented by Q2, Feb 23, 2024. <<https://www.reccessary.com/en/news/th-regulation/thailand-new-power-plan-expected-to-be-implemented-q2>> assessed 23 Mar 2024.

Robin W. Martin, War weary and wary, Bangkok Post, 21 Feb 2024<<https://www.bangkokpost.com/life/arts-and-entertainment/2745936/war-weary-and-wary>> accessed 21 Mar 2024.

S&P Global, Top geopolitical risks of 2024 <<https://www.spglobal.com/en/enterprise/geopolitical-risk/>> accessed 2 Mar 2024.

Simon J Evenett, Super election cycle will disrupt trade policy, Globalization in 2024: the clouds are clearing, 30 Dec 2023, <<https://www.imd.org/ibyimd/2024-trends/globalization-in-2024-the-clouds-are-clearing/>> assessed 18 Mar 2024.

Suchit Leesa-Nguansuk, Trojan attacks zero in on Thailand, Bangkok Post, 28 Feb 2024, <<https://www.bangkokpost.com/business/general/2749709/trojan-attacks-zero-in-on-thailand>> assessed 10 Mar 2024.

The Nation, Thai organization face 800 more weekly cyber attacks than global average, 2 Feb 2024, <<https://www.nationthailand.com/blogs/thailand/general/40035215>>assessed 13 Mar 2024.

Tommy Walker, US-China rivalry: Where does Thailand stand?, 30 Jan 2024 <<https://www.dw.com/en/us-china-rivalry-where-does-thailand-stand/a-68114580>> assessed 3 Mar 2024.

Vita Golod, Is China Sincere About Peace in Ukraine?, Foreign Policy, 29 Jan 2024. <<https://foreignpolicy.com/2024/01/29/china-ukraine-russia-war-peace-mediation-grain/>> accessed 16 Mar 2024.

🔥 ความเป็นไปในโลกทุกวันนี้ มีข้อน่าห่วงใยมากขึ้นทุกที ที่นับว่าสำคัญได้แก่ ภัยพิบัติทางธรรมชาติซึ่งมีความรุนแรงและเกิดบ่อยครั้งมากขึ้น อันมีสาเหตุมาจากการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศ ทำให้เกิดสภาวะโลกร้อนเพิ่มขึ้น จนถึงขั้นเรียกกันว่า “โลกเดือด” สร้างความสูญเสียอย่างมากมายมหาศาลเกินกว่าจะประมาณได้ ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนเราหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นภัยต่อ “ความมั่นคงของมนุษย์” (Human Security) อย่างน่าวิตกกังวลยิ่ง แม้ทั่วโลกเริ่มตระหนักรู้มาระยะหนึ่งแล้ว และมีความพยายามหาทางแก้ไขอย่างมุ่งมั่นจริงจังร่วมกัน แต่ผลที่คาดหวังยังไม่ปรากฏชัดเจนเท่าใดนัก คุณภาพชีวิตของประชากรโลกโดยรวมยังอยู่ในทิศทางที่เสื่อมถอยลงเรื่อย ๆ

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งกำลังก่อผลกระทบรุนแรงไม่แพ้กันคือความขัดแย้งระหว่างประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในหลายภูมิภาคของโลกไปนี้ มีการสู้รบกันอย่างไม่มีวันเว้นว้างทั้งในรูปของสงครามตามแบบและการก่อการร้าย ไม่เพียงเฉพาะคู่กรณีที่เปิดเผยตัวตนชัดเจนเท่านั้น มักจะมีพันธมิตรของแต่ละฝ่ายให้การสนับสนุนอยู่ด้วย ทั้งทางลับและเปิดเผย ทำให้สงครามยืดเยื้อยากที่จะจบลงด้วยการเจรจาในเร็ววัน ในความเป็นจริงแล้วมันคือสงครามตัวแทนระหว่างชาติมหาอำนาจที่ต้องการมีอิทธิพลในการกำหนดระเบียบโลกเพื่อผลประโยชน์ของชาติตนเป็นเป้าหมายสำคัญนั่นเอง

หลังการสิ้นสุดของยุคสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ.๑๙๙๑ สหรัฐอเมริกาเป็นเพียงมหาอำนาจเดียวก็ว่าได้

ที่ควบคุมความเป็นไปในโลก ผ่านองค์การต่าง ๆ ที่ตนผลักดันให้ตั้งขึ้นมา หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าการลงทุนระหว่างประเทศของชาติตน อาทิ ธนาคารโลก (WB:World Bank) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF:International Monetary Fund) และองค์การการค้าโลก (WTO:World Trade Organization) ซึ่งโดยภาพรวมแล้ว ประเทศส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลดีเท่าใดนัก มันคือกลไกในการสร้างผลประโยชน์ให้แก่ชาติที่พลังอำนาจเหนือกว่า โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงเกิดสภาพ “รวยกระจุก จนกระจาย” ทั่วโลก

แต่ในปัจจุบัน สาธารณรัฐประชาชนจีน ภายใต้การนำสมัยที่ ๓ ของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง กำลังมีความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ อย่างก้าวกระโดด ย้อนหลังไปราวสี่สิบปีเศษจีนเป็นประเทศที่ล่าบากยากจนมาก ขาดแคลนอาหารและปัจจัยพื้นฐานสารพัดเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชากรส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ แต่ด้วยการมีผู้นำที่ดีมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มุ่งมั่นจริงจังในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เริ่มจากยุคของท่านผู้นำ เด็ง เสี่ยวผิง ผู้จัดทำยุทธศาสตร์สี่ทันสมัยเพื่อพัฒนาด้านการเกษตร อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการป้องกันประเทศ จนสามารถนำประเทศเข้าเป็นสมาชิก WTO ในปี ค.ศ.๒๐๐๐ ส่งผลให้จีนกลายเป็นอีกมหาอำนาจหนึ่งที่มีความยิ่งใหญ่ไม่แพ้รองชาติอื่นใด มีบทบาทสำคัญในการสร้างระเบียบโลกใหม่ขึ้น โดยเฉพาะในด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ และการสร้างความร่วมมือกับชาติพันธมิตรจำนวนมาก ผ่านอภิมหาโครงการ “ความริเริ่มแถบและเส้นทาง” หรือ BRI (Belt and Road Initiative)

การก้าวขึ้นมาเป็นอีกมหาอำนาจหนึ่งของจีน สร้างความกังวลและรุ่มร้อนใจให้อเมริกาเป็นอย่างมาก พยายามหาทางปิดล้อมเพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีนด้วยวิธีการต่าง ๆ มากมาย อาทิ การทำสงครามทางการค้า และสงครามเทคโนโลยีกับจีน รวมทั้งการสร้างกลุ่มพันธมิตรขึ้นใหม่ เช่น Indo Pacific และ The Quad ทั้งยังให้การสนับสนุนได้หัวนอย่างเปิดเผย

ทั้ง ๆ ที่ยอมรับหลักการ “จีนเดียว” มาโดยตลอด นอกจากนั้นอเมริกา ก็พยายามเข้ามาบีบบังคับมากขึ้นในประชาคมอาเซียน ซึ่งมีบางชาติ เช่น ฟิลิปปินส์ในยุคผู้นำคนปัจจุบันเป็นพันธมิตรที่เหนียวแน่นมาก มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการทหารเพิ่มขึ้นหลายลักษณะ รวมทั้งเป็นชาติที่มีความขัดแย้งกับจีนเกี่ยวกับการอ้างกรรมสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ ปรากฏการณ์เช่นนี้ ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองมหาอำนาจนี้ตกต่ำลง แม้จะมีความพยายามในการฟื้นฟูอยู่บ้างด้วยการริเริ่มของฝ่ายสหรัฐอเมริกา ก็ยังไม่ปรากฏผลชัดเจนนัก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการกระทำที่มีความย้อนแย้งของฝ่ายสหรัฐอเมริกา ซึ่งจีนเองก็ได้ใช้มาตรการแข็งกร้าวในการตอบโต้ แบบตาต่อตา ฟันต่อฟันเท่าใดนัก ทำเท่าที่เห็นว่าจำเป็น แคพอเพียงที่จะยืนยันความไม่ยอมสยบของตน พร้อมทั้งจะต่อสู้ทุกรูปแบบเมื่อถูกรุกรานก่อนรวมทั้งมุ่งมั่นสร้างความเข้มแข็งของประเทศตามแนวคิดและวิธีการของงานต่อไป

นอกจากจีนกับอเมริกาแล้วยังมีชาติอื่น ๆ อีกที่กำลังมีความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ อย่างน่าติดตาม โดยเฉพาะทางด้านการเศรษฐกิจเทคโนโลยี และขีดความสามารถในการป้องกันประเทศ เช่น อินเดีย และโลกมุสลิม จนอาจเป็นอีกมหาอำนาจหนึ่งในอีกไม่ช้า จึงมีแนวโน้มว่าโลกในอนาคตจะมีเพียงหนึ่งหรือสองมหาอำนาจอีกต่อไป ซึ่งไม่รู้ว่าสหรัฐอเมริกาจะตื่นจากฝันตื่นหรือไม่ ความอยากเป็นมหาอำนาจเดียวในโลกกว่าจะรู้ตัวก็คงสายไปเสียแล้ว

ภาพแสดงการแบ่งพื้นที่ทางทะเลตามอนุสัญญากฎหมายทางทะเล (UNCLOS) ที่มา : BBC New ไทย, “‘ทิลเลอร์สัน’ ชี้สหรัฐฯ ควรห้ามจีนเข้าใช้เกาะเทียมที่ทะเลจีนใต้,” เข้าถึงเมื่อ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖ (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://www.bbc.com/thai/international-๓๘๕๔๙๑๘๗>

✿ ภูมิรัฐศาสตร์คืออะไร

“ภูมิรัฐศาสตร์” เป็นคำที่ถูกกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ด้วยการให้ความหมายและมีความเข้าใจตรงกันบ้าง ผิดแผกกันมากบ้าง น้อยบ้างซึ่งเป็นมาตั้งแต่อดีตแล้ว แม้ในแวดวงนักวิชาการเองก็ตาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

❖ โคลินฟลินต์ (Colin Flint) ได้นิยามว่า

“ภูมิรัฐศาสตร์เป็นการต่อสู้เพื่อควบคุมองคาพยพทางภูมิศาสตร์ ในมิติระหว่างประเทศและมิติโลก เป็นการใช้อองคาพยพทางภูมิศาสตร์เหล่านั้นเพื่อความได้เปรียบทางการเมือง”

❖ บริแทนนิกา (Britannica) เสนอว่า

“ภูมิรัฐศาสตร์เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ”

❖ ในขณะที่ ดร.ปิติ ศรีแสงนาม และ ดร.จักรี ไชยพินิจ ได้ให้ความหมายไว้ในหนังสือ AMIDST THE GEO-POLITICAL CONFLICTS : สมรภูมิพลิกอำนาจโลก ที่ท่านร่วมกันเขียนว่า

“ภูมิรัฐศาสตร์ หมายถึง การศึกษาการเมืองระหว่างประเทศด้วยการให้ความสำคัญกับภูมิศาสตร์ในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแต่ละประเทศ ท่ามกลางพลวัตของการเมืองระหว่างประเทศที่ดำเนินไปนี้ แต่ละประเทศต้องคำนึงถึงคุณลักษณะพื้นฐานของรัฐ ผลประโยชน์แห่งชาติ โอกาสและข้อจำกัด อำนาจและขีดความสามารถ เพื่อสังเคราะห์และประมวลเป็นกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อไป”

ซึ่งผู้เขียนขอยึดความหมายหลังสุดนี้เป็นกรอบและแนวทางในการนำเสนอบทความนี้ ด้วยเห็นว่ามี ความชัดเจนและครอบคลุมสาระสำคัญของภูมิรัฐศาสตร์ ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างประเทศได้อย่างกว้างขวางและชัดเจนในทุกแง่มุมที่สำคัญ

» ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน

ทุกวันนี้เป็นที่ปรากฏชัดว่าความขัดแย้งระหว่างประเทศกำลังเกิดขึ้นในหลายภูมิภาค ทั้งระหว่างรัฐคู่กรณีและกลุ่มประเทศที่มีพันธมิตรของแต่ละฝ่ายให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง บ้างก็ออกนอกหน้าอย่างไม่สนใจว่าประชาคมโลกจะมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร โดยมีแนวโน้มว่าจะยืดเยื้อหรืออาจบานปลายเป็นสงครามใหญ่ระดับภูมิภาคหรือระดับโลกต่อไป สาเหตุสำคัญก็คือบทบาทของมหาอำนาจโดยเฉพาะฝ่ายตะวันตก ซึ่งใช้บางประเทศเป็นสมรภูมิทำสงครามตัวแทนกับฝ่ายตรงข้ามของตน สร้างความเดือดร้อนเสียหายเป็นวงกว้างไปทั่วโลก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง

ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่รุนแรงถึงขั้นใช้อาวุธอานุภาพสูง
เข้าประหัตประหารกัน กำลังเกิดขึ้นมากมายในหลายพื้นที่ ตัวอย่างเช่น

- **สงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครน** ซึ่งเริ่มเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๒๐๒๒ สู้รบกันอย่างต่อเนื่องมานานกว่าสองปีแล้ว ยังไม่มีทีท่าว่าจะยุติลงได้เมื่อใด ทั้งที่รัสเซียมีกองทัพที่เข้มแข็งกว่ามาก ทั้งนี้เพราะยูเครนได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากชาติตะวันตก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศ NATO สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาลยากที่จะประมาณได้ ทั้งทหารและพลเรือนตายไปนับแสน และอีกนับล้านคนต้องอพยพทิ้งถิ่นฐานเพื่อหนีภัยสงครามไปยังประเทศอื่น โดยไม่รู้ว่าจะมีโอกาสคืนสู่มาตุภูมิได้เมื่อใดหรือไม่

- **สงครามระหว่างอิสราเอลกับกลุ่มก่อการร้ายฮามาส จากปาเลสไตน์** ซึ่งระเบิดขึ้นเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ค.ศ. ๒๐๒๓ โดยฮามาสเป็นฝ่ายบุกแบบสายฟ้าแลบเข้าไปในดินแดนของอิสราเอล ซึ่งกำลังมีเทศกาลเฉลิมฉลองกันอย่างยิ่งใหญ่ ทำให้มีผู้เสียชีวิตไปราว ๑,๕๐๐ ศพ สร้างความแค้นให้กับฝ่ายอิสราเอลอย่างเหลือประมาณ เพราะไม่เคยสูญเสียเช่นนี้มาก่อน จึงตอบโต้ด้วยการโจมตีอย่างรุนแรงเข้าไปในฉนวนกาซ่า ทั้งทางอากาศและภาคพื้นดิน เพื่อไล่ล่ากลุ่มฮามาสให้ย่อยยับไป ทำให้มีผู้เสียชีวิตไปแล้วกว่าสองหมื่นราย ส่วนใหญ่เป็นพลเรือนซึ่งมีเด็กรวมอยู่ด้วยมากมาย จำต้องอพยพหนีไปตายเอาดาบหน้าอีกนับแสนคน เกิดภาวะขาดแคลนอาหารและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพอย่างรุนแรง ความช่วยเหลือจากภายนอกก็ส่งเข้าไปได้อย่างยากลำบาก เพราะการสู้รบติดพันกันอยู่เกือบตลอดเวลา มีการเจรจาหยุดยิงกันบ้างเพียงช่วงสั้น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนการปล่อยตัวประกันและการส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากภายนอก แต่ก็ไม่ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้นเท่าใดนัก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแต่ละฝ่ายได้รับการสนับสนุนจากพันธมิตรของตน อาทิ สหรัฐอเมริกาประกาศชัดเจนว่าอยู่ข้างอิสราเอล และให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทโธปกรณ์บางส่วน

ส่งกำลังทางเรือจำนวนมากเข้าไปในน่านน้ำบริเวณใกล้เคียง เพื่อควบคุมไม่ให้สงครามขยายตัว ในขณะที่ฝ่ายสนับสนุนปาเลสไตน์ก็มีอยู่ไม่น้อย อาทิ กลุ่มอิสบอเราะห์ ในเลบานอน ซึ่งเชื่อกันว่ามีอิหร่านอยู่เบื้องหลัง รวมทั้งกลุ่มก่อการร้ายฮูตี ในประเทศเยเมนด้วย สงครามนี้ยังไม่มีทีท่าว่าจะจบลงง่าย ๆ คงยืดเยื้อไปอีกนานจนยากที่จะคาดการณ์ได้

นอกจากตัวอย่างที่กล่าวถึงแล้ว ยังมีความขัดแย้งอีกหลายกรณีที่ยังไม่ถึงขั้นทำสงครามกันอย่างซึ่งหน้า แต่ก็น่าเป็นห่วงว่าอาจปะทุขึ้นเมื่อใดก็ได้ เช่น ระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ จีนกับไต้หวัน และจีนกับบางประเทศในบริเวณทะเลจีนใต้ ซึ่งมีอเมริกาให้การสนับสนุนเกาหลีใต้และฝ่ายตรงข้ามจีนอย่างชัดเจน ความขัดแย้งเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ เป็นวงกว้างไปทั่วโลก โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง แต่ละประเทศอาจได้รับผลร้ายมากน้อยต่างกันไป บ้างก็ได้รับประโยชน์จากการค้าขายอาวุธและน้ำมัน เป็นต้น แต่ก็ไม่คุ้มค่ากันเลยกับความสูญเสียที่ไม่น่าเกิดขึ้นแก่ประชาคมโลก จึงควรที่จะต้องร่วมกันหาทางยับยั้งให้สถานการณ์เบาบางลงเท่าที่อาจทำได้ เพื่อให้โลกนี้น่าอยู่ยิ่งขึ้น

หากพิจารณาในภาพกว้างแล้ว อาจจำแนกประเทศต่าง ๆ ออกได้เป็น ๓ กลุ่มหลัก ตามความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงที่มีต่อกัน ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและชาติยุโรปตะวันตก สาธารณรัฐประชาชนจีนร่วมกับรัสเซียและชาติพันธมิตร อีกกลุ่มหนึ่งคือชาติมุสลิมซึ่งนับเป็นตัวแปรสำคัญท่ามกลางภูมิรัฐศาสตร์ในโลกยุคปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้ในหนังสือ “สมรภูมิพลิกอำนาจโลก” เปรียบการแบ่งกลุ่มดังกล่าวเสมือน “สามก๊ก” วรรณกรรมอันยิ่งใหญ่ที่รู้จักกันไปทั่ว โดยกลุ่มแรกเทียบได้กับก๊กของโจโฉ กลุ่มที่สองคือก๊กของซุนกวนกับเล่าปี่ และกลุ่มสุดท้ายนับเป็นอีกก๊กหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญในหลายลักษณะในเวทีโลก โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง เป็นที่หมายปองของทั้งสองก๊กแรกอยากให้เป็นพันธมิตรกับฝ่ายตน

ซึ่งในอดีตสหรัฐอเมริกามีความเกี่ยวข้องผูกพันกับก๊ิกนี้อย่างใกล้ชิดในหลายลักษณะ ด้วยเห็นเป็นแหล่งน้ำมันดิบ ยุทธปัจจัยสำคัญในการทำสงคราม แต่ในปัจจุบันอเมริกาสามารถขุดเจาะทั้งแก๊สและน้ำมันจากชั้นหินดาน ที่เรียกว่า Shale Gas และ Shale Oil ได้เป็นปริมาณมหาศาล จึงลดความสนใจแหล่งน้ำมันจากตะวันออกกลางลง ประกอบการมีความขัดแย้งบางประการกับซาอุดีอาระเบียและอิหร่าน เป็นต้น ทำให้ความสัมพันธ์ไม่แนบแน่นดังเดิม ขณะเดียวกันจีนก็เป็นที่ยอมรับของกลุ่มประเทศในโลกมุสลิมเพิ่มขึ้น มีส่วนช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างบางประเทศที่เคยมีความขัดแย้งมาก่อน เช่น ซาอุดีอาระเบียกับอิหร่าน ทั้งยังมีการค้าการลงทุนระหว่างกันมากขึ้นด้วย จึงสร้างความขัดเคืองใจให้อเมริกาเป็นเป็นอย่างมาก แต่ก็ทำอะไรไม่ได้มากนัก เพราะเป็นความพึงพอใจของก๊ิกที่สามเอง

❀ ความขัดแย้งของภูมิรัฐศาสตร์แบบสามก๊ิกของมหาอำนาจ

ทุกวันนี้ก๊ิกต่าง ๆ อันประกอบด้วย ก๊ิกของชาติยุโรปตะวันตกซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกา ก๊ิกจีน-รัสเซียและประเทศพันธมิตร และก๊ิกแห่งโลกมุสลิม กำลังจับอาวุธเข้าทำห้ำหั่นกันอย่างเข้มข้น สลับกันคุมเชิงในบางพื้นที่เพื่อหาจังหวะช่วงชิงความได้เปรียบ เกิดพื้นที่แนวปะทะขึ้นหลายแห่งระหว่างมหาอำนาจและพันธมิตรของทั้งสามก๊ิก

การให้ความสำคัญเชิงอำนาจเกี่ยวกับ**สมุทธานภาพ** (sea power) ที่นำเสนอโดย Alfred Thayer Mahan **ดินแดนใจกลาง** (mainland หรือ heartland) อันเป็นแนวคิดของ Halford John Mackinder และ**ดินแดนริมขอบ** (Rimland) ข้อเสนอของ Nicholas John Spykman ยังคงเป็นหลักคิดทางยุทธศาสตร์ที่ยอมรับอยู่ในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในชาติมหาอำนาจ แต่ละปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้มีความหมายต่อชาติต่าง ๆ ไม่เท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของชาติหนึ่ง ๆ และรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นสำคัญ โดยเฉพาะด้านการค้าและการลงทุน

สหรัฐอเมริกายึดแนวคิดของ Mahan ที่นำเสนอไว้ว่า “ผู้ใดก็ตามที่สามารถครอบครองพื้นที่ทางทะเลได้ ผู้นั้นย่อมสามารถครองโลกได้” “ทำให้สหรัฐฯ ออกไปตั้งฐานทัพอยู่ในทำเลที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ต่าง ๆ รอบโลกมากกว่า ๘๐๐ แห่ง และพัฒนาไปสู่กองบัญชาการภาคพื้นต่าง ๆ รอบโลก ๖ กองบัญชาการ โดยมีบุคลากรในสายงานกลาโหมและความมั่นคงประจำการมากกว่า ๑.๔ ล้านคนทั่วโลก” (หนังสือ AMIDST THE GEO-POLITICAL CONFLICTS : สมรภูมิพลิกอำนาจโลก)

ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่บนแผ่นดิน รวมทั้งมีดินแดนอยู่ในทะเลเป็นบริเวณกว้างด้วย จึงให้ความสำคัญทั้งในเรื่องของ ดินแดนใจกลาง ดินแดนริมขอบ และสมุทรภาพ โดยสร้างมหายุทธศาสตร์ความริเริ่มแถบและเส้นทางขึ้น เริ่มต้นมากกว่า ๑๐ ปีแล้ว และมีแนวโน้มเป็นไปด้วยดี

❀ ผลกระทบที่สำคัญจากความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ต่อประชาคมโลก

คงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ประเทศต่าง ๆ ทุกวันนี้มีความเชื่อมโยงกันทั่วโลก อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยพื้นฐานหลายประการ อาทิ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุค ๔.๐ ซึ่งมีระบบ Digital Technology และ Internet เป็นองค์ประกอบสำคัญ สร้างนวัตกรรมอันหลากหลายขึ้น ทำงานแทนคนมากขึ้นทุกขณะ การสื่อสารกับคมนาคมก็ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ช่วยให้คนเราสามารถติดต่อกันได้เกือบทุกที่ทุกเวลาด้วยอัตราความเร็วสูงมาก ทั้งในรูปแบบของเสียง อักษร ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวมีส่วนส่งเสริมอย่างสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในด้านการค้าการลงทุน การแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล และการโจมตีกันในระยะไกล ด้วยอาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูง เป็นต้น เมื่อมีการสู้รบกันไม่ว่าระหว่างประเทศใด ย่อมส่งผลกระทบไปยังประเทศอื่น ๆ ด้วย การขนส่งสินค้าระหว่างกันมักมีข้อจำกัดมากขึ้น โดยเฉพาะทางเรือซึ่งเป็นเส้นทางหลักในการค้าขายระหว่างประเทศ ต้นทุนที่สูงขึ้นจากราคาเชื้อเพลิงและ

ค่าประกันภัยในสถานการณ์ไม่ปกติ ทำให้ราคาสินค้าและบริการเพิ่มสูงตามไป ส่งผลให้ค่าครองชีพและเงินเฟ้อสูงขึ้นด้วย **ผู้ที่มีความขาดแคลนอยู่แล้วก็ตกทุกข์ได้ยากมากขึ้นกว่าเดิมอย่างแน่นอน**

สำหรับประเทศที่เป็นคู่สงครามนั้น กรณีระหว่างรัสเซียกับยูเครน และอิสราเอลกับกลุ่มฮามาสจากปาเลสไตน์ คงให้คำตอบที่ชัดเจนถึงความโหดร้ายของสงคราม ซึ่งชาตินิโอมานาและทุกประเทศก็รู้และเข้าใจดี จึงพยายามหลีกเลี่ยงการสู้รบกันโดยตรงในแผ่นดินตนเอง ใช้ประเทศอื่นเป็นสมรภูมิทำสงครามตัวแทนเพื่อผลประโยชน์ของตน อันเป็นวิธีที่นิโอมานาในยุคสงครามเย็นใช้อย่างกว้างขวาง สร้างความพินาศย่อยยับให้แก่ชาติที่ตกเป็นเหยื่อ รายแล้วรายเล่า

✱ โอกาสที่ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์จะลดความรุนแรงลง

นับเป็นเรื่องที่หวังได้ค่อนข้างยาก เพราะแต่ละกรณีมีความสลับซับซ้อนมาก บางก็มีปัจจัยทางประวัติศาสตร์เป็นรากเหง้าฝังลึกอยู่ สู้รบกันมาเป็นสิบเป็นร้อยปีโอกาสที่จะหันหน้าเข้าเจรจาเพื่อหาจุดประนีประนอมกันแทบมองไม่เห็น อีกตัวแปรหนึ่งซึ่งมีความสำคัญยิ่งก็คือ บทบาทของชาตินิโอมานาที่อยู่เบื้องหลังความขัดแย้งต่าง ๆ รวมทั้งเหล่าพันธมิตรของคู่กรณีแต่ละฝ่ายด้วย หากผลร้ายไม่สะท้อนย้อนกลับมายังชาติตนอย่างรุนแรงเกินที่จะรับไหว ก็คงคอยเดิมเชื้อไฟให้เกิดการสู้รบกันต่อไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเป็นผู้จัดระเบียบโลกของตน ทั้งที่เริ่มรู้ชัดขึ้นบ้างแล้วว่าคงไม่ง่ายเช่นที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อที่ว่าทุกปัญหาย่อมมีทางแก้ไข ไม่ว่าจะมีความยุ่งยากซับซ้อนซ่อนเงื่อนเพียงใด หากผู้เกี่ยวข้องมีปัญญา สัมมาทิฐิ มองเห็นมหันตภัยร่วมกันที่จะเกิดแก่มวลมนุษยชาติในอนาคตอันไม่ไกลนัก รู้ชัดว่าภัยจากธรรมชาติที่ทวีปรีตเพราะน้ำมีมนุษยภัยที่จะรับไหวยิ่งขึ้นทุกที จึงไม่ควรเพิ่มความทุกข์ยากให้แก่กันในปัญหาที่เสี่ยงได้ พลังของคน

ในแต่ละชาติคือตัวแปรที่มีความสำคัญสูง โดยเฉพาะในซีกที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย หากคนส่วนใหญ่เห็นว่าผู้นำประเทศกำลังใช้นโยบายที่ผิดพลาด ก็รวมตัวกันประท้วงอย่างจริงจัง อาจหยุดยั้งความสูญเสียจากสงครามได้ เช่นในกรณีของสงครามเวียดนามและอัฟกานิสถาน เราควรช่วยกันสร้างความหวังที่จะเห็นปรากฏการณ์ทำนองนั้นเกิดขึ้นอีก เชื่อว่าความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่กำลังเกิดอย่างกระจัดกระจายในหลายพื้นที่นี้ จะค่อย ๆ บรรเทาเบาบางลง ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรูปแบบใหม่ที่เป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ เข้าใจและจริงใจต่อกันมากกว่าที่ผ่านมา

✿ ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยควรเป็นเช่นไร

ไทยเราแม้จะเป็นเพียงประเทศเล็ก ๆ มีประชากรไม่ถึงร้อยละ ๑ ของประชากรโลก แต่เมื่อคำนึงถึงความเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน ซึ่งมีประชากรรวมราว ๖๓๘ ล้านคน มากเป็นอันดับ ๓ รองจากอินเดียและจีน ทั้งยังมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ แรงงานจำนวนมาก รวมทั้งมีกำลังซื้อค่อนข้างสูง ข้อเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ อาเซียนมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในตำแหน่งที่มีความสำคัญสูงทางด้านยุทธศาสตร์ในระดับโลก กั้นกลางระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดีย มีช่องแคบมะละกาเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่มีเรือแล่นผ่านเป็นจำนวนมาก

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นส่งเสริมให้อาเซียนมีความสำคัญสูงในสายตาประชาคมโลก โดยเฉพาะชาติมหาอำนาจ ทั้งสองฝ่ายต่างอยากมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาคมนี้ ไทยและชาติสมาชิกอื่นจึงได้รับผลดีตามไปด้วย มีอำนาจต่อรองสูงขึ้นในการเจรจาทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็มีความยากลำบากในการกำหนดนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความเป็นเอกภาพของอาเซียนคือเกราะกำบังที่ดีสำหรับทุกชาติสมาชิก และเป็นเรื่องที่ควรคำนึงในการจัดทำยุทธศาสตร์ของชาติ

สำหรับไทยเรานั้น ดร.ปิติ ศรีแสงนาม และดร.จักรี ไซยพิณิจ ได้นำเสนอแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ไว้ในหนังสือ THE GEO-POLITICAL CONFLICTS : สมรภูมิพลิกอำนาจโลก ที่ท่านร่วมกันเขียนเมื่อไม่นานมานี้ พอสรุปสาระสำคัญตามที่ท่านจำแนกไว้เป็น ๑๐ กรณี ดังต่อไปนี้

➤ ๑. ทักษะคิดใหม่ต่อการต่างประเทศ (new global mindset)

เราควรสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้คนไทยตระหนักว่า ประเทศไทยไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว เราต้องพึ่งพาอาศัยอยู่ในประชาคมโลก การต่างประเทศเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากการที่สหรัฐฯ เคยเป็นขั้วมหาอำนาจเดี่ยว (unipolarity) สู่สภาวะโลกหลายขั้ว (multi-polarity) ประเทศกำลังพัฒนาจะมีบทบาทมากยิ่งขึ้น ในการกำหนดกติกาต่าง ๆ ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นเศรษฐกิจ

หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องดังกล่าว ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลฯ รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ที่เข้าถึงประชาชนจำนวนมาก องค์กรเหล่านี้ควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการสร้างทัศนคติต่อโลกที่เปิดกว้าง (global mindset) ที่มุ่งเน้นเรื่องความสำคัญของการต่างประเทศ ส่งเสริมให้คนไทยออกไปแสวงหาโอกาสนอกประเทศมากขึ้น มีฐานคิดที่เห็นว่าเรื่องของโลก เรื่องของภูมิภาค คือเรื่องของเรา อันเป็นฐานคิดสำคัญที่ผลักดันไทยให้กลายเป็นมหาอำนาจขนาดกลางในเวทีโลก (middle-power)

➤ ๒. แนวคิดไม่เลือกข้าง แต่ก็ไม่เลื่อนไหล ไร้จุดยืน (strategic hedging)

ไทยกำลังเข้าสู่สถานการณ์ที่จะถูกกดดันให้เลือกข้าง ระหว่างมหาอำนาจเก่าคืออเมริกาและพันธมิตรในยุโรปตะวันตก กับมหาอำนาจใหม่

คือจีนกับพันธมิตรในซีกโลกตะวันออก เราต้องทำให้ประชาชนเข้าใจถูกต้องตรงกันว่าประเทศไทยจะเลือกข้างอยู่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น คือการรักษาผลประโยชน์ของไทย เราต้องประกาศจุดยืนการสื่อสารทางยุทธศาสตร์ผ่านทุกช่องทางในเวทีโลกให้รับรู้โดยทั่วกัน ผู้ที่ต้องรับบทบาทรำในเรื่องนี้คือ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และบุคคลสำคัญของรัฐบาลทุกคน ต้องมีจุดยืนไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งสื่อสารอย่างชัดเจนให้ภาคเอกชนและประชาชนทุกภาคส่วนได้รับรู้

การสนับสนุนการดำเนินนโยบายกับประเทศใด ๆ ต้องทำอย่างมีหลักการ ยึดมั่นกฎกรอบของสหประชาชาติ เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รวมทั้งหลักการของประชาคมอาเซียน เช่น การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน การดำเนินนโยบายการต่างประเทศ ไทยต้องมีจุดยืนและมีหลักพิง คือการรักษาผลประโยชน์ของชาติโดยไม่เลือกข้าง พร้อมทำงานกับทุกฝ่าย และเป็นที่ยอมรับของสากล

การกำหนดผลประโยชน์แห่งชาตินั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง ควรหาช่องทางที่เปิดโอกาสให้ตัวแทนจากทุกภาคส่วนของประเทศมีส่วนร่วมกันคิดอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อกำหนดให้ชัดเจนว่าผลประโยชน์ของไทยในแต่ละมิติอยู่ที่ใด และเราสมควรจะกำหนดยุทธศาสตร์การต่างประเทศที่มีจุดยืนเพื่อป้องกันความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์อย่างไร

➤ ๓. กำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน (precisely define national interest)

โดยเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อให้รับรู้ทั่วกันว่า ผลประโยชน์แห่งชาติในแต่ละมิติคืออะไร อย่างน้อยใน ๖ มิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง และความมั่นคง การรักษาผลประโยชน์เหล่านี้ในเวทีนานาชาติ ไทยต้องรู้ว่าควรดำเนินนโยบายในแต่ละประเด็นร่วมกับประเทศใด และใช้ประเทศใด

เป็นตัวถ่วงดุล ในด้านการดำเนินนโยบายทางการทูต การที่ผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ในทุกระดับพบกัน จะมีใช่เพียงการพบปะหารือตามพิธีการทูต เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีเท่านั้น ควรมีการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาสผลประโยชน์ของชาติก่อนการพบปะเยี่ยมเยือนในทุกโอกาส โดยก่อนการพบกันตัวแทนจากทุกที่ที่เกี่ยวข้องของไทย ต้องเตรียมการล่วงหน้า โดยการศึกษาข้อมูล และวิเคราะห์ให้เห็นชัดว่า **อะไรคือสิ่งที่เราต้องการเรียกร้องจากการเจรจากับเขา (request list) และอะไรคือสิ่งที่เราสามารถยอมมอบให้เขาได้ (offer list) หากเขามอบสิ่งที่เราร้องขอให้** คือยึดหลัก “ต่างตอบแทนอย่างสมเหตุสมผล” นั่นเอง หากเป็นไปได้เราต้องรู้ให้ละเอียดไปจนถึงจุดตายที่ฝ่ายเราจะสามารถบีบคู่เจรจาเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองได้

สำหรับภาคเอกชน การกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์อย่างชัดเจนเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันว่า การต่างประเทศของตนเกิดขึ้นและดำเนินต่อไปเพื่อเป้าหมายใด เส้นทางไปสู่เป้าหมายอาจมีหลายแนวทางปฏิบัติ แต่เมื่อความชัดเจนในเป้าหมายแล้ว การกำหนดเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ (strategic means) ซึ่งมักจะประกอบด้วย คน เงิน เวลา และองค์ความรู้ ก็จะมี ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การเลือกหนทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์หนึ่ง ๆ

➤ ๔. อาเซียนคืออำนาจต่อรอง (ASEAN is a bargaining power)

อาเซียนนับเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่มีความเข้มแข็งมั่นคงสูงในสายตาประชาคมโลก ก่อกำเนิดขึ้นในวันที่ ๘ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๖๗ ตามปฏิญญากรุงเทพ ซึ่งไทยมีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มาโดยตลอด ปัจจุบันนี้อาเซียนมีศักยภาพสูงในด้านต่าง ๆ หลายประการ ดังที่ได้กล่าวถึงไว้แล้ว ทำให้มีอำนาจต่อรองสูงในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ มีความเป็นเอกภาพในระดับที่ดี ความขัดแย้งระหว่างชาติสมาชิกโดยรวมมีไม่มากนัก **ไทยจึงควรยึดอาเซียนเป็นหลัก** พึ่งในการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ

เสาหลักของความร่วมมือภายในอาเซียนที่ไทยสมควรมีบทบาท คือ มิติสังคมวัฒนธรรม เพราะเป็นเรื่องที่ทุกประเทศสมาชิกมีความเห็นไปในทางเดียวกัน เน้นการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ผ่านมิติต่าง ๆ อาทิ เรื่องแรงงาน เด็ก สตรี กลุ่มความหลากหลาย ทั้งด้านการศึกษา การกีฬา การพัฒนาชนบท การลดความยากจน และพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม ในด้านเศรษฐกิจไทยต้องเร่งสร้างบทบาทเชิงรุกในการบูรณาการเศรษฐกิจระดับภูมิภาค เพื่อสร้างหลักประกันว่า ไทยจะยังได้รับประโยชน์ต่อไปจากการเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่า ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ การมีแนวคิดและหนทางปฏิบัติเช่นนี้ ย่อมช่วยเสริมความแข็งแกร่งภายในให้แก่อาเซียนและประเทศสมาชิก ทำให้มีอำนาจต่อรองสูงในเวทีโลกตามไปด้วย

➤ ๕. อาเซียนว่าสำคัญแล้ว เพื่อนบ้านรื้อติดกันสำคัญยิ่งกว่า (neighboring countries first)

ประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีเขตแดนติดกับไทย ได้แก่ เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ซึ่งเราจำเป็นต้องพึ่งพากันในหลายมิติ เช่น การค้าทั้งระหว่างประเทศและชายแดน การลงทุน การท่องเที่ยว แรงงาน และพลังงาน ในด้านความมั่นคงแม้จะยึดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน แต่เมื่อเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงและยืดเยื้อขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ติดกัน ไทยย่อมได้รับผลกระทบด้วย เช่น การอพยพหนีภัยเข้ามาในดินแดนเรา และการค้าชายแดนที่อาจเกิดการสะดุดหยุดชะงักลง หรือในกรณีที่เกิดความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ซึ่งผู้ก่อความไม่สงบบางส่วนอาจหลบซ่อนอยู่ในประเทศมาเลเซีย เราจำเป็นต้องพึ่งพาความร่วมมือจากเพื่อนบ้านในการเป็นตัวกลางช่วยเจรจาทางออก ซึ่งทั้งสองกรณีนี้ไทยได้ใช้วิธีการทูตแบบเงียบ (quiet diplomacy) ในการสร้างความเข้าใจกับฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีได้เปิดเผยสู่สาธารณะทั้งหมด ซึ่งน่าจะเป็นการแก้ปัญหาที่เหมาะสมแล้วในสถานการณ์เช่นนี้

➤ ๖. นโยบายต่อมหาอำนาจใกล้บ้าน (Keep distance among nearby superpowers)

“มหาอำนาจเปรียบเสมือนกองไฟขนาดใหญ่ ที่เมื่ออยู่ใกล้เกินไป ก็ถูกแผดเผา ขณะที่หากไกลเกินไปก็มีอันตรายและหนาวเหน็บ” การหาความพอดีในเรื่องที่แม้จะไม่ง่ายแต่ก็จำเป็นต้องทำให้ได้ มหาอำนาจที่อยู่ใกล้เรามากที่สุด คือ จีนและอินเดีย ทั้งสองประเทศมีประชากรกว่า ๑.๔ พันล้านคน เป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจ (GDP:PPP) ใหญ่เป็นอันดับ ๑ และ ๓ ของโลก โอกาสและความท้าทายทั้งในมิติเศรษฐกิจและความมั่นคงระหว่างไทย จีน และอินเดีย จึงมีมหาศาล

ทำเลที่ตั้งของไทยอยู่ที่จุดกึ่งกลางระหว่างอ่าวเบงกอล ซึ่งเป็นเขตที่อินเดียมีอิทธิพลกับทะเลจีนใต้ที่มีอิทธิพลของจีนแผ่กว้างอยู่ ความใกล้ชิดทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา เชื้อชาติ สายเลือด ตลอดจนประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ไม่ว่าคนไทยจะรู้สึกรัก เกลียด หรือเฉย ๆ เราต้องเผื่อระวังและพยายามทำความเข้าใจโดยปราศจากอคติ ต่อแนวทางการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ และนโยบายทางเศรษฐกิจกับทั้งสองประเทศนี้

เรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการคือ การสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องกับเรื่องที่เราเคยรู้สึกในแง่ลบกับเขา เช่น คิดว่าแขกเป็นคนมีเล่ห์เหลี่ยมไว้ใจไม่ได้ จนเกิดคำเสียสดีที่ว่า “เจอแขกกับเจอเงู ให้ตีแขกก่อน” หรือความเชื่อเกี่ยวกับ “จีนเทาหรือกลุ่มมิจฉาชีพชาวจีน” ที่เข้ามาหากินอย่างผิดกฎหมายบ้านเรา เรื่องเช่นนี้แม้จะมีความจริงอยู่บ้าง แต่ก็คงเป็นเพียงคนกลุ่มเล็ก ๆ **ไม่ควรเหมารวมว่าเป็นนิสัยใจคอของคนส่วนใหญ่ในชาตินั้น ๆ** เมื่อรู้จักแยกแยะอย่างเหมาะสม การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็จะดำเนินไปด้วยดี เกิดประโยชน์ร่วมแก่ทุกฝ่าย

➤ ๗. ยุทธศาสตร์การเจรจาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (economic cooperation strategy)

ท่ามกลางสถานการณ์สงครามการค้า และสงครามเทคโนโลยีระหว่างสองมหาอำนาจซึ่งสหรัฐฯ มักเป็นฝ่ายเริ่มก่อน จีนก็ตอบโต้ได้ตามสมควร ฝ่ายแรกมีเป้าหมายหลักให้จีนออกจากห่วงโซ่อุปทานของโลก จีนก็ใช้วิธีสร้างความร่วมมือกับพันธมิตร ลดการใช้เงินดอลลาร์ เพื่อตัดกำลังสหรัฐฯ ก่อให้เกิดความตึงเครียดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยยังไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลงได้เมื่อใด ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อประเทศที่มีได้เป็นคู่ขัดแย้งด้วยสถานการณ์ที่จะได้เห็นการแตกตัวของห่วงโซ่อุปทานระดับนานาชาติ หรือการลดความเสี่ยงจากการพึ่งพากันทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจจะเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยาก

เพื่อการสร้างแต้มต่อทางการค้าการลงทุน และเป็นหลักประกันว่าไทยยังสามารถอยู่ในห่วงโซ่อุปทานได้ต่อไป ไทยจึงต้องจัดลำดับความสำคัญและเจรจาเกี่ยวกับกรอบการค้าเสรี รวมถึงต้องปฏิรูปกฎหมายภายในประเทศเพื่อให้สามารถไปเจรจาได้ โดยที่ภายในประเทศของเราต้องมีมาตรฐานสูงเช่นกัน

การเจรจาในเรื่องนี้ควรจำแนกประเทศต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกัน อาทิ กลุ่มประเทศที่มีมาตรฐานการเจรจาการค้าที่สูง เช่น สหรัฐฯ และสหภาพยุโรป กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ และกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยที่สุดโดยเฉพาะประเทศในโลกลดสัณฐาน และในทวีปแอฟริกา ซึ่งจะเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกในอนาคต เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์เป็นจำนวนมาก และเป็นตลาดใหญ่ที่มีศักยภาพสูง กลุ่มประเทศที่รวมตัวกันด้วยเหตุผลทางภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ โดยเรียกตัวเองว่าเป็นการรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจและมีได้กล่าวถึงการเปิดเสรีทางการค้า แต่พยายามร่วมกันกำหนดกฎกติกาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมิติที่หลากหลาย เช่น

กลุ่มองค์กรความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ และกรอบความร่วมมือเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก อีกกลุ่มหนึ่งคือ ประเทศไทยมีข้อตกลงทางการค้าเสรีอยู่แล้ว เราต้องทบทวนหรือเดินหน้าเพื่อผูกพันการบูรณาการระบบเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประชาคมอาเซียน อินเดีย จีน อาเซียน+3 และ Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)

การจำแนกประเทศต่าง ๆ ออกเป็น ๔ กลุ่มดังกล่าว ช่วยให้ไทยสามารถกำหนดรูปแบบและแนวทางในการเจรจาความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เราได้รับผลประโยชน์มากยิ่งขึ้น

➤ ๘. นโยบายต่อวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
(Policy against climate crisis)

นอกจากการมองมิติการต่างประเทศในขอบเขตภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่แล้ว การมองในมิติข้ามช่วงเวลาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เวลากลายเป็นข้อจำกัดสำคัญเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่กำลังกลายเป็นปัญหาใหญ่ขึ้นทุกทีสำหรับชาวโลก ไทยจำเป็นต้องมีบทบาทแข่งขันมากยิ่งขึ้นในการเดินหมากเพื่อสู่เป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ ในฐานะที่ไทยเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเป็นผู้ริเริ่มผลักดันแนวคิด Bio-Circular-Green Economy (BCG) ทั้งยังเป็นประเทศที่มีบทบาทนำด้านสิ่งแวดล้อมในเวทีประชาคมอาเซียนมาโดยตลอด ไทยจึงควรมีบทบาทนำในภูมิภาคมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประเทศเพื่อนบ้าน และหาพันธมิตรที่เป็นประชาคมนานาชาติและภาคเอกชน โดยเฉพาะบริษัทข้ามชาติที่เน้นแนวคิด Environment Social- Governance (ESG) เพื่อขอความสนับสนุนเงินทุนและองค์ความรู้สำหรับการแก้ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม

➤ ๙. นโยบายต่อวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม
(policy on science, technology and innovation)

นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ควบคู่กับนวัตกรรมทางสังคม คือพลังขับเคลื่อนหลักที่จะทำให้ไทยสามารถเดินหน้าพัฒนาตนเอง และนำพาประเทศให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง

เทคโนโลยีสำคัญที่ไทยต้องเร่งสร้างทรัพยากรบุคคลให้รู้เท่าทัน ได้แก่ เทคโนโลยีควอนตัม พลังงานทางเลือกและการจัดเก็บพลังงาน วัสดุศาสตร์โดยเฉพาะเคมีชีวภาพ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และหุ่นยนต์ เทคโนโลยีโทรคมนาคมหลังยุคที่ ๕ (Post 5G) และเทคโนโลยีอวกาศ เทคโนโลยีเหล่านี้ นับเป็นจุดศูนย์กลางความขัดแย้งในมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐฯ กับจีน

เนื่องจากประเทศไทยไม่สามารถสร้างเทคโนโลยีเหล่านี้ได้เอง ตั้งแต่ระดับการวิจัยพื้นฐาน การสร้างพันธมิตรกับประเทศที่หลากหลาย โดยเฉพาะ จีน อินเดีย ญี่ปุ่น และเกาหลี จะเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับประเทศไทย เนื่องจากเป็นตลาดวิชาการใหม่ที่มีศักยภาพสูง มีทุนการศึกษาจำนวนมาก รวมทั้งมีนโยบายค่อนข้างชัดเจนในการสนับสนุนให้ผู้รับทุนการศึกษากลับไปยังประเทศของตนเอง เพื่อเป็นสะพานเชื่อมโยงการถ่ายทอดเทคโนโลยีและสร้างความสัมพันธ์ในมิติอื่น ๆ กับประเทศของตน การสนับสนุนให้บุคลากรของเราไปศึกษาในกลุ่มประเทศเหล่านี้ นับเป็นการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่คุ้มค่าสำหรับไทย

➤ ๑๐. นโยบายเพื่อเสริมสร้างจุดแข็งจากภายในของประเทศไทยในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (“Thainess” is the key)

ทุกวันนี้ในสังคมไทยกำลังตื่นตัวกับคำว่า “ซอฟต์เพาเวอร์” (soft power) โดยเฉพาะในหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งพรรคเพื่อไทยที่เป็นแกนนำรัฐบาลถือเป็นนโยบายสำคัญสูงมาก มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อส่งเสริม

เรื่องนี้ ตั้งโครงการ OFOS (One Family One Soft Power) มีแผนใช้จ่ายเงินโดยรวมนับพันล้านบาท ทั้งที่ยังมีความไม่ชัดเจนว่าเราเข้าใจความหมายของ soft power ถูกต้องตรงกันมากน้อยเพียงใด คล้ายจะเห็นคล้ายตามกันเป็นส่วนใหญ่ในพลังของปัจจัยนี้ ถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญของไทยสามารถสร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและเสริมเกียรติภูมิของชาติในเวทีประชาคมโลก เป็นต้น ให้กับประเทศเราได้อย่างมหาศาลโดยไม่ต้องลงทุนมากนัก

แม้จะยังหาคำนิยามที่เห็นพ้องต้องกันได้ไม่ชัดเจนนัก แต่คนไทยส่วนใหญ่จะยอมรับร่วมกันว่าไทย มีความโดดเด่นอย่างน้อยใน ๕ เรื่อง ได้แก่ อาหาร (Food) งานประเพณี (Festival) ศิลปะการต่อสู้แบบมวยไทย (Fighting) ภาพยนตร์ (Films) และแฟชั่น (Fashion) เรียกกรวมย่อ ๆ ว่า 5F โดยคล้ายจะเหมารวมเอาว่า เหล่านี้คือ soft power ของไทย ซึ่งก็ไม่น่าจะเสียหายอะไรหากมีความเข้าใจตรงกันเช่นนั้น แต่การเข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำนี้นั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปพัฒนา ต่อยอด รวมทั้งการกำหนดแนวทางใช้ประโยชน์ให้เกิดผลดีอย่างเต็มที่ในระยะยาว

ความหมายของ soft power ที่ยอมรับกันทั่วไปในสากลก็คือ การมีพลังดึงดูดใจผู้อื่นหรือชาติอื่นให้มีความเชื่อถือศรัทธาและนิยมชมชอบในความเป็นเรา ซึ่งมีส่วนช่วยให้สามารถแสวงหาความร่วมมือระหว่างกัน และบรรลุข้อตกลงตามที่เรที่ตั้งเป้าประสงค์ไว้ได้อย่างไม่ยากเย็นนัก โดยไม่จำเป็นต้องใช้กำลังอำนาจที่เป็น hard power เข้ายึดดันอีกฝ่ายหนึ่งอะไรทำนองนั้น

สำหรับแนวทางในการใช้ soft power เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงอย่างสมบูรณ์แก่ประเทศหนึ่ง ๆ นั้น ดร.ปิติ ศรีแสงนาม และ ดร.จักรี ไซยพิณิจ ได้นำเสนอไว้ในหนังสือ AMIDST THE GEO-POLITICAL CONFLICTS : สมรภูมิพลิกอำนาจโลก ที่ท่านร่วมกันเขียน พอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๒ ประการแรก พึงตระหนักว่า “ไม่มีประเทศไหน รัฐไหน หรือประชาชนของชาติใดในโลกที่ต้องการอยู่ใต้อำนาจของชาติอื่น ไม่ว่าจะเป็นแสนยานุภาพ (hard power) หรือ ซอฟต์เพาเวอร์ก็ตาม”

๓ ประการที่สอง “การใช้อำนาจต้องมีเป้าหมายชัดเจนว่า เราจะได้ประโยชน์ใดเมื่อประเทศอื่น ๆ รัฐอื่น ๆ อยู่ภายใต้อำนาจของเรา อาจเป็นอำนาจทางสังคมวัฒนธรรมที่ทำให้เราได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้ สร้างความนิยมชมชอบ สร้างตำแหน่งแห่งที่ในโลก”

๔ ประการที่สาม “เรื่องซอฟต์เพาเวอร์คือสิ่งที่ทุกประเทศต้องการ แต่กลับไม่ต้องการให้ตนเองตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้อื่น”

๕ ประการที่สี่ “เราต้องไม่สับสนระหว่างการสร้างซอฟต์เพาเวอร์ที่ทำให้เราได้ประโยชน์ กับ เพียงแต่เรานำเสนอความภาคภูมิใจของชาติ (prestige of the nations) ให้ประชาคมโลกรู้จัก โดยมีได้มียุทธศาสตร์ว่า เผยแพร่ออกไปแล้วเราจะได้ประโยชน์และใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของสังคมและวัฒนธรรมเหล่านั้นอย่างไร”

๖ ประการสุดท้าย “ไทยมีจุดแข็งมากมาย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม อาหาร ประเพณี งานเทศกาล ประวัติศาสตร์ สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม กีฬา งานศิลปะ ภาพยนตร์ เพลง ฯลฯ แต่เราต้องเลิกเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า ซอฟต์เพาเวอร์ เพราะไม่มีใครชอบตกอยู่ภายใต้อำนาจของประเทศอื่น”

ทั้งนี้นักวิชาการทั้งสองท่านได้เสนอแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ส่งเสริมความเป็นไทย โดยเห็นด้วยกับการที่มีผู้เริ่มใช้คำว่า Thainess หรือ Thailand Only ในต่างประเทศ กับกลุ่มเป้าหมายที่ถูกต้องและหวังผลได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยที่สุดในประชาคมอาเซียน โลกมุสลิม และทวีปแอฟริกาใต้ เป็นกลุ่มที่น่าสนใจที่สุด เนื่องจากล้วนเป็นประเทศและพลเมืองที่มีภาพจำดีกับสินค้า-บริการของไทยและคนไทย

ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ของไทยท่ามกลางความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์อันหลากหลายตามที่นำเสนอนี้ ผู้เขียนมั่นใจว่าผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องของไทยสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ ให้แก่ประเทศได้อย่างแน่นอน เพราะผ่านการค้นคว้า ศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ อย่างละเอียดรอบคอบ โดยนักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์สูงทำงานด้านนี้มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน คือ ดร.ปิติ ศรีแสงนาม และ ดร.จักรี ไชยพินิจ ผู้เขียนหนังสือเรื่อง AMIDST THE GEO-POLITICAL CONFLICTS: สมรภูมิพลิกอำนาจโลก ซึ่งเพิ่งออกสู่ตลาดเมื่อไม่นานมานี้ เปี่ยมด้วยเนื้อหาสาระที่น่ารู้ยิ่งมากมาย จึงใคร่ขอขอบคุณท่านทั้งสองไว้ ณ ที่นี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะมีส่วนรังสรรค์ประโยชน์พอสมควร แก่ผู้ที่สนใจหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเชิงวิชาการและการนำไปใช้งานจริงตามโอกาสที่เหมาะสมต่อไป

(Top Three Strategic Security Interests for Thailand in A Transforming World toward 2040s)

กล่าวนำ

ผู้เขียนเฝ้าจับตาดูเรื่องนี้ตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๖๔ จนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากการที่ได้มีโอกาสเข้าไปร่วมงานอยู่ในคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงทางทะเล (Expert Working Group on Maritime Security : EWG on MS) ภายใต้กรอบการทำงานของที่ประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมชาติอาเซียนกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defense Minister Meeting Plus : ADMM Plus) ซึ่งเป็นกลไกระดับกองทัพบกภายใต้สถาปัตยกรรมความมั่นคงระดับภูมิภาคในมุมมองของไทยและประเทศอื่น ๆ และระดับยุทธบริเวณในมุมมองของสหรัฐฯ สิ่งที่สังเกตเห็นก็คือ ขณะที่ฝ่ายไทยในฐานะประธานร่วมที่เป็นชาติสมาชิกประชาคมอาเซียน คำนึงถึงเรื่องความมั่นคงในระดับภูมิภาค (regional security) โดยมุ่งเน้นที่การสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน (common interests) ซึ่งได้แก่ ความรุ่งเรือง (prosperity) เสถียรภาพ (stability) และความปลอดภัยในการเดินเรือ (safety in navigation) สหรัฐฯ ซึ่งเป็นประธานร่วมกับไทยในฐานะประเทศคู่เจรจามุ่งเน้นย้ำประเด็นหลัก คือ เสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศ (freedom of navigation and overflight)

ซึ่งจากข้อสังเกตนี้ มองลึกลงไปได้ ๒ แง่ คือ (๑) ประธานร่วมยังมีจุดโฟกัสเกี่ยวกับผลประโยชน์ด้านความมั่นคงไม่ตรงกัน และ (๒) หัวข้อเสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศเชื่อมโยงกับความขัดแย้งทางความคิด วาทกรรม และการปฏิบัติระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ที่ต่างก็เป็นชาติคู่เจรจากับประชาคมอาเซียน ซึ่งแสดงความเป็นปฏิปักษ์กันทั้งที่ปรากฏเป็นการเผชิญหน้ากันด้วยกำลังทางเรือและทางอากาศ หรือการตอบโต้ทางการทูตระหว่างกัน หรือการเผชิญหน้ากันในเวทีการประชุมระดับสูงทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก หรือการแสดงความพยายามระดับรัฐบาลผ่านการจัดประชุมสุดยอดวาระพิเศษ หรือการเดินสายพบปะหารือในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสเพื่อหยั่งงำที่การวางตัวและการเลือกข้างของชาติในประชาคมอาเซียน ทั้งต่อกรณีการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจ และต่อกรณีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในของชาติสมาชิกอาเซียนที่ถูกชาติมหาอำนาจหรือนักเคลื่อนไหวหยาบคายมาเป็นประเด็นซึ่งความพยายามเหล่านี้ทำให้เกิดภาวะที่น่าหวั่นวิตกถึงบรรยากาศความสัมพันธ์และสภาพการณ์ด้านความมั่นคงที่กำลังสะท้อนว่ากำลังมีแรงกดดันต่อรากฐานความมั่นคงของอาเซียน และของประเทศไทย

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจช่องว่างทางทัศนคติ หรือพื้นที่ว่างระหว่างทัศนคติเพื่อทดสอบความเป็นไปได้ของการแสวงจุดร่วม (common ground) สำหรับริเริ่มการสื่อสาร (communication) ป้องกันไม่ให้เกิดกรณีที่มีการสื่อสารผิดพลาด (miscommunication) และแสวงหาการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความเข้าใจ (understanding) ไม่ถูกชี้นำด้วยความเข้าใจผิด (misunderstanding) สำหรับเป็นเหตุผลมูลฐานที่สนับสนุนการแสดงจุดยืนในการรักษาผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของประเทศไทย ในช่วงเวลาที่บรรยากาศและบริบทด้านความมั่นคงกำลังมีการปรับเปลี่ยน (transform) โดยทบทวนความเข้าใจที่ต้องมีต่อความหมายของความมั่นคงในระดับมูลฐาน ตัวแบบการมองความมั่นคงโลกยุคเปลี่ยนผ่านหลังสงครามเย็น กระบวนทัศน์ความมั่นคงโลกเชิงระบบ ฉายภาพการแข่งขันหลายมิติ

ของตัวแสดงหลักที่ชี้ความมั่นคงโลก ผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคง
แห่งชาติของไทย และมุมมองต่อเสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศ
ที่อยู่ในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ความหมายของความมั่นคง

ความมั่นคง (security) มีความหมายกลาง ๆ คือ “ภาวะที่ปลอดภัย
จากภัยอันตราย : the state of being free from danger or threat”
ซึ่งมีการใช้คำนี้ในบริบทการเมืองระหว่างประเทศ ภายใต้โครงสร้างหรือ
สถาบันอื่นมาก่อนแล้ว แต่ยังได้รับการยอมรับไว้ในสถาปัตยกรรมระหว่าง
ประเทศภายใต้โครงสร้างที่มีสหประชาชาติเป็นสถาบันหลัก โดยกฎบัตร
สหประชาชาติ ระบุคำว่าความมั่นคงไว้ในย่อหน้าคำปรารภวรรคสามคู่กับ
คำว่าสันติภาพ (peace) ที่สื่อความหมายโดยนัยของการมีความมั่นคงได้ว่า
“เพื่อวางเงื่อนไขที่ความยุติธรรมและความเคารพต่อข้อผูกพันอันเกิดขึ้น
มาจากสนธิสัญญา และบรรดามูลฐานกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ
สามารถดำรงอยู่ได้ : to establish conditions under which justice
and respect for the obligations arising from treaties and other
sources of international law can be maintained, ...” และยังระบุ
ไว้ในย่อหน้าความมุ่งหมายวรรคสองว่า “เพื่อผสานความเข้มแข็งของพวก
เราที่จะธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และเพื่อรับ
ประกันโดยการยอมรับหลักการและการจัดตั้งแบบแผนการปฏิบัติ : to
unite our strength to maintain international peace and security,
and to ensure, by the acceptance of principles and the institution
of methods, ...” จะเห็นได้ว่า คำศัพท์เฉพาะว่า ความมั่นคง นั้น ยึดโยง
กับความยุติธรรม ความเคารพต่อข้อผูกพัน การยอมรับหลักการและจัดตั้ง
แบบแผนการปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม บริบทด้านความมั่นคงของโลกมีการแปรเปลี่ยน
ไปตามยุคสมัย ทำให้ต้องมีการพัฒนาตัวแบบขึ้นมาช่วยอธิบาย

แม้คำว่าความมั่นคงจะถูกนำไปใช้ หรือขยายไปครอบคลุมประเด็นผลประโยชน์แห่งชาติที่กว้างยิ่งขึ้น ซึ่งนับเป็นพัฒนาการทางความคิดที่มีผลเชิงบวกในอนาคต โดยเฉพาะความมั่นคงของมนุษย์ในมุมมองลัทธิมนุษยนิยม (humanism) ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างน่าจับตามอง โดยมีเครือข่ายและขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อกำหนดหลักการความเป็นมนุษย์อย่างกว้างขวางทั้งในระดับนานาชาติและในกระบวนการพัฒนากฎหมายภายใน แต่ผลประโยชน์ด้านความมั่นคงแห่งรัฐภายใต้บริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเชิงแข่งขันนั้น การมองผ่านกรอบภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐกิจศาสตร์ และการแข่งขันด้านอื่น ๆ แล้ว ในขั้นนี้ “ความรุ่งเรืองของชาติและสังคมที่เป็นไปอย่างปลอดภัยและไม่ติดขัด” เป็นผลประโยชน์หลักที่พึงประสงค์ซึ่งจะแปลงเป็นผลต่างตอบแทน (reciprocate) ระหว่างมหาชนกับรัฐได้

ตัวแบบการมองความมั่นคงของโลกยุคเปลี่ยนผ่านหลังสงครามเย็น : VUCA & BANI

กองทัพสหรัฐฯ ได้สร้างตัวแบบ VUCA¹ มาใช้อธิบายสถานการณ์ในช่วงการประกาศสงครามต่อต้านลัทธิก่อการร้าย (Global War on Terrorism : GWOT) ที่มีทั้งการสู้รบในอัฟกานิสถานต่อเนื่องมาถึงการสู้รบในอิรัก แทรกด้วยการเกิดปรากฏการณ์อาหรับสปริง (Arab Spring) ตามด้วยการสู้รบกับขบวนการรัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย หรือ ISIS (Islamic State in Iraq and Syria) และการประท้วงในฮ่องกง ที่กินเวลารวมเกือบสองทศวรรษ คือ จากปี ๒๕๔๔ หลังเหตุการณ์ ๙๑๑ จนถึงต้นปี ๒๕๖๓ ที่เกิดปรากฏการณ์ใหม่ซึ่งคุกคามความมั่นคงระดับโลก แบบเฉียบพลันและรุนแรงถึงขั้นเปลี่ยนกระบวนทัศน์ความมั่นคงไปทั่วโลก ซึ่ง Jamais Cascio นักอนาคตศึกษาได้เสนอตัวแบบ BANI² มาใช้อธิบายสถานการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้น อาทิ

1 VUCA เป็นคำย่อมาจาก Volatile: ผันผวน, Uncertain: ไม่แน่นอน, Complex: ซับซ้อน, Ambiguous: คลุมเครือ

2 BANI เป็นคำย่อมาจาก Brittle : เปราะบาง, Anxious : น่ากังวล, Nonlinear : ไม่เป็นเชิงเส้น, Incomprehensible : ไม่อาจเข้าใจได้ชัด

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อทางเดินหายใจโคโรนา (COVID 19) การเกิดสงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ-จีน (US-China Trade War) การสู้รบระหว่างรัสเซีย-ยูเครน (Russo-Ukrainian Crisis) การสู้รบในฉนวนกาซ่า (Gaza Crisis 2023) ของอิสราเอลกับขบวนการฮามาส การปฏิบัติการในระดับต่ำกว่าสงคราม (Grey-Zone Operations) ของชาติมหาอำนาจ และของตัวแทน (proxy) อื่นหลายกรณี

กระบวนการทัศนความมั่นคงโลกเชิงระบบ

ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีการจัดตั้งสหประชาชาติขึ้นเป็นสถาบันหลักสำหรับบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีกลไกหลักที่มีบทบาทในการบริหารด้านความมั่นคงอยู่ ๒ กลไก ประกอบด้วยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (UNGA: United Nations General Assembly) และคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC : United Nations Security Council) ซึ่งทั้ง ๒ กลไกนี้เป็นกระบวนการรับข้อขัดแย้งด้วยหลักการปฏิบัติงานเชิงสถาบันให้ออกมาเป็นข้อมติ (resolution) หรืออาณัติ (mandate) ทั้งนี้ หากเรามีความเข้าใจขั้นต้นถึงการนำหลักการปฏิบัติเชิงสถาบัน (institution of methods) ลงมาสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อคลี่คลายปัญหาความมั่นคงที่เกิดขึ้นในสภาพความเป็นจริงซึ่งจะมีเงื่อนไขเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามระดับความรุนแรงของสถานการณ์ ขนาดของขอบเขตพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์หรือเชิงภูมิรัฐศาสตร์ และระดับความสำคัญ (priority) ของประเด็นนั้นต่อผู้เล่นรายสำคัญ (major player) จะทำให้มีทักษะในการหยั่งรู้ (insight) ที่จะประเมินหรืออนุมานได้ว่าระบบการบริหารความมั่นคงของโลกทำงานได้ผลหรือไม่อย่างไร เมื่อเกิดกรณีขัดแย้ง (conflict) ข้อพิพาท (dispute) หรือความตึงเครียด (tension) ขึ้นในภูมิภาคใด ๆ หรือคาบเกี่ยวกับภูมิภาคใกล้เคียงและหรือภูมิภาคอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้ได้มุมมอง (point of view) ที่มีประโยชน์ในการร่วมถกเถียงให้ได้ข้อยุติหรือข้อสรุปที่มีเหตุผล (rationale) ทั้งนี้ มูลฐานการทำงานของ

ระบบความมั่นคงโลกอาจແຈກແຈງให้เข้าใจได้เป็น ๓ ส่วน ตามลำดับ ดังนี้

★ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยอำนาจในการควบคุมกฎกติกา กล่าวได้ว่า
ชาติมหาอำนาจในระบบความมั่นคงโลก คือ ชาติที่เป็นสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) มี ๕ ชาติ ได้แก่ จีน ฝรั่งเศส รัสเซีย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา (เรียงตามตัวอักษรภาษาอังกฤษ) หรือจะเรียกว่า Big-5 ก็ได้ โดยที่กฎบัตรของสหประชาชาติหมวดที่ ๕ มาตรา ๒๓ (UN Charter, Chapter 5 Article 23) บัญญัติไว้ให้รัฐกลุ่มนี้ทรงสิทธิสูงกว่าสมาชิกอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกไม่ถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงฯ เป็นระบบความสัมพันธ์ตามกฎกติกา (rule-based relationship หรือ rule-based order) ในมิติความมั่นคง โดยเรื่องใด ๆ ก็ตามที่มีหนึ่งใน Big-5 โต้แย้ง (Veto) เรื่องนั้นจะตกไปจากการพิจารณา

★ ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยรากฐานความคิดเรื่องสันติภาพและความมั่นคง
กล่าวได้ว่า โลกตะวันตกยอมรับการมีสันติภาพเพื่ออธิบายด้วยหลักพื้นฐาน ๒ ข้อ³ คือ (๑) สันติภาพจากการคานอำนาจกันของบรรดาผู้มีอำนาจ ซึ่งอาจเรียกว่าทฤษฎีว่าด้วยดุลอำนาจ (Theory on the Balance of Power) และ (๒) สันติภาพจากการประลองกำลังจนรู้แพ้ รู้ชนะโดยผู้ชนะเป็นผู้เขียนกติกาการอยู่ร่วมกันต่อไป ซึ่งอาจเรียกว่าเกมผลรวมศูนย์ (Zero Sum Game) รากฐานความคิดเช่นนี้อาจอธิบายได้อีกแง่หนึ่งว่าสันติภาพบนพื้นฐาน ๒ ข้อนั้น ให้ความสำคัญกับการที่พลวัตส่วนเกินอันเนื่องมาจากความต่างศักยภาพระหว่างรัฐต่าง ๆ ซึ่งจะ ๑) ถูกควบคุมหรือข่มไว้ได้ภาวะการรักษาคุณภาพระหว่างชาติมหาอำนาจ หรือ (๒) จะถูกปลดปล่อยไปเพราะการประลองกำลังกัน

3 คำอธิบายเพื่อความเข้าใจเพิ่มเติมเรื่องระดับความขัดแย้ง คือ ๑. ความไม่สงบ (insurgency) เป็นกรณีเกิดความไม่สงบภายในรัฐใดรัฐหนึ่ง หรือเป็นกรณีที่รัฐใดรัฐหนึ่งเกิดข้อขัดแย้งกับชาติมหาอำนาจ ๒. ความขัดแย้ง (conflict) เป็นกรณีที่รัฐใดรัฐหนึ่งเกิดข้อขัดแย้งกับรัฐอื่นๆ และ ๓. สงคราม (war) เป็นกรณีที่ค่ายหรือขั้วพันธมิตรเกิดข้อขัดแย้งกับอีกค่ายหรืออีกขั้วหนึ่ง โดยที่ชาติมหาอำนาจเป็นแกนนำขั้วหรือค่าย

✦ ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการสันติภาพ กล่าวได้ว่าการดำเนินกระบวนการสันติภาพแบบรักษาดุลอำนาจนั้น จะมีรัฐมหาอำนาจ ๕ รัฐ เป็นกลุ่มที่ทรงสิทธิในการร่วมกันตัดสินใจอนาคต จัดแจง ควบคุม และจัดการรัฐอื่น ๆ ให้อยู่ในระบบด้วยกันได้ โดยที่รัฐมหาอำนาจ ๕ รัฐ อยู่เหนือกฎและดำรงอยู่ในระบบโลกด้วยมารยาทของตนเอง หรือความยินยอมพร้อมใจของตนเอง ซึ่งกล่าวได้ว่า ในพื้นฐานนี้ จะไม่มีรัฐอื่นใดจะต่อกรกับชาติมหาอำนาจที่มีอำนาจ คัดัด และสิทธิที่เหนือกว่าในระบบความมั่นคงนี้ได้ ขณะที่การดำเนินการกระบวนการสันติภาพแบบเกมผลรวมศูนย์นั้น เป็นไปได้ในทางทฤษฎีแต่ไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ เพราะในทุกกรณีที่รัฐชาติ (nation-state) ประลองกำลังกันเกิดขึ้น เมื่อรุนแรงถึงระดับหนึ่งจะมีชาติมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซง ชี้นำ หรือแสดงบทบาท เพราะชาติมหาอำนาจจะมีผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งในกรณีนั้นด้วยเสมอ ในแง่ร้ายที่สุด คือ เป็นผู้ขายหรือส่งมอบอาวุธให้ (arms sellers or suppliers) โดยเมื่อคู่ประลองกำลังไปถึงจุดที่ชาติมหาอำนาจตกลงผลประโยชน์ระหว่างกันได้เป็นที่พอใจแล้ว การประลองกำลังก็จะถูกชาติมหาอำนาจสมคบกันหรือร่วมกันบีบบังคับให้สิ้นสุดลง ผลก็คือ คู่ประลองทั้งสองฝ่ายสูญเสียพลวัตส่วนเกินไป แต่จะไม่ได้อะไรคืนมาเป็นผลประโยชน์ที่จับต้องได้ เพราะชาติมหาอำนาจจะกินรวบส่วนเกินไปเสียเอง และวางกติกาสันติภาพสำหรับกรณีนั้นไว้ในลักษณะที่คู่ประลองกำลังที่ใช้ความรุนแรงจะอ่อนแอลง พื้นตัวได้ซ้ำหรือกลับตัวมาไม่ได้ก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้มีผู้ทำลายสันติภาพได้อีกและเมื่อไม่มีผู้ทำลายอยู่ในประชาคม สันติภาพก็กลับคืนและดำรงอยู่ (restored and maintained peace) การจัดการสันติภาพและความมั่นคงในกระบวนการทัศน์นี้อาจนับได้ว่าเป็นการใช้แนวทางยุติแบบลงทัณฑ์ (punitive termination) คือ ขจัดหรือควบคุมตัวเหตุแห่งปัญหาให้ได้

ดังนั้น หากมองสถานการณ์ระหว่างรัสเซีย-ยูเครน ด้วยหลักการความมั่นคงที่ใช้อยู่ในระบบโลกปัจจุบัน ก็จะได้เห็นว่ายูเครนยากที่จะรอดพ้น

จากมีรัสเซีย ชาตอื่นใดที่พยายามช่วยต่อต้านรัสเซียจะไม่อาจทำให้รัสเซีย
ถอยกลับไปได้ เพราะกติกาหลักของระบบความมั่นคงของยุคนี้เอื้อให้รัสเซีย
เช่นเดียวกับที่เอื้อให้สหรัฐฯ ในกรณีที่ใช้ความได้เปรียบทางทหารเข้าปฏิบัติการ
โจมตีในภูมิภาคอาหรับในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา ในขณะที่ เมื่อมองอีก
สถานการณ์หนึ่งคือกรณีอิสราเอล-ฮามาส ในฉนวนกาซ่านั้น เราจะเห็น
ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าอิสราเอลมีความสำคัญเชิงภูมิรัฐศาสตร์
ต่อโลกตะวันตกที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำและมีกลุ่มสหภาพยุโรปเป็นพันธมิตร
ในฐานะเป็นฐานที่มั่นถาวรสำหรับแสดงการมีอำนาจในโลกอาหรับ (Arab
World) ภูมิภาคตะวันออกกลาง (the Middle East) และดินแดนเปอร์เซีย
(Persia) ที่เคยหายไปหลังการล่มสลายของกรุงคอนสแตนติโนเปิลใน
ปี ค.ศ.๑๔๕๓

ในกระบวนทัศน์ที่รัฐเล็กไม่อาจจบการความขัดแย้งได้ด้วยตัวเองนี้
ผู้นำของประเทศจะต้องหาคำอธิบายต่อการดำเนินนโยบายที่ประเทศเข้าสู่
ภาวะขัดแย้ง ส่งผลให้บ้านเมืองเสียหาย สูญเสียกำลังรบ ราษฎรต้องหลบหนีภัย
การสู้รบ หนี้สินสาธารณะของรัฐบาลเพิ่มสูงขึ้นจนล้นพ้นตัว เป็นประเทศ
ที่ยากจนไปนับทศวรรษหรือนานกว่า การไม่มีคำตอบที่สมเหตุสมผลจะ
ทำให้พลเมืองสูญเสียความปลอดภัยเชิงจิตวิทยาและไม่สามารถสร้างชาติได้

อนึ่ง พลวัตส่วนเกิน (excessive dynamics) หมายความว่า
ชาติหนึ่ง ๆ มีพลังอำนาจ (national power) มากจนเกินความจำเป็นที่
จะร่วมอยู่อย่างสันติในประชาคม แล้วแสดงออกอย่างขัดแย้งถึงการใช้พลัง
อำนาจส่วนเกินนั้นในทางที่จะไล่ล่า (pursue) ผลประโยชน์เฉพาะตน จน
ทำให้ภาวะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของประชาคมเสียไป ภาษาพูด อาจเทียบ
ได้ว่าสังคมที่มีคนที่รวยแล้วร่ำรวย คือ ไม่เคารพกฎกติกา (law and order)
ของสังคม จะทำให้เกิดแรงอันไม่พึงปรารถนาที่ส่งผลกระทบต่อสันติภาพ
ของสังคม

การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์

การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ถือได้ว่าเป็นบริบทหลักของการแข่งขันระหว่างชาติมหาอำนาจ ซึ่งเห็นได้จากความเคลื่อนไหวสำคัญให้มีอิทธิพลมากกว่าคู่แข่ง โดยสหรัฐฯ มีความพยายามที่สำคัญ อาทิ การรับสมาชิกเพิ่มในองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization : NATO) การแสวงหาพันธมิตรหลักนอกนาโต้ (major non-NATO allies : MNNA) การทำสนธิสัญญาพันธมิตรสหรัฐฯ-ญี่ปุ่น (the Treaty of Mutual Cooperation and Security between the United States and Japan, 1960) การทำสนธิสัญญาสหรัฐฯ-เกาหลีใต้ (1953 Mutual Defense Treaty) การขยายยุทธบริเวณแปซิฟิก (Pacific Theater) กว้างขึ้นเป็นอินโดแปซิฟิก (Indo-Pacific Theater) การประกาศยุทธศาสตร์ หรือนโยบาย หรือหลักนิยม ว่าด้วยอินโดแปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific : FOIP) การขยายความร่วมมือทางด้านยุทธศาสตร์ ทั้งการลงนามความตกลงขยายความร่วมมือด้านความมั่นคง (Enhanced Defense Cooperation Agreement : EDCA) กับสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ การจัดทำถ้อยแถลงร่วมว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน (Joint Statement on Comprehensive Strategic Partnership) กับหลายประเทศในอาเซียนและเอเชียตะวันออก การรื้อฟื้นกรอบความร่วมมือจตุรภาคี ออสเตรเลีย-อินเดีย-ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ (The QUAD) การลงนามในสนธิสัญญาออสเตรเลีย-สหราชอาณาจักร-สหรัฐฯอเมริกา (AUKUS) กฎหมายนโยบายว่าด้วยไต้หวัน (Taiwan Policy Act of 2022) ในส่วนของสาธารณรัฐประชาชนจีน (จีน) มีความพยายามที่สำคัญ อาทิ การประกาศยุทธศาสตร์ หรือนโยบาย หรือหลักนิยม ว่าด้วยความริเริ่มแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) หรือความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road Initiative : OBORI) การรื้อฟื้นนโยบายจีนเดียว (One China Policy) การอ้างสิทธิครอบครอง

พื้นที่ทางทะเลโดยการประกาศใช้เส้นประเก้าขีด (the Nine-dash Line) ในทะเลจีนใต้ การบรรลุข้อตกลงกับหมู่เกาะโซโลมอนในแปซิฟิกใต้ การบรรลุข้อตกลงในการตั้งฐานทัพในทะเลจีนในสาธารณรัฐจิบูตี (Djibouti) ที่กลายเป็นข้อถกเถียงและปะการังแข่งขันอำนาจกับสหรัฐฯ และชาติพันธมิตร สำหรับรัสเซียยังมุ่งเน้นอยู่กับการกระชับอำนาจรอบทะเลดำ ดินแดนยุโรป ตะวันออก และทะเลบอลติกซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของอดีตสหภาพโซเวียต เพื่อคืนสู่สถานะมหาอำนาจ การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ผ่านการดำเนิน ยุทธศาสตร์และนโยบาย หรือขับเคลื่อนหลักนิยมของมหาอำนาจหลักทั้ง ๓ ชาติ ทำให้ความมั่นคงของทั้งโลกตกอยู่ในบรรยากาศของการเผชิญหน้ากันในหลายลักษณะ เช่น การสร้างพันธมิตรทางทหาร (military bloc building) การสลายขั้วและการสร้างขั้วใหม่ (Depolarization & Repolarization) การใช้อำนาจสอบสวนและอำนาจศาลนอกอาณาเขต (long arm jurisdiction) การทำสงครามตัวแทน (proxy war) การทำนิติสงคราม (lawfare : Legal warfare) เป็นต้น

การแข่งขันทางภูมิเศรษฐศาสตร์ (Goeconomics) เป็นบริบท คู่ขนานของการแข่งขันระหว่างชาติมหาอำนาจที่เห็นได้จากการสร้างกลไก ที่เอื้อต่อการใช้พลังอำนาจทางเศรษฐกิจที่ได้เปรียบคู่แข่ง ในยุคสงครามเย็นมีการแบ่งค่ายแบ่งขั้ว ซึ่งเป็นระบบความมั่นคงโลกแบบมีขั้วที่สะท้อน แนวคิดด้านภูมิรัฐศาสตร์กับภูมิเศรษฐศาสตร์ มีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจ ยุโรป (European Economic Community : EEC) ที่พัฒนามาเป็นสหภาพ ยุโรป (European Union : EU) ที่ทำให้โลกตะวันตกมีการขยายตัวทาง เศรษฐกิจเหนือกว่าส่วนอื่น ๆ ของโลกที่ยังบอบช้ำจากผลของสงคราม และ สหรัฐฯ ได้สร้างกลไกสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง อาทิ สนธิสัญญาพันธมิตร สหรัฐฯ-ญี่ปุ่น (the Treaty of Mutual Cooperation and Security between the United States and Japan, 1960) สนธิสัญญาสหรัฐฯ- เกาหลีใต้ (1953 Mutual Defense Treaty) หมายความว่าด้วยการคว่ำบาตร

ศัตรูของอเมริกา (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act : CAATSA-2019) กฎหมายสนับสนุนเสรีภาพของยูเครน (Ukraine Freedom Support Act of 2014) กฎหมายสนับสนุนอธิปไตยบูรณภาพ ประชาธิปไตย และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจยูเครน (Support for the Sovereignty Integrity Democracy and Economic Stability of Ukraine Act of 2014) กฎหมายนโยบายว่าด้วยไต้หวัน (Taiwan Policy Act of 2022) ซึ่งกฎหมายที่เป็นกลไกเหล่านี้ได้สร้างภาระผูกพัน (obligations) ต่อพันธมิตร หุ้นส่วน และคู่ค้า ในลักษณะที่จำกัดเสรีในการซื้อและขาย ทั้งสินค้าและบริการในภาพรวมและอาวุธยุทโธปกรณ์ รวมถึงการลงทุนที่มักเกิดเงื่อนไขและข้อจำกัดตามขึ้นมาในภายหลังด้วย นอกจากนี้ ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศที่ร่ำรวย หรือ G-10⁴ ได้จัดตั้งระบบการสื่อสารของผู้ให้บริการสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศ (Society for Worldwide Interbank Financial and Telecommunications: SWIFT) ขึ้น ซึ่งต่อมาได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของชาติมหาอำนาจต่อชาติคู่แข่ง ในส่วนของจีนนั้น ถึงแม้ BRI จะถูกตีความว่าเน้นความพยายามไปในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ ก็ยังเห็นได้ว่าบรรดาแผนงาน โปรแกรม โครงการ และกิจกรรมของจีนภายใต้ความริเริ่มนี้ ซึ่งครอบคลุมการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการค้าในภูมิภาคยูเรเชีย เอเชียตะวันออก อาเซียน เอเชียใต้ แอฟริกาฝั่งตะวันออกและฝั่งเหนือ ยุโรปภาคเหนือและภาคใต้ เชื่อมโยงเส้นทางเข้ากับจีนได้เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดและแหล่งทรัพยากรหรือวัตถุดิบในภูมิภาคต่าง ๆ สร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจให้จีนอย่างมาก โดยเฉพาะการได้สิทธิในการพัฒนาหรือการบริหารท่าเรือหลายแห่งในหลายชาติเอเชียริมฝั่งมหาสมุทรอินเดีย อาทิ เมียนมา (Kyaukphyu Port) ศรีลังกา (Hambantota International Port และ Port City Colombo)⁵ ปากีสถาน (Gwadar Port)

4 G-10 ประกอบด้วย เบลเยียม แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา

และความพยายามในการเข้าถึงท่าเรือของอิหร่าน (Chabahar และ Bandar Abbas) และจิบูตี (Djibouti)ⁱⁱⁱ จนถึงขั้นที่นักวิเคราะห์ชาติตะวันตกกล่าวว่า กรอบความร่วมมือหรือความตกลงที่ให้ชาติยากจนเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือ การสนับสนุนทางการเงินของจีนนั้น ทำให้หลายชาติต้องอยู่ในภาวะติดกับดัก หนี้จีน (China's Debt Trap) โดยเฉพาะชาติที่เผชิญวิกฤตเศรษฐกิจ ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา และชาติที่ได้รับผลกระทบ ทางตรงและทางอ้อมจากวิกฤตรัสเซีย-ยูเครน ตั้งแต่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ ทั้งนี้ ยังมีกลไกหรือกรอบความร่วมมืออื่น ๆ ซึ่งสะท้อนการรวมตัวในเชิง ภูมิเศรษฐศาสตร์ ทั้งด้านการค้า การลงทุน และระบบการเงิน แต่ไม่ได้เป็น ตัวแสดงหรือผู้เล่นในเชิงแข่งขันระหว่างชาติมหาอำนาจหลัก ได้แก่ กลุ่ม ประเทศบริกส์ (Brazil Russia India China South-Africa) ประชาคม เศรษฐกิจชาติอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ความ ตกลงการค้า (Trade Agreement) และความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA) ที่อาจเกิดขึ้นในระดับทวิภาคี ในระดับอนุภูมิภาค หรือภูมิภาค ไปจนถึงระดับพหุภาคีที่ครอบคลุมพื้นที่ข้ามทวีปก็ได้ เช่น ความตกลงแบบครอบคลุมและก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาค พื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership : CPTPP)^{iv} กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework : IPEF)^v

การแข่งขันเชิงภูมิเศรษฐศาสตร์นั้นนอกจากแสดงผ่านการรวมตัว สำหรับผลประโยชน์เดียวกัน (common interest) แล้ว ยังแสดงออกผ่าน การแยกตัวด้วย โดยมีกรณีร่วมสมัยที่ยกมาเป็นตัวอย่างได้อย่างง่าย ๆ ๒ กรณี คือ BREXIT ที่เป็นการแยกตัวของสหราชอาณาจักรออกจากสหภาพยุโรป ซึ่งมีผลตั้งแต่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ และการแยกตัว (Decoupling) ที่เป็นการ แยกห่วงโซ่อุปทานการค้าและอุตสาหกรรมของสหรัฐฯ ออกจากจีน ซึ่งใน กรณีหลังนี้ ริเริ่มมาตั้งแต่ต้นนโยบายहनคืนสู่เอเชียในยุคของประธานาธิบดี บารัค โอบามา และแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมอย่างแข็งกร้าวมากขึ้นในยุค

ของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ด้วยการประกาศสงครามการค้ากับจีน โดยที่ผลพวงของสงครามการค้านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวงการผู้ผลิตสินค้าตามแบบ (Original Equipment Manufacturer : OEM) ที่ต้องย้ายฐานการผลิตออกจากประเทศจีนไปหาที่ประกอบกิจการในประเทศที่ไม่ใช่คู่แข่งกับสหรัฐฯ ซึ่งการแยกตัวได้ถูกผลักดันให้ขึ้นถึงระดับสูงสุดในยุคของประธานาธิบดี โจ ไบเดน ที่มีการประกาศและบังคับใช้มาตรการคว่ำบาตรรัสเซีย ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนที่อยู่ในภาวะเปราะบางอยู่แล้วจากแรงกดดันที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ อาทิ การกีดกันเทคโนโลยีขั้นสูง การกีดกันจากระบบการสื่อสารของผู้ให้บริการสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศ (SWIFT) การทำลายอุตสาหกรรมผลิตชิปคอมพิวเตอร์ (Chip War) จึงเห็นได้ว่ามาตรการกีดกันเทคโนโลยีขั้นสูงก่อให้เกิดภาวะการตัดตอน (disruption) ที่อาจเรียกว่า การตัดตอนทางเทคโนโลยี (Technological Disruption) ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในแง่ที่ได้มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ที่เหนือกว่ามาเป็นตัวตัดตอน และการตัดคู่แข่งออกจากห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง ที่มีผลกระทบร้ายแรงต่อเศรษฐกิจของจีนทั้งระบบ ผลของมาตรการทางตรงและทางอ้อมเหล่านี้ได้กลายเป็นแรงบังคับให้จีนต้องสร้างระบบที่เป็นของตัวเองขึ้นมาเองภายในประเทศ (indigenous products) อาทิ พัฒนาระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ (Operating System) พัฒนาโปรแกรมสำหรับการสืบค้นข้อมูลผ่านโครงข่ายดิจิทัล (search engine) พัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรมการเงิน (Financial Technology : FinTech) การพัฒนาแพลตฟอร์มการค้าออนไลน์หรืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce หรือ e-Marketplace) ขณะเดียวกันก็ตอบโต้ด้วยการควบคุมผู้ใช้บริการโครงข่ายภายในของจีนไม่ให้เข้าถึงบริการของอุตสาหกรรมในฝั่งโลกตะวันตกเพื่อคุ้มครองกระแสเงินจีนไม่ให้ไหลไปสู่เศรษฐกิจตะวันตก จนจีนรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจไว้ได้แม้มีข้อจำกัดจากโลกตะวันตก กลายเป็นการเปลี่ยนผ่านด้านความมั่นคงครั้งใหญ่

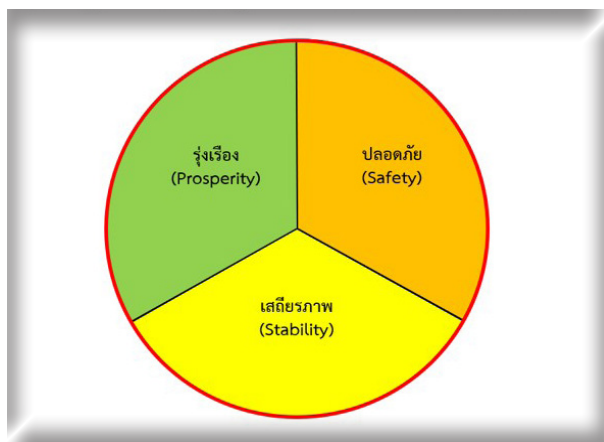
การแข่งขันกันและการแยกตัวของมหาอำนาจหลักที่กล่าวมาข้างต้น ได้ก่อให้เกิดแรงกดดันที่สร้างความปั่นป่วนต่อพื้นฐานเศรษฐกิจของชาติเล็ก ๆ และถูกเสริมแรงด้วยมาตรการหลายเรื่องที่ถูกผลักดันออกมาในระหว่างวิกฤตรัสเซีย-ยูเครน อาทิ การคว่ำบาตรการค้ารัสเซียกับโลกตะวันตก การอายัดทรัพย์สินของรัสเซียในโลกตะวันตก การคว่ำบาตรรัสเซียจากระบบการสื่อสารของผู้ให้บริการสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศ (SWIFT) ซึ่งร่วมกันสร้างแรงบังคับให้มีการพัฒนาระบบการชำระเงินระหว่างประเทศ ขึ้นใหม่ เพื่อใช้งานในกลุ่มผู้ค้าระหว่างรัสเซีย จีน และอินเดีย มีส่วนผลักดันให้เกิดการแยกตัวทางเศรษฐกิจขึ้นอีก ๒ เรื่อง ที่สำคัญมาก คือ การทิ้งดอลลาร์สหรัฐฯ (De-Dollarization) และการที่ผู้ผลิตน้ำมันดิบรายใหญ่มอบเงินสกุลอื่นนอกจากดอลลาร์สหรัฐฯ สร้างทางเลือกสำหรับการใช้เงินสกุลอื่นในการซื้อขายน้ำมันได้ ทำให้มีการค้าขายสินค้าปิโตรเลียมด้วยเงินสกุลหยวน (Petroyuan) หรือด้วยเงินสกุลรูเบิล (Petroruble) ซึ่งทำให้อิทธิพลของสหรัฐฯ ที่เคยผูกขาดในอุตสาหกรรมน้ำมันผ่านการเป็นสกุลเงินหลักในการซื้อขายปิโตรเลียม (Petrodollar) มีช่องว่างให้สกุลเงินอื่นเข้ามาแข่งขันได้ ซึ่งเป็นความท้าทายเชิงยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อไป เห็นได้ว่า การแข่งขันรอบนี้มีทั้งการสลายตัว (Depolarization) และจับตัวใหม่ (Repolarization) ของรัฐต่าง ๆ ได้สร้างความปั่นป่วนและมีผลต่อการบริหารผลประโยชน์แห่งชาติของไทย

ผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคงแห่งชาติของไทย : ความรุ่งเรือง ความปลอดภัย และเสถียรภาพ

ในบริบทของความมั่นคงระหว่างประเทศ มีการพัฒนากลไกหลากหลายขึ้นมารองรับการแสดงออกของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องจากระดับโลก (global) ระดับภูมิภาค (regional) ระดับอนุภูมิภาค (sub-regional) ระดับกลุ่มประเทศ (group of countries) ระดับท้องถิ่นหรือประเทศ (local หรือ country) ระดับพื้นที่ (scene หรือ area) และระดับ

ชุมชน (community) สะท้อนถึงแนวคิดที่ต้องการให้มีเวทีสำหรับเจรจาต่อรอง (negotiate) แลกเปลี่ยน (trade off) ผลประโยชน์ระหว่างกัน เพื่อลดโอกาสที่จะใช้กำลังอาวุธต่อกัน

ภาพที่ ๑ Triads of Strategic Security

ผู้เขียนได้ปรารภไว้ในส่วนของความหมายของความมั่นคงว่า “ความรู้เรืองของชาติและสังคมที่เป็นไปอย่างปลอดภัยและไม่ติดขัด” เป็นผลประโยชน์หลักที่พึงประสงค์ซึ่งจะแปลงเป็นผลต่างตอบแทน (reciprocate) ระหว่างมหาชนกับรัฐได้ ในส่วนนี้จึงเน้นการอธิบายว่า ผลประโยชน์หลักทั้ง ๓ ประการ ได้แก่ ความรุ่งเรือง (prosperity) ความปลอดภัย (safety) และเสถียรภาพ (stability) โดยบทความนี้คำนึงถึงบูรณภาพแห่งดินแดนในฐานะอันเป็นภาวะอุดมคติที่มีความสอดคล้องต้องกัน (congruent) ระหว่างการอ้างสิทธิครอบครองดินแดน กับการมีอธิปไตยที่บริบูรณ์ (undisputed sovereignty) อยู่เหนือดินแดนนั้น ซึ่งพบว่าโดยข้อเท็จจริงแล้วมีดินแดนจำนวนมากที่ยังไม่อาจบรรลุข้อตกลงกับรัฐที่อยู่ประชิดกันได้ ทำให้เกิดพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อนระหว่างรัฐที่อยู่ประชิดกัน แต่แม้ว่าจะมีปัญหาในทางปฏิบัติเช่นนี้ รัฐอื่น ๆ ก็ยังยึดถือหลักการมีบูรณภาพแห่งดินแดนเป็นหลักการสำคัญแห่งรัฐอยู่เสมอ

ความรุ่งเรือง (prosperity) ในความหมายทั่วไปมักรวมถึง การเติบโต (growth) ความก้าวหน้า (progress) ความงดงาม (beauty) ความทันสมัย (modernity) ความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) ความเฟื่องฟู (flourish) ความมั่งคั่ง (wealth) ความสุข (happiness) ความสำเร็จ (success) หรือ ความสนุกสนานรื่นเริง (enjoyment) ที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่ง ๆ ซึ่งมักวัดหรือ แสดงผลด้วยชุดข้อมูลเชิงปริมาณจำนวนมาก อาทิ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มูลค่าการค้าภายในและระหว่างประเทศ มูลค่าของการบริโภคภายใน รายได้ต่อหัวประชากร กำลังซื้อต่อหัวประชากร โอกาสในการเริ่มและดำเนินธุรกิจ จำนวนและขนาดความร่วมมือด้านการค้า และการลงทุน ตัวเลขการลงทุนทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม แผนการลงทุนเพื่อเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในอนาคต รวมถึงดัชนีการพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น ดัชนีการรู้หนังสือ ดัชนีการพัฒนาทุนมนุษย์ เป็นต้น ในมุมมองความมั่นคงนั้น การสร้างและการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อรักษาระดับและทิศทางความรุ่งเรืองเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอันดับแรก ๆ ในนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศ *ความท้าทาย*ของการกำหนดให้ ความรุ่งเรืองเป็นผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคงแห่งชาติ คือ เป็นคำที่ ความหมายครอบคลุมกว้างขวางมาก จนกำหนดใช้ถ้อยคำจำเพาะได้ยาก และอาจเกิดการเข้าใจผิดในขั้นการแปลงแนวคิดไปสู่ นโยบาย และแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ หรือการเจรจาต่อรองและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในเวทีความมั่นคงระหว่างประเทศที่พื้นฐานความเข้าใจและที่มาของความหมายที่มักแตกต่างกัน

ความปลอดภัย (safety)

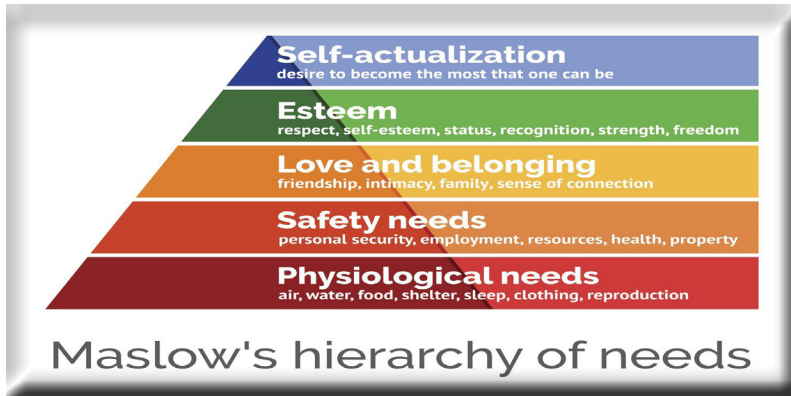
ในความหมายทั่วไป ด้านหนึ่งมักกล่าวถึงการอยู่ในภาวะที่ไม่มีอันตราย ได้แก่ การโจมตี การละเมิด การคุกคาม การข่มขู่ การขู่เชือด และการระราน อีกด้านหนึ่งกล่าวถึงกฎหมายและระเบียบ (law and order) คือ การมีมาตรฐานหรือระเบียบแบบแผนที่ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าจะไม่เกิดเหตุ

หรืออุปถัมภ์ร้ายแรงที่สร้างความเสียหายต่อชีวิตและต่อทรัพย์สินทั้งของบุคคลและของส่วนรวม หรือการฟื้นตัวได้หลังเกิดเหตุร้ายแรง ในทางจิตวิทยามีคำอธิบายด้วยทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์ (Theory of Human Motivation) ว่าความปลอดภัยเป็นความจำเป็นขั้นที่สองในห้าขั้นของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) ความปลอดภัยเป็นปัจจัยผลักดันที่สำคัญยิ่ง (prepotency) ต่อการพัฒนา โดยการวิจัยของ Google จาก Project Aristotle พบว่าความปลอดภัยเชิงจิตวิทยา (psychological safety) สำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นจุดกำเนิดปัจจัยความสำเร็จของการทำงานสำคัญ ได้แก่ ความไว้วางใจกัน (dependability) โครงสร้างและการทำงานที่ชัดเจน (structure & clarity) ความหมายของงาน (meaning of work) พลังของผลงาน (impact of work) ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่สุดของความปลอดภัยในเชิงจิตวิทยา ก็คือ บรรทัดฐานกลุ่ม (group norm) และความเชื่อร่วม (shared belief) ที่เป็นรากฐานการเคารพระหว่างกัน การสร้างเป้าหมายและวางแผนทิศทางเดียวกันเพื่อร่วมกันมุ่งสู่ความสำเร็จเดียวกันในที่สุด ความรู้สึกปลอดภัยนั้น นอกจากทำให้คนมีความมั่นใจและดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขแล้ว ยังทำให้กล้าตัดสินใจเลือกการก้าวหน้าไปสู่ระดับสูงขึ้นหรือสิ่งที่ดีขึ้นอย่างมั่นใจ ซึ่งส่งผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาในองค์กรรวมของประเทศ

อนึ่ง ในมุมมองความมั่นคงนั้น การมีอยู่และระดับหรือคุณภาพของความปลอดภัยวัดได้จากดัชนีการเกิดเหตุอันตราย ระดับของมาตรฐานและระเบียบแบบแผน บทบาทของกลไกภาครัฐหรือกลไกอิสระที่จะดำเนินการต่ออันตรายที่เกิดขึ้นและแก้ไขสาเหตุนั้น ขณะที่การมีความปลอดภัยในเชิงระบบ หมายถึง การที่มีผลผลิตของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่มีความปลอดภัยเป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) ออกมาทำให้คนรู้สึกเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต ความปลอดภัยในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เรามักหมายถึง ความเชื่อมั่นว่าการขนส่งสินค้าผ่านเส้นทางหรือช่องทางการค้าที่มีอยู่ได้เป็นปกติโดยไม่ถูกปล้น ยึด ทำลาย หรือทำให้เสียหาย

การที่จะให้บริการต่าง ๆ ในระบบการค้าระหว่างประเทศได้โดยไม่ถูกโจมตี
ระงับการบริการ หรือก่อความเสียหาย

ภาพที่ ๒ Simplified Maslow's Hierarchy of Needs

ที่มา : www.twfdigital.com

ข้อดีของการกำหนดให้ความปลอดภัยเป็นผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคงแห่งชาติ คือ เมื่อบริหารจัดการให้มีระดับความปลอดภัยที่เหมาะสมแล้ว การค้าและบริการระหว่างประเทศมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น การพัฒนาประเทศมีแนวโน้มเชิงบวก ซึ่งจะส่งผลให้การดำรงชีวิตของรายบุคคลมีแนวโน้มที่จะราบรื่น *ความท้าทาย*ของการกำหนดให้ความปลอดภัยเป็นผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคง คือ โดยธรรมชาติความปลอดภัยจะผูกพันกับความสะดวก หรือเสรีภาพที่จะกระทำตามความต้องการของบุคคล ทำให้ในกรณีที่ความปลอดภัยกลายเป็นความจำเป็นที่ต้องใช้กฎหมายและกำลังเข้าบังคับให้เกิดขึ้นแล้ว ความสะดวกของบุคคลในพื้นที่สาธารณะหรือในระบบบริการจะถูกจำกัดไว้ ดังนั้น การบริหารจัดการนโยบายเพื่อสร้างและรักษาความปลอดภัยในฐานะที่เป็นสินค้าสาธารณะต้องแสวงหาดุลยภาพ (equilibrium) ที่มีการต่อรอง (negotiate) หรือแลกเปลี่ยน (trade off) หรือถ่วงน้ำหนัก (weight) กับความสะดวกและเสรีภาพในพื้นที่หรือบริการสาธารณะ

 เสถียรภาพ (stability) ในความหมายทั่วไปมักกล่าวถึงการอยู่ในภาวะที่คงตัว หรือความแข็งแกร่งที่ทำให้ยืนหยัดอยู่ได้ในท่ามกลางการกระตุ้นเร่งเร้า หรือการดำเนินการไปได้อย่างไม่สะทกสะท้านจนแรงบีบคั้นผ่านไป ในทางจิตวิทยามักกล่าวถึงการมีความพึงพอใจอย่างยิ่งต่อภาวะที่เป็นอยู่และกำลังจะเป็นไป ซึ่งตอบสนองทั้งความต้องการภายใน (desire) การกระตุ้นจากภายนอก (stimuli) และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เสถียรภาพเป็นคุณภาพที่สำคัญ โดยการมีเสถียรภาพที่ดีจะรักษาองค์รวมของประเทศหรือองค์กรไว้ได้แม้ในช่วงที่เผชิญกับเงื่อนไขที่แตกต่าง การมีเสถียรภาพในเชิงระบบ หมายถึง ระบบสร้างผลผลิต (outputs) ได้ตามเป้าหมายจากปัจจัยนำเข้า (inputs) โดยในมุมมองความมั่นคงนั้น การมีอยู่และคุณภาพของเสถียรภาพ วัดได้จากการมีทิศทาง พล้งอำนาจ และจังหวะการดำเนินงานที่สร้างผลประโยชน์ได้สอดคล้องกับพลวัตของโลกตามที่ได้ประมาณการไว้ ข้อดีของการกำหนดให้เสถียรภาพเป็นผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคงแห่งชาติ คือ ทำให้กระบวนการระดมหรือระบบระดมที่สร้างผลประโยชน์แห่งชาติในด้านต่าง ๆ สามารถตั้งสมมติฐาน คาดการณ์ และวางแผนการบริหารงานระยะยาวได้ เป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งในการมีความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) การมีความอ่อนตัว (flexibility) และมีความคุ้มค่าทางการเงิน (financial worthwhileness) โดยเฉพาะต่อการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ ความท้าทายที่จะกำหนดให้เสถียรภาพเป็นผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคงแห่งชาติก็มี นั่นคือ แม้เสถียรภาพเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ในเชิงนโยบายและเชิงระบบในการบริหาร การที่ความหมายมีหลายแง่มุมก็มักมีผู้เข้าใจผิดว่าแนวคิดเรื่องเสถียรภาพเป็นเรื่องเดียวกับแผนการปึกหลักสู้ (retrenchment) เมื่อเกิดวิกฤตที่ส่งผลกระทบกับธุรกิจ เช่น ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ตลาดซบเซา การเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน เป็นต้น ซึ่งแผนการปึกหลักสู้ขององค์กรทางธุรกิจมักประกอบด้วย การชะลอหรือระงับการขยายกิจการ ไม่จ้างงานเพิ่มหรือแม้แต่ลดการ

จ้างงานลง การบริการแผนนี้ส่งผลต่อผู้เกี่ยวข้องในวงกว้าง ความเข้าใจผิดทำให้มีการตีความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์และกำหนดนโยบาย และการวางแผนระดับสูงขององค์กร ทำให้การประยุกต์ใช้คลาดเคลื่อนตามไปด้วย *ข้อจำกัด*ต่อการใช้เสถียรภาพเป็นผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคงของชาติก็มีอยู่ อาทิ ในภาวะสถานการณ์ปั่นป่วนมาก ๆ ก็ยากที่จะตัดสินใจได้ว่าเสถียรภาพจะเป็นปัจจัยชี้ขาดต่อการบรรลุความสำเร็จหรือไม่ ถ้าสถานการณ์ระยะยาวยังไม่เป็นที่รับรู้ก็เสี่ยงเกินไปที่จะตัดสินใจลงทุนระยะยาวเพราะไม่อาจวางแผนเผชิญการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าผู้วางแผนนักวิเคราะห์ยุทธศาสตร์และนโยบาย มีความเข้าใจขั้นต้นเกี่ยวกับเสถียรภาพในลักษณะนี้ก็เป็นพื้นฐานที่ดี

ทัศนะต่อเสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศในมิติความสัมพันธระหว่างประเทศ

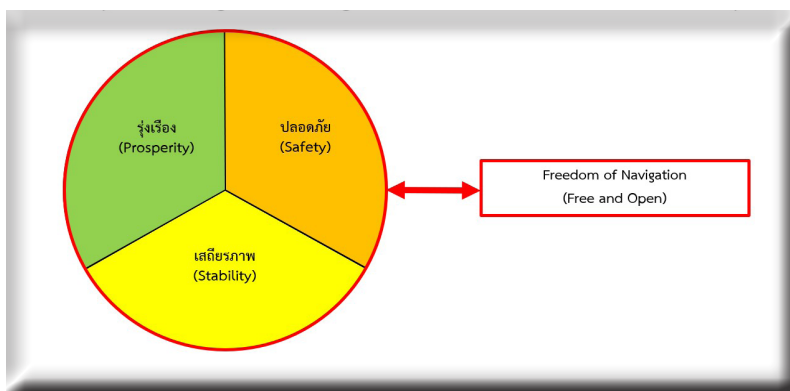
ในส่วนสุดท้ายนี้ จะอภิปรายในส่วนที่เกี่ยวกับการจุดประเด็นและการขับเคลื่อนประเด็นเสรีภาพในการเดินเรือ (freedom of navigation) และเสรีภาพในการเดินอากาศ (freedom of overflight) ในบริบทความมั่นคงระหว่างประเทศ เป็นปรากฏการณ์จากการที่โลกปัจจุบันเชื่อมถึงกัน (interconnectedness) และพึ่งพากัน (interdependency) โดยเฉพาะในด้านการค้าและการลงทุนที่เป็นกระแสหลักของระบบเศรษฐกิจโลก ซึ่งตัวแสดงหลัก (major actor) ทั้งที่เป็นรัฐ (state) และไม่ใช่รัฐ (non-state) แสวงหาหลักประกันความเชื่อมั่น (confidence) และผลประโยชน์ (interest) จากการลงทุน ทั้งในแง่ของความต่อเนื่อง (continuity) ผลตอบแทน (benefits) และการขยายอิทธิพล (influence) เพื่อประโยชน์ในระยะยาว

ประเด็นเสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศสามารถมองได้จาก ๓ กรณี ได้แก่ ๑) กรณีที่เป็นเส้นทางคมนาคม หรือ Line of Communication : LOC ในแง่นี้จัดว่าเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกับประโยชน์สาธารณะของ

ประชาคมเดินเรือและเดินอากาศโดยแท้จริง ๒) กรณีที่เป็นข้อพิพาทของ รัฐชายฝั่งซึ่งอ้างสิทธิเหนือเขตทางทะเลทับซ้อนกัน ในแง่นี้จัดว่าเป็นใน ภูมิภาค หรืออนุภูมิภาค หรือไตรภาคี หรือทวีภาคี ๓) กรณีที่เป็นข้อพิพาท ในการแข่งขันระหว่างชาติมหาอำนาจในมิติภูมิรัฐศาสตร์หรือภูมิเศรษฐศาสตร์ ในแง่นี้จัดได้ว่าเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกับผลประโยชน์ของชาติมหาอำนาจ และรัฐที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาผลประโยชน์ได้

สำหรับประเทศไทยนั้น เมื่อพิจารณาจากการจัดตั้งกลไกหลากหลาย ขึ้นมารองรับการเจรจาข้อยุติโดยสันติตามแนวคิดที่ต้องการให้มีเวที สำหรับเจรจาต่อรองหรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน แล้วแต่กรณี เพื่อลดโอกาสที่ไทยจะต้องใช้กำลังอาวุธเข้าคลี่คลายปัญหา แนวทางนี้ สามารถนำมาปรับใช้กับการขับเคลื่อนประเด็นของชาติมหาอำนาจ โดยการยึดมั่นผลประโยชน์หลัก ๓ ประการ คือ ความรุ่งเรือง ความปลอดภัย และเสถียรภาพ ที่จะส่งผลเชิงบวกกับความมั่นคงของไทย สำหรับเรื่อง เสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศที่เป็นข้อพิพาทในการแข่งขันอำนาจ ระหว่างชาติมหาอำนาจในมิติภูมิรัฐศาสตร์หรือภูมิเศรษฐศาสตร์ เป็นกรณี ที่ต่อรองแลกเปลี่ยนกันได้ ดังนั้น การที่ชาติมหาอำนาจต้องการเพิ่มระดับ เสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศในส่วนที่ไทยมีสิทธิพิจารณา เป็นสิ่ง ที่ไทยควรมีข้อเสนอแลกเปลี่ยนให้ชาติมหาอำนาจพิจารณา เพื่อยืนยัน ของชาติพัฒนาแล้วมาสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายด้านการลงทุนตาม แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามภาพ

ภาพที่ ๓ Strengthening National Interests by Partner's Expertise : SNIPE

เพื่อผลประโยชน์ในเรื่องนี้ นักวางแผนหรือผู้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์อาจเตรียมข้อเสนอเพื่อการต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศไว้ล่วงหน้า โดยการให้ความสำคัญกับการเข้ามาลงทุนในส่วนที่เป็นโครงการขนาดใหญ่หรืออุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพต่ออนาคตทางเศรษฐกิจ ที่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี ใช้ระยะเวลาดำเนินการนานและใช้ระยะเวลาคืนทุนนาน ซึ่งไทยเรายังไม่มีเทคโนโลยีที่เข้มแข็งเพียงพอ หรือต้องการผู้ร่วมทุนที่มีความเข้มแข็งมากพอที่จะร่วมรับความเสี่ยงได้ เพื่อให้การลงทุนดังกล่าวจะเป็นปัจจัยที่ช่วยขยายการเติบโตและเพิ่มการจ้างงานในเศรษฐกิจไทย ซึ่งแนวทางนี้จะสร้างผลประโยชน์แห่งชาติด้วยความเชี่ยวชาญของหุ้นส่วน (Strengthening National Interests by Partner's Expertise : SNIPE)

สรุป

สาระสำคัญของเรื่องนี้ คือ การที่ผลประโยชน์หลักในด้านความมั่นคงแห่งชาติของไทย ยังมีแง่มุมและประเด็นที่แตกต่างจากชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะในสิ่งที่ไทยคำนึงถึงเรื่องความมั่นคงในระดับภูมิภาค (regional security) โดยมุ่งเน้นที่การสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน (common interests) ซึ่งได้แก่ ความรุ่งเรือง (prosperity) เสถียรภาพ (stability) และความปลอดภัยในการเดินเรือ (safety in navigation) แต่สหรัฐฯ ในฐานะชาติมหาอำนาจจากนอกภูมิภาคให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศ (freedom of navigation and overflight) ซึ่งจุดนี้มองได้ว่าไทยกับสหรัฐฯ ยังมีมุมมองเกี่ยวกับผลประโยชน์ด้านความมั่นคงไม่ตรงกัน โดยเรื่องเสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศนั้น เชื่อมโยงกับความขัดแย้งในมิติต่าง ๆ ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ที่ต่างก็เป็นชาติคู่เจรจากับประชาคมอาเซียน ซึ่งแสดงความเป็นปฏิปักษ์กันในหลายมิติ

ปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการลงมติที่เป็นปฏิปักษ์กันของสองชาติมหาอำนาจ คือ การเปลี่ยนแปลงหลังยุคสงครามเย็นซึ่งมีความซับซ้อนกว่าที่ตัวแบบเดิมจะอธิบายได้ครอบคลุม การมีอำนาจของชาติมหาอำนาจที่มีฐานะ Big-5 ในระบบความมั่นคงโลก ที่นำไปสู่การแข่งขันทั้งในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐกิจ และการแข่งขันหรือเผชิญหน้าในประเด็นสำคัญ ซึ่งทำให้สามารถประเมินสถานการณ์และสังเกตเห็นได้ว่า การแข่งขันระหว่างชาติมหาอำนาจในรอบนี้มีทั้งการคลายตัว (Depolarization) และจับตัวใหม่ (Repolarization) ของรัฐต่างๆ ซึ่งสร้างความปั่นป่วนและมีผลต่อการบริหารผลประโยชน์แห่งชาติของไทย

ในส่วนของประเทศไทยนั้น แนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้ฐานความคิดด้านความมั่นคงที่สำคัญยิ่ง ประกอบด้วย ความรุ่งเรือง ความปลอดภัย และเสถียรภาพ ซึ่งทั้ง ๓ ข้อนี้ ทำให้ “ความรุ่งเรืองของชาติและสังคมที่เป็นไปอย่างปลอดภัยและไม่ติดขัด” เป็นภารกิจแห่งชาติเป็นตัวแม่บทหลัก หรือเป็นผลประโยชน์หลักที่พึงประสงค์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ และการวางแผนระดับสูงที่จะแปลงเป็นผลตอบแทน (reciprocate) ระหว่างมหาชนกับรัฐได้ โดยที่แต่ละข้อมีความหมาย ข้อดี ความท้าทาย และข้อจำกัดในการนำไปกำหนดใช้ที่ต้องทราบเพื่อความแม่นยำในการใช้

จากการวิเคราะห์บริบทความมั่นคงของโลก การตรวจสอบผลประโยชน์หลักด้านความมั่นคงของไทย เมื่อนำมาเป็นแกนในการวิเคราะห์แนวทางสร้างประโยชน์สูงสุดจากประเด็นหลักด้านความมั่นคง ในเวทีความมั่นคงระหว่างประเทศของชาติมหาอำนาจแล้ว เห็นว่าการที่ชาติมหาอำนาจต้องการเพิ่มระดับเสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศในส่วนที่ไทยมีสิทธิพิจารณา เป็นสิ่งที่ไทยควรมีข้อเสนอแลกเปลี่ยนให้ชาติมหาอำนาจพิจารณาเพื่อยืนยันทันทุนและเทคโนโลยีจากชาติพัฒนาแล้ว มาสนับสนุนความพยายามในการบรรลุเป้าหมายด้านการลงทุนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติของไทย และเพื่อผลประโยชน์ในเรื่องนี้ นักวางแผนระดับสูงควรเตรียมข้อเสนอเพื่อการต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ โดยการให้ความสำคัญกับการเข้ามาลงทุนในส่วนที่เป็นโครงการขนาดใหญ่หรืออุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่มีศักยภาพสูงต่อทิศทางอนาคตทางเศรษฐกิจ ที่มีโอกาสในการรับถ่ายทอดเทคโนโลยีขั้นสูง ใช้ระยะเวลาดำเนินการนานและใช้ระยะเวลาคืนทุนนาน ซึ่งไทยเรายังไม่มีเทคโนโลยีที่เข้มแข็งเพียงพอ หรือต้องการผู้ร่วมทุนที่มีความเข้มแข็งมากพอที่จะร่วมมือกันรับความเสี่ยงได้ เพื่อให้การลงทุนดังกล่าวจะเป็นปัจจัยที่ช่วยการขยายการเติบโตและเพิ่มการจ้างงานในเศรษฐกิจไทย ซึ่งแนวทางนี้จะสร้างผลประโยชน์แห่งชาติด้วยความเชี่ยวชาญของหุ้นส่วน (Strengthening National Interests by Partner's Expertise : SNIPE) จากผลการวิเคราะห์ผลประโยชน์ด้านความมั่นคงทางยุทธศาสตร์สามประการที่สำคัญสูงสุดของประเทศไทยในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านไปสู่ทศวรรษ 2040s (Top Three Strategic Security Interests for Thailand in A Transforming World toward 2040s)

บรรณานุกรม

The Avalon Project, “Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea; October 1, 1953”. Lillian Goldman Law Library. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗.

Institute for Internet & the Just Society, <https://www.internetjustsociety.org/project-aristotle>, เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗.

HREX.Asia, <https://th.hnote.asia/orgdevelopment/190703-psychological-safety/>, เข้าถึงเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๗.

Saga Journal, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0004944119860600>, เข้าถึงเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๗.

SSOAR Open Access Repository, [ssoar.info; https://d-nb.info/1192141989/34](https://ssoar.info/info/1192141989/34) เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗.

Study.com, <https://study.com/academy/lesson/maslows-safety-needs-examples-definition-quiz.html>, เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗.

TWF Agency, <https://www.twfdigital.com/blog/2021/03/maslows-hierarchy-of-needs/>, เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗.

อ้างอิงท้ายเรื่อง

i. <https://www.irrawaddy.com/specials/myanmar-china-watch/myanmar-junta-sweetens-deal-for-china-in-us-8-billion-sez-and-port-in-rakhine-state.html>

ii. Indian Defence Review, By Col (Dr) PK Vasudeva, Issue Net Edition | Date : 30 Jan, 2018, Read more at: <https://www.indiandefencereview.com/news/sri-lankas-handing>

-over-hambantota-port-to-china-has-enormous-ramifications/, และ Al Jazeera, Business and Economy, By Stuart Heaver Published On 17 Feb 2023 17 Feb 2023, Read more at <https://www.aljazeera.com/economy/2023/2/17/sri-lankas-chinese-built-port-city-stirs-white-elephant-fears>,

iii. SSOAR Open Access Repository, [ssoar.info; https://d-nb.info/1192141989/34](https://ssoar.info/ssoar/info/1192141989/34) .

iv. สถาบันพระปกเกล้า, CPTPP เป็นความตกลงที่พัฒนาต่อยอดจากกรอบความตกลงเดิม คือ TPP (Trans Pacific Partnership), อ่านเพิ่มเติมได้ที่ http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=CPTPP_-_Comprehensive_and_Progressive_Agreement_for_Trans-Pacific_Partnership),

v. The White House, Briefing Room, Statement and Release, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕, “FACT SHEET: In Asia, President Biden and a Dozen Indo-Pacific Partners Launch the Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity”, IPEF เป็นหนึ่งในแผนงานภายใต้ Indo-Pacific Strategy หรือยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ ที่เสนอขึ้นมาและขับเคลื่อนจนเกิดความตกลงขึ้นในระยะแรกเริ่มของวิกฤตรัสเซีย-ยูเครน, อ่านเพิ่มเติมได้ที่ <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/05/23/fact-sheet-in-asia-president-biden-and-a-dozen-indo-pacific-partners-launch-the-indo-pacific-economic-framework-for-prosperity/>

The necessity of Conscription in Modern States

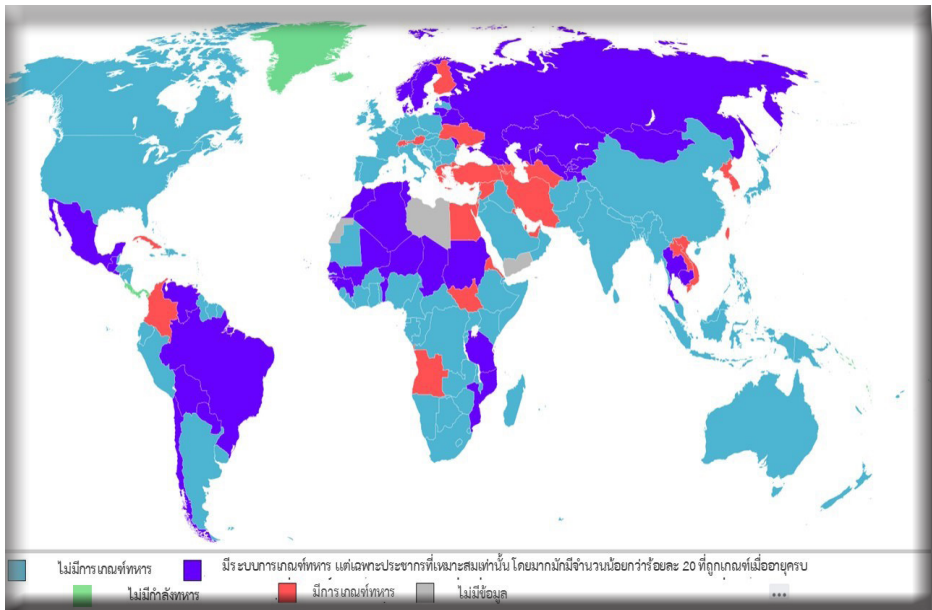
✧ บทนำ

การเกณฑ์ทหารในรัฐสมัยใหม่เป็นประเด็นที่สังคมยังคงมีความพยายามในการแสวงหาคำตอบอย่างต่อเนื่อง ถึงความจำเป็น ข้อดี ข้อเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของความมั่นคงของชาติและลักษณะของสงครามที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการวิเคราะห์หามุมมองทางประวัติศาสตร์และร่วมสมัยเกี่ยวกับการเกณฑ์ทหาร บทความนี้จะเน้นย้ำถึงความสำคัญของการเกณฑ์ทหารในฐานะที่เป็นหนทางเพื่อให้แน่ใจว่ารัฐมีกองกำลังป้องกันมีความสามารถและมีความยืดหยุ่น โดยจะตรวจสอบสาเหตุที่บางรัฐอาจพบว่ามีความจำเป็นในการเกณฑ์ทหาร โดยคำนึงถึงปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ ประชากรศาสตร์ และเทคโนโลยี อย่างไรก็ตามบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของการเกณฑ์ทหารในโลกร่วมสมัยและประโยชน์ที่เป็นไปได้สำหรับรัฐที่เผชิญกับความท้าทายด้านความมั่นคงในมิติต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การเกณฑ์ทหารเป็นการบังคับบุคคลพลเรือนเข้าสู่กองทัพของประเทศ การเกณฑ์ทหารจึงเป็นประเด็นที่ยังมีการถกเถียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคล การป้องกันประเทศ และพันธกรณีทางสังคม แม้ว่าหลายประเทศจะเปลี่ยนไปใช้กองกำลังทหารอาสาสมัคร แต่คงยังมีสถานการณ์ที่การเกณฑ์ทหารถือว่ามีความจำเป็นเพื่อเป็นหลักประกันความ

มั่นคงและอธิปไตยของรัฐ บทความนี้มุ่งค้นหาเหตุผลว่าทำไมบางรัฐจึงจำเป็นต้องมีการเกณฑ์ทหาร โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ภัยคุกคามทางภูมิรัฐศาสตร์ แนวโน้มด้านประชากรศาสตร์ และลักษณะของสงครามสมัยใหม่

แผนภาพที่ ๑ แผนที่ระบบการเกณฑ์ทหาร ของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบัน

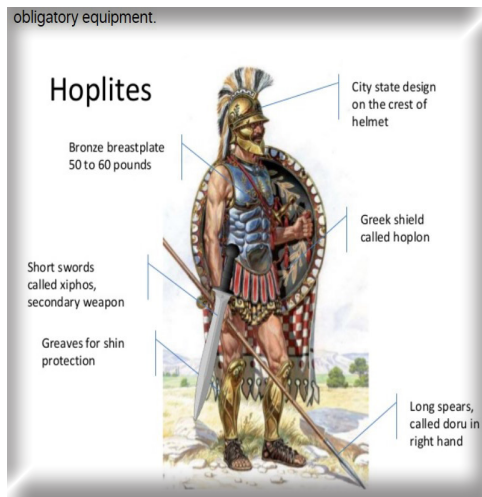
ที่มา : <https://en.wikipedia.org/wiki/Conscription>, 2564.

▶ ต้นกำเนิดของการเกณฑ์ทหาร

ต้นกำเนิดของการเกณฑ์ทหาร สามารถสืบย้อนไปถึงอารยธรรมโบราณ ที่ผู้ปกครองและผู้นำกำหนดให้ผู้ชายที่มีร่างกายแข็งแรง เข้ารับราชการในกองกำลังทหารในช่วงเวลาที่เกิดความขัดแย้งหรือสงคราม

แนวทางปฏิบัติในการเกณฑ์ทหารได้รับการบันทึกไว้ในสังคมโบราณต่าง ๆ รวมถึงอียิปต์โบราณ กรีก และโรม ตัวอย่างเช่น ในอียิปต์โบราณ (ราว ศตวรรษที่ ๒๗ ก่อนคริสตกาล) ฟาโรห์มีกองทัพที่ประจำการอยู่ แต่ยังคงอาศัยการเกณฑ์ทหารเพื่อเสริมกำลังทหารในยามจำเป็น ผู้ชายจากชนชั้นทางสังคมต่าง ๆ ถูกบังคับให้รับราชการทหารตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งมีส่วนช่วยในการป้องกันและขยายอาณาจักรอียิปต์¹ ในทำนองเดียวกัน ในสมัยกรีกโบราณ นครรัฐต่าง ๆ เช่น เอเธนส์ และ สปาร์ตา ล้วนจ้างทหารเกณฑ์เพื่อระดมกองทัพสำหรับการรณรงค์ป้องกันและขยายอำนาจ แนวคิดของพลเมือง-ทหาร หรือที่รู้จักกันในชื่อฮอปไลต์ ซึ่งจำเป็นต้องรับราชการทหาร โดยเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่พลเมือง ถือเป็นรากฐานของความกล้าหาญทางทหารของนครรัฐกรีกโบราณ²

แผนภาพที่ ๒ เครื่องแต่งกายและอาวุธประจำกายของ ฮอปไลต์

ที่มา : <https://steel-mastery.com/hoplite-soldier%E2%80%99s-armor-and-weapon>

1 Egypt's Golden Empire . New Kingdom . Soldiers | PBS

2 Matthew R. Christ, "Conscription of Hoplites in Classical Athens" in The Classical Quarterly Vol.5 No.2 Cambridge University, 2001, pp. 398-422.

ในกรุงโรมโบราณ การเกณฑ์ทหารมีบทบาทสำคัญในการสร้างและบำรุงรักษากองทหารโรมันที่นำเกรงขาม สาธารณรัฐโรมันและจักรวรรดิโรมันในเวลาต่อมา อาศัยการเกณฑ์ทหารเพื่อให้แน่ใจว่ามีกำลังคนที่มีนัยสำคัญสำหรับการณรงค์ทางทหารและการป้องกันดินแดน การเกณฑ์ทหารของโรมันหรือที่รู้จักในชื่อ “การจัดเก็บภาษี” หรือ “dilectus” กำหนดให้พลเมืองที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต้องรับราชการในกองทัพเมื่อรัฐเรียกร้อง³ ตลอดประวัติศาสตร์ สังคมและอารยธรรมต่าง ๆ ใช้การเกณฑ์ทหารเพื่อตอบสนองความต้องการกำลังทหารขนาดใหญ่และเป็นระบบ ซึ่งมักจะตอบสนองต่อภัยคุกคามจากภายนอก ความทะเยอทะยานในการขยายอาณาเขตหรือการป้องกันรัฐ แนวคิดเรื่องการเกณฑ์ทหารมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาโดยปรับให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เทคโนโลยีทางทหาร และสถานการณ์ทางภูมิรัฐศาสตร์ แม้ว่าวิธีการและเหตุผลเฉพาะสำหรับการเกณฑ์ทหารจะแตกต่างกันไปตามช่วงเวลาและวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน แต่วัตถุประสงค์พื้นฐานยังคงเหมือนเดิมนั่นคือเพื่อระดมประชากรส่วนหนึ่งเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีการรับราชการทหารเพื่อการป้องกันรัฐโดยรวมหรือการขยายรัฐ

▶ เหตุใดจึงจำเป็นต้องเกณฑ์ทหารในบางรัฐ

📖 ข้อพิจารณาทางภูมิรัฐศาสตร์

เหตุผลหลักประการหนึ่งว่าทำไมจึงจำเป็นต้องมีการเกณฑ์ทหารในบางรัฐเกี่ยวข้องกับการพิจารณาทางภูมิรัฐศาสตร์ ในโลกที่เชื่อมโยงถึงกันและผันผวนมากขึ้น บางรัฐเผชิญกับความท้าทายด้านความปลอดภัยที่เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ การแข่งขันทางประวัติศาสตร์ หรือข้อพิพาทเกี่ยวกับดินแดน ตัวอย่างเช่น ประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่มีลักษณะตั้งเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ เช่น คาบสมุทรเกาหลีหรือรัฐบอลติก อาจพบ

3 P. A. Brunt, *Conscription and Volunteering in the Roman Imperial Army*, Brasenose College, Oxford [https://scriptaclassica.org]

ว่าการเกณฑ์ทหารมีความจำเป็นเพื่อรักษาท่าทีด้านการป้องกันที่น่าเชื่อถือเพื่อรองรับ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไม่อาจคาดเดาได้ และศักยภาพของความขัดแย้งที่ลุกลามในภูมิภาคเหล่านี้อาจทำให้จำเป็นต้องรักษากองกำลังขนาดใหญ่ที่สามารถระดมกำลังได้ผ่านการเกณฑ์ทหาร⁴ นอกจากนี้ การเกณฑ์ทหารยังทำหน้าที่เป็นเครื่องป้องปรามการรุกรานจากภายนอก โดยเป็นการส่งข้อความถึงการแก้ปัญหาระดับชาติและความพร้อมในการป้องกันภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น การมีทหารเกณฑ์จำนวนมากเพื่อเข้ารับราชการทหาร เป็นส่วนหนึ่งที่รัฐสามารถแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถของตนในการขยายกองทัพอ่างรวดเร็วในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤติ จึงเป็นการป้องกันผู้ที่อาจเป็นปฏิปักษ์จากการกระทำที่ก้าวร้าว การเกณฑ์ทหารลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับรัฐที่เผชิญกับความท้าทายด้านความมั่นคงซึ่งไม่สามารถจัดการได้เพียงพอผ่านกองกำลังอาสาสมัคร

๕ ข้อพิจารณาด้านประชากรศาสตร์

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความจำเป็นในการเกณฑ์ทหารในบางรัฐก็คือ ด้านประชากรศาสตร์ ในประเทศที่มีอัตราการเกิดลดลงและจำนวนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้น การรักษากองกำลังทหารให้มีขนาดใหญ่และมีความสามารถเพียงพอผ่านการเกณฑ์ทหารโดยสมัครใจเพียงอย่างเดียวอาจเป็นเรื่องที่ท้าทาย การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ สามารถนำไปสู่การขาดแคลนผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการรับราชการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบาททางเทคนิคหรือเฉพาะทาง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการเกณฑ์ทหารเพื่อเสริมขีดความสามารถที่หายไปของกองทัพ ส่วนอีกปัจจัยนั้น การเกณฑ์ทหารยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกันของชาติและการบูรณาการทางสังคมได้ โดยเฉพาะในสังคมที่หลากหลายด้วยการนำบุคคลจากภูมิหลังและชนชั้นทางสังคมที่หลากหลายมารวมกัน การเกณฑ์ทหารสามารถส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันและอัตลักษณ์

4 Chun In-bum, Training soldiers: ideology, discipline and geopolitics - The Korea Times https://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2024/01/197_366637.html, January 22, 2024

ประจำชาติ ซึ่งมีส่วนช่วยในการฟื้นตัวทางสังคมของรัฐ การเกณฑ์ทหาร
ลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งในสังคมที่การรับราชการทหารถูกมอง
ว่าเป็นการใช้ชีวิตและมีประสบการณ์ร่วมกันที่อยู่เหนือความแตกแยกทางสังคม⁵

แผนภาพที่ ๓ การให้ข้อมูลข้อดีของการเป็นทหารเกณฑ์ ของประเทศไทย

ที่มา : <https://news.mthai.com/webmaster-talk/719709.html>, 2562.

5 Reed Hepler, “Military Conscription: Definition, Pros & Cons” in <https://study.com/academy/lesson/military-conscription-definition-history-debate.html>, 11/21/2023

๕ ข้อควรพิจารณาด้านเทคโนโลยีและการปฏิบัติงาน

ในบริบทของการสงครามสมัยใหม่ ธรรมชาติของการปฏิบัติการทางทหารและชุดทักษะที่จำเป็นได้พัฒนาไปอย่างมาก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี รวมถึงสงครามไซเบอร์ ระบบไร้คนขับ และสงครามข้อมูล ได้เปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในการปฏิบัติงานของกองทัพสมัยใหม่ เป็นผลให้รัฐอาจพบว่าจำเป็นต้องเสริมกำลังพลมืออาชีพของตนด้วยทหารเกณฑ์ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมเฉพาะทางอย่างกว้างขวาง ทหารเกณฑ์สามารถนำไปใช้เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนงานด้านโลจิสติกส์ และบทบาทที่ไม่เฉพาะเจาะจงอื่น ๆ ได้ จึงเป็นการเปิดอิสระให้กับทหารมืออาชีพ สำหรับภารกิจที่ซับซ้อนและเชี่ยวชาญมากขึ้น ยิ่งกว่านั้น ชุดทักษะและภูมิหลังที่หลากหลายของทหารเกณฑ์สามารถส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวและความยืดหยุ่นโดยรวมของกองกำลังป้องกันรัฐ ในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องมีการระดมพลอย่างรวดเร็วและการจัดกำลังจำนวนมาก การเกณฑ์ทหารสามารถจัดหากำลังคนที่จำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความขัดแย้งที่ยืดเยื้อหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ปฏิบัติการหลายแห่ง ความยืดหยุ่นในการจัดองค์ประกอบกำลังและการจัดวางกำลังสามารถเพิ่มความสามารถของรัฐในการตอบสนองต่อความท้าทายด้านความปลอดภัยที่มีพลวัตสูงและคาดเดาไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้เกิดความจำเป็นในการเกณฑ์ทหารในบางรัฐ⁶

๕ ข้อโต้แย้งและความท้าทาย

แม้ว่าเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจะเน้นย้ำถึงความจำเป็นที่อาจเกิดขึ้นของการเกณฑ์ทหารในบางรัฐ แต่สิ่งสำคัญคือความท้าทายที่มีภูมิผู้วิพากษ์วิจารณ์ ว่าการเกณฑ์ทหารเป็นหนึ่งในดำเนินการของรัฐ ที่อาจ

6 Brad Allenby and Mark Hagerott, Universal Conscriptions as Technology Policy, Issues in Science and Technology Vol. 30, No. 2 (winter 2014), pp. 41-46, Arizona State University, <https://www.jstor.org/stable/43315845>

ถูกมองว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคล นอกจากนี้ ประสิทธิภาพของกำลังทหารเกณฑ์เมื่อเปรียบเทียบกับทหารอาชีพที่ใช้อาสาสมัครยังคงเป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่มาก โดยบางคนได้แย้งว่าทหารเกณฑ์อาจไม่มีแรงจูงใจ การฝึกอบรม หรือความมุ่งมั่นในระดับเดียวกับทหารที่สมัครใจ อีกทั้งภาระทางการเงินและการบริหารในการรักษาระบบการเกณฑ์ทหาร รวมถึงค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดเตรียม และการจัดการทหารเกณฑ์จำนวนมาก ก่อให้เกิดความท้าทายที่สำคัญสำหรับรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีทรัพยากรจำกัด นอกจากนี้ การพิจารณาด้านจริยธรรมของการบังคับให้บุคคลเข้ารับราชการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความขัดแย้งหรือภารกิจที่อาจไม่สอดคล้องกับความเชื่อหรือค่านิยมส่วนบุคคลก็ไม่สามารถมองข้ามได้

แผนภาพที่ ๔ มุมมองนักวิชาการในการยกเลิกเกณฑ์ทหารของไทย

ที่มา : <https://news.mthai.com/webmaster-talk/719709.html>

7 Christopher Jehn, Conscription, <https://www.econlib.org/library/Enc/Conscription.html>

สรุปข้อดีและข้อเสียของการเกณฑ์ทหาร

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถนำมาสู่ข้อสรุปได้ว่า ข้อได้เปรียบหลักประการหนึ่งของการรับราชการทหารภาคบังคับ คือบทบาทในการส่งเสริมขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศ และรับประกันการเตรียมพร้อมสำหรับภัยคุกคามด้านความปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้น ด้วยการมอบหมายให้พลเมืองเข้ารับการฝึกทหารและรับราชการในกองทัพตามระยะเวลาที่กำหนด ประเทศต่าง ๆ จะสามารถปลูกฝังกำลังทหารที่เข้มแข็งและเตรียมพร้อมมาอย่างดี ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปกป้องอธิปไตยของชาติยับยั้งการรุกรานจากภายนอก และตอบสนองต่อความท้าทายด้านความมั่นคงอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การรับราชการทหารภาคบังคับยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความรู้สึกเป็นพลเมือง หน้าที่ และความรับผิดชอบในหมู่ประชาชน ด้วยการฝึกและการรับราชการทหาร บุคคลสามารถพัฒนาคุณสมบัติที่สำคัญ เช่น วินัย ความยืดหยุ่น การทำงานเป็นทีม และความเป็นผู้นำ ซึ่งไม่เพียงแต่มีคุณค่าในบริบททางทหารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตพลเรือนด้วย ประสบการณ์ที่ได้รับจากการเกณฑ์ทหารสามารถจัดเตรียมบุคคลให้มีทักษะการปฏิบัติ มีจรรยาบรรณในการทำงานที่แข็งแกร่ง และความรู้สึกมีส่วนร่วมของพลเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีส่วนช่วยให้บุคคลเติบโตและความสามารถในการช่วยเหลือสังคมในเชิงบวก

นอกจากนี้ การเกณฑ์ทหารยังมีศักยภาพในการส่งเสริมความสามัคคีทางสังคมและความสามัคคีในชาติโดยการรวบรวมบุคคลจากภูมิหลังที่หลากหลายและปลูกฝังความมุ่งมั่นร่วมกันในการป้องกันและสวัสดิภาพของชาติ มันสามารถทำหน้าที่เป็นปัจจัยในการรวมกัน ก้าวข้ามความแตกต่างในภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ และชาติพันธุ์ และส่งเสริมความรู้สึกรักชาติและความสามัคคีในหมู่ประชาชน ในทางกลับกัน มีข้อเสียและความซับซ้อนหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการรับราชการทหารที่จำเป็นต้องพิจารณา ข้อกังวลสำคัญประการหนึ่งคือการละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคลและความเป็น

อิสระส่วนบุคคลที่อาจเกิดขึ้น การมอบหมายให้พลเมืองเข้ารับราชการทหาร อาจทำให้เกิดคำถามทางจริยธรรมเกี่ยวกับการบังคับบุคคลให้เข้าร่วมใน กิจกรรมที่อาจขัดแย้งกับความเชื่อส่วนบุคคลหรือแผนชีวิตของตน ซึ่งอาจ นำไปสู่ความไม่พอใจและการต่อต้านในหมู่ผู้ถูกเกณฑ์ทหาร

ในทางกลับกัน รัฐไม่อาจมองข้ามผลกระทบทางการเงินและโลจิสติกส์ ของการรักษาระบบการเกณฑ์ทหารภาคบังคับ การสร้างและรักษาโครงสร้าง พื้นฐานสำหรับการฝึกอบรม การจัดเตรียม และอำนวยความสะดวกให้กับ ทหารเกณฑ์นั้นจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรและเงินทุนจำนวนมาก ซึ่งอาจกดดัน งบประมาณของประเทศ และหันเหความสนใจและการลงทุนไปจากด้าน ที่สำคัญอื่น ๆ เช่น การศึกษา การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐาน นอกจากนี้ยังมีข้อกังวลที่ถูกต้องตามกฎหมายเกี่ยวกับผลกระทบ ของการรับราชการทหารต่อความเป็นอยู่และสิทธิของบุคคล กรณีของการ ละเมิด การปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกองทัพบ สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพกายและจิตใจของ ทหารเกณฑ์ และทำให้เกิดประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมและศีลธรรมเกี่ยว กับการใช้บริการภาคบังคับ โดยสรุป ประเด็นการรับราชการทหารภาคบังคับ นำเสนอข้อดีและข้อเสียที่ซับซ้อนซึ่งจำเป็นต้องมีการตรวจสอบอย่าง รอบคอบและถี่ถ้วน แม้ว่าจะสามารถมีส่วนช่วยในการเตรียมพร้อมในการ ป้องกันประเทศ ปกป้องทักษะและค่านิยมที่มีคุณค่าให้กับบุคคล และส่งเสริม ความรู้สึกถึงความสามัคคีในชาติ แต่ยังทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับเสรีภาพ ส่วนบุคคล การจัดสรรทรัพยากร และผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นกับ ทหารเกณฑ์ ซึ่งแต่ละประเทศจะต้องประเมินปัจจัยเหล่านี้อย่างมีวิจารณญาณ และพิจารณาบริบททางสังคม วัฒนธรรม และภูมิศาสตร์การเมืองที่เป็น เอกลักษณะในการพิจารณาความเหมาะสมในการอ้างไว้ ปฏิรูป หรือเปลี่ยน จากนโยบายการรับราชการทหารที่บังคับใช้⁸

8 Joshua C. Hall, The Worldwide Decline in Conscription: A Victory for Economics?, <https://www.econlib.org/library/Columns/y2011/Hallconscription.html>

✧ บทสรุป

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าการเกณฑ์ทหารจะแพร่หลายน้อยลงในหลายรัฐสมัยใหม่ แต่ก็มีเหตุผลที่น่าสนใจว่าทำไมการเกณฑ์ทหารจึงยังจำเป็นในบางบริบท ภัยคุกคามทางภูมิรัฐศาสตร์ แนวโน้มด้านประชากรศาสตร์ และลักษณะของสงครามที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความท้าทายที่อาจรับประกันด้วยการเกณฑ์ทหาร เพื่อให้มั่นใจในความปลอดภัยและความยืดหยุ่นของกองกำลังป้องกันของรัฐ ด้วยการพิจารณาสถานการณ์และข้อกำหนดเฉพาะของแต่ละรัฐอย่างรอบคอบ ผู้กำหนดนโยบายสามารถประเมินประโยชน์และข้อเสียที่อาจเกิดขึ้นของการเกณฑ์ทหาร โดยชั่งน้ำหนักความจำเป็นเทียบกับแนวทางทางเลือกในการป้องกันประเทศ ทั้งนี้ในอนาคตจำเป็นต้องมีการวิจัยและการวิเคราะห์เพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจถึงพลวัตของการเกณฑ์ทหารและการบังคับใช้ในภูมิทัศน์ความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ดียิ่งขึ้น เมื่อพิจารณากรณีศึกษาและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ นักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายจะได้รับข้อมูลเชิงลึกอันมีค่าเกี่ยวกับบทบาทของการเกณฑ์ทหารในรัฐสมัยใหม่และผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ความสามัคคีทางสังคม และเสรีภาพส่วนบุคคล ท้ายที่สุดแล้ว ความจำเป็นของการเกณฑ์ทหารในบางรัฐควรได้รับการประเมินภายในกรอบการทำงานที่กว้างขึ้นโดยคำนึงถึงปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ ประชากรศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีความสัมพันธ์กันที่ซับซ้อน ตลอดจนผลกระทบทางจริยธรรมและการปฏิบัติของการเกณฑ์ทหาร

* บรรณานุกรม

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- Brad Allenby and Mark Hagerott, Universal Conscriptions as Technology Policy, Issues in Science and Technology Vol. 30, No. 2, pp. 41-46, Arizona State University, <https://www.jstor.org/stable/43315845>, 2024.
- Brunt, P. A. “Conscription and Volunteering in the Roman Imperial Army”, Brasenose College, Oxford (online) Available : (online) Available : <https://scriptasclassica.org>. 2018.
- Christopher Jehn, Conscription, (online) Available : <https://www.econlib.org/library/Enc/Conscription.html>, 2021.
- Chun In-bum, “Training soldiers: ideology, discipline and geopolitics”, The Korea Times, (online) Available : https://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2024/01/197_366637.html, 2024.
- Joshua C. Hall, The Worldwide Decline in Conscription: A Vicory for Economics?, (online) Available : <https://www.econlib.org/library/Columns/y2011/Hallconscription.html>, 2023
- Matthew R. Christ. “Conscription of Hoplites in Classical Athens” in The Classical Quarterly Vol.5 No.2 Cambridge University, pp. 398-422. (online) Available:<https://www.jstor.org/stable/3556519>, 2001.
- PBS. “Egypt’s Golden Empire . New Kingdom . Soldiers | PBS” (online), Available : <https://www.pbs.org/empires/egypt/newkingdom/soldiers.html>, 2006.
- Reed Hepler, “Military Conscription: Definition, Pros & Cons” (online) Available <https://study.com/academy/lesson/military-conscription-definition-history-debate.html>,

บทเรียนจากสงครามและความขัดแย้ง

บทเรียนจากสงครามอิสราเอล-ปาเลสไตน์

น.อ.จเร โฉมฉาย

ที่มา : <http://www.unsplash.com>

“War Is Never An Isolated Act.”

“The Result Is Never Final.”

-Carl Von Clausewitz

๑. จุดปะทะของสงครามรอบใหม่

ตั้งแต่เล็กจนโตเราคงจะเคยได้ยินข่าวความขัดแย้งระหว่างชาวยิวในอิสราเอลและชาวอาหรับ ในปาเลสไตน์จากสื่อต่างๆ กันจนชาชิน และคิดว่าเรื่องราวสงบไปแล้วหลังจากที่อิสราเอลกับกลุ่มองค์กรปลดปล่อยปาเลสไตน์ (Palestine Liberation Organization: PLO) ผู้นำชาวปาเลสไตน์ในขณะนั้นได้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพระหว่างกันในปี ค.ศ. ๑๙๙๓ จนกระทั่งความขัดแย้งรอบใหม่ได้ระเบิดขึ้นเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เมื่อกลุ่มฮามาสซึ่งเป็นตัวแทนของชาวปาเลสไตน์ในฉนวนกาซ่าประกาศปฏิบัติการ Operation Al-Agsa Flood แล้วส่งกองกำลังติดอาวุธใช้ร่มบินบุกข้ามแดนจากฉนวนกาซ่าเข้าไปในดินแดนอิสราเอล รวมทั้งทำลายกำแพงกันแล้วส่งนักรบฮามาสหลายพันคนเข้าไปล่าสังหารทหารและประชาชนชาวอิสราเอลในคิบบุตซ์ทางตอนใต้ และแรงงานชาวต่างชาติจำนวนมากซึ่งรวมถึงแรงงานไทย รวมทั้งเผาบ้านเรือนทรัพย์สินทิ้งอย่างโหดร้าย ในจำนวนนี้นักรบฮามาสได้เข่นฆ่าจับกุมเยาวชนที่กำลังร่วมงานคอนเสิร์ตบริเวณชายแดน ผลของการปะทะกันทำให้ทหารอิสราเอลและพลเรือนบาดเจ็บราว ๓,๕๐๐ ราย เสียชีวิตราว ๑,๔๐๐ ราย กลุ่มฮามาสยังได้จับพลเรือนชาวอิสราเอลและแรงงานต่างชาติไปเป็นตัวประกันประมาณ ๒๔๐ คน ซึ่งนับเป็นการสูญเสียครั้งประวัติศาสตร์ที่อิสราเอลไม่ได้คาดคิดมาก่อน

เพื่อตอบโต้การกระทำอันป่าเถื่อนเหล่านี้ รัฐบาลอิสราเอลได้ประกาศสงครามต่อกลุ่มฮามาส และเริ่มปฏิบัติการ “Swords of Iron” โดยมีเป้าหมายคือการกวาดล้างกลุ่มฮามาสในฉนวนกาซ่า รวมทั้งทำลายโครงสร้างพื้นฐานทั้งปวงของกลุ่มฮามาสให้สิ้นซาก อิสราเอลประกาศจะทำการรบขึ้นแตกหักไปจนกว่าจะได้ชัยชนะเด็ดขาด โดยโจมตีกาซ่าทางอากาศทางเรือ และภาคพื้น เพื่อทำลายกองบัญชาการและควบคุม ฐานยิงจรวด เครื่องย้ายโมเมนต์ดิน และโครงสร้างพื้นฐานที่ใช้ในการก่อการร้ายของกลุ่มฮามาส ได้สังหารนักรบฮามาสจำนวนประมาณ ๙,๐๐๐ คน และผู้นำของกลุ่มฮามาส

ในฉนวนกาซ่าจำนวนประมาณ ๕๐ คน การปฏิบัติการของอิสราเอลจนถึงบัดนี้ (๒๐ ม.ค.๒๕๖๓) มีแนวโน้มที่จะสามารถกวาดล้างกลุ่มฮามาสให้หมดไปจากฉนวนกาซ่าได้หากไม่มีการแทรกแซงด้วยอาวุธจากภายนอกโดยเฉพาะโลกอาหรับและโลกอิสลามในพื้นที่ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของชาวปาเลสไตน์ในกาซ่าอย่างรุนแรง โดยฝ่ายฮามาสอ้างว่ามีประชาชนเสียชีวิตไม่น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ คน ประชาชนชาวกาซ่าอีก ๒.๓ ล้านคนประสบความยากลำบาก ไร้ที่อยู่อาศัย ขาดแคลนน้ำ อาหาร และการสาธารณสุข และตีกรรมาบ้านช่องในฉนวนกาซ่าเสียหายพังทลายแทบทั้งหมด ความเสียหายครั้งประวัติศาสตร์นี้ทำให้ประชาคมโลกคัดค้านปฏิบัติการของอิสราเอลและเรียกร้องให้มีการหยุดยิงโดยทันทีแต่ก็ไม่มีผล นอกจากการพักรบระยะ ๗ วันเพื่อแลกเปลี่ยนตัวประกันจำนวน ๕๐ คน นอกจากนี้อิสราเอลยังได้ปะทะกับกลุ่มนักรบอิสลามที่ประกาศโจมตีสิสราเอล หากไม่หยุดความรุนแรงต่อกลุ่มฮามาสในฉนวนกาซ่า ซึ่งรวมถึงกลุ่มฮิซบอลเลาะห์ในเลบานอน กลุ่มนักรบอิสลามในซีเรียที่โจมตีดินแดนทางตอนเหนือของอิสราเอล และกลุ่มฮูตีในเยเมนที่ยิงขีปนาวุธเข้าใส่อิสราเอลจากระยะไกล ตลอดจนปฏิบัติการจับยึดเรือสินค้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอิสราเอล ทำให้ทะเลแดงและบริเวณใกล้เคียงไม่ปลอดภัยสำหรับเรือสินค้าทั้งหลายอีกต่อไป ส่งผลให้สายการบินเรือโลกเกิดความหวาดกลัวและเลือกที่จะเลี่ยงเส้นทางผ่านคลองสุเอซ ส่งผลต่อเนื่องกับค่าประกันภัย ราคาสินค้าและพลังงานที่เพิ่มสูงขึ้น

ก่อนที่จะได้รับมอบหมายให้ศึกษาและรายงานความก้าวหน้าของวิกฤติความขัดแย้งรอบใหม่ระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ครั้งนี้ ผู้เขียนก็คงจะเหมือนสาธารณชนทั่วไป ที่มองว่าอิสราเอลเป็นฝ่ายมีความชอบธรรม ในฐานะผู้ถูกกระทำก่อน และกลุ่มฮามาสตัวแทนชาวปาเลสไตน์เป็นฝ่ายผิด แต่เมื่อได้ศึกษาลงลึกไปแล้ว ได้พบว่าเรื่องราวทั้งหมดไม่ได้ตรงไปตรงมาเช่นนั้น ความขัดแย้งในดินแดนปาเลสไตน์นี้มีจุดกำเนิดและความเป็นมา

ที่ยาวนาน บนรากฐานของเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ และดินแดน พัวพันกันอย่างแยกแยะไม่ออก และไม่ว่าเราจะเป็นผู้ที่ต้องตัดสินใจเชิงนโยบายหรือเป็นเพียงสาธุชนที่แสวงหาสันติภาพและความเป็นธรรม ก็ควรจะได้ศึกษาและเข้าใจความเป็นมาเป็นไปของสงครามครั้งนี้ เพื่อให้มีบรรทัดฐานที่ถูกต้องตรงความเป็นจริง อันจะนำไปสู่ท่าทีที่เหมาะสมควรจะเป็นต่อไป

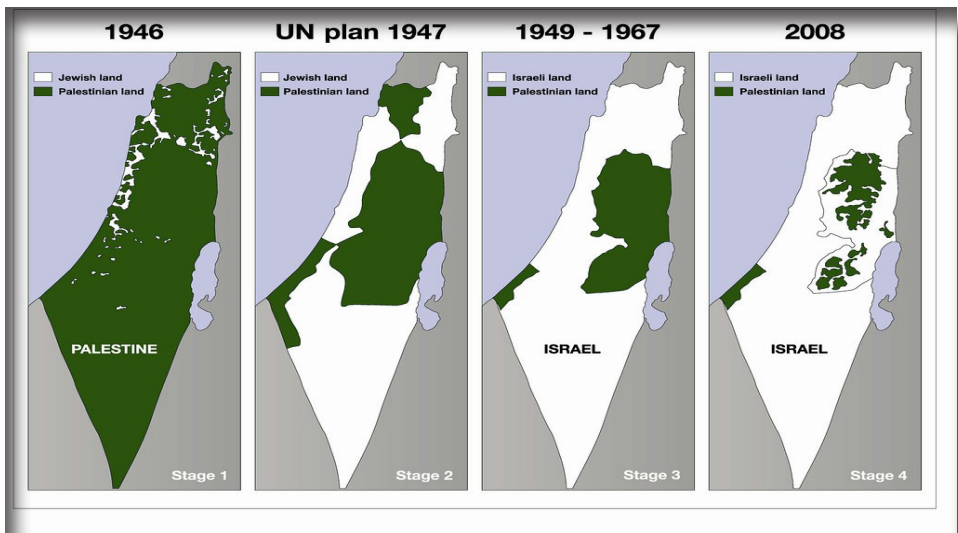
๒. ความเป็นมาของความขัดแย้ง

ดินแดนปาเลสไตน์พื้นที่พิพาท

ดินแดนปาเลสไตน์เป็นชื่อในปัจจุบันของดินแดนโบราณแห่งหนึ่งซึ่งมีนามตามคัมภีร์ไบเบิลของชาวยิวและชาวคริสต์ว่าคานาอัน ตั้งอยู่ในตะวันออกกลางริมทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ด้านตะวันตกติดทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ด้านตะวันออกติดแม่น้ำจอร์แดน ด้านเหนือติดเลบานอนและซีเรีย ส่วนด้านใต้ติดแหลมซีนายของอียิปต์ เมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ ปีก่อน ดินแดนนี้มีชื่อเรียกว่าคานาอันและครอบครองโดยบรรพบุรุษชาวยิวหรือชาวฮีบรู โดยชาวยิวได้อพยพออกไปครั้งใหญ่เพื่อหนีตายจากจักรวรรดิโรมันราว ๒,๐๐๐ ปีก่อน จากนั้นแผ่นดินได้เปลี่ยนมือไปมาหลายครั้ง โดยเฉพาะช่วงสงครามครูเสดที่แย่งชิงนครเยรูซาเล็มกันระหว่างชาวยุโรปและชาวมุสลิม อาจกล่าวได้ว่าดินแดนปาเลสไตน์ได้เปลี่ยนมือไปอยู่กับบรรพบุรุษของชาวยิว กรีก โรมัน อาหรับ เดิร์ก ฝรั่งเศส (แฟรงค์) และเคิร์ด และจากนั้นเปลี่ยนมือมาจนถึงชาวอาหรับเมื่อประมาณ ๑,๑๐๐ กว่าปีก่อน เมื่อถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ ดินแดนนี้ครอบครองโดยชาวอาหรับในปาเลสไตน์เป็นประชากรส่วนใหญ่ (ต่อไปจะเรียกว่าชาวปาเลสไตน์ตามการเรียกในปัจจุบัน) แต่อยู่ภายใต้ปกครองของจักรวรรดิออตโตมันของชาวเคิร์ก โดยมีชาวยิวในปาเลสไตน์หลงเหลืออยู่เป็นส่วนน้อยมาก (และต่อไปจะเรียกว่าชาวยิวหรือชาวอิสราเอล แม้ในทางเทคนิคชาวยิวในปาเลสไตน์ก็ย่อมได้ชื่อว่าเป็นชาวปาเลสไตน์ด้วยเช่นกัน) หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ชาวยิวทั่วโลกได้หลั่งไหลกลับมาอย่างบ้านเกิดดินแดน

แห่งพันธสัญญาในปาเลสไตน์ จนกระทั่งในปี ค.ศ.๑๙๔๗ หลังจากที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติ มีมติที่ ๑๘๑ ให้ก่อตั้งรัฐอิสราเอลและรัฐปาเลสไตน์ควบคู่กัน และแบ่งดินแดนให้กับรัฐทั้งสองโดยพิจารณาพื้นที่ที่มีความอยู่รอดได้ทางเศรษฐกิจ โดยให้ทั้งแผ่นดินที่ติดผืนน้ำทั้งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและแม่น้ำจอร์แดน ชาวยิวได้ยอมรับมตินี้และประกาศจัดตั้งรัฐอิสราเอลทันที ในขณะที่ชาวอาหรับไม่ยอมรับเพราะรู้สึกที่ดินแดนปาเลสไตน์ทั้งหมดเป็นของตน จึงไม่ประกาศก่อตั้งรัฐปาเลสไตน์แต่คิดจะขับไล่ชาวยิวให้หมดไปจากดินแดนปาเลสไตน์แทน

การยึดครองดินแดนปาเลสไตน์ที่ทำให้อิสราเอลใหญ่ขึ้น และพื้นที่ของชาวปาเลสไตน์หดตัวลง

ที่มา : <https://palestinecampaign.org>

หลังจากนั้นทั้งสองฝ่ายได้ทำการสู้รบกันหลายครั้งโดยชาวอาหรับในปาเลสไตน์ (ชาวปาเลสไตน์) มีประเทศโลกอาหรับ (Arab League) เข้าช่วยเหลือร่วมสงครามด้วย แต่ครั้งอิสราเอลได้รับชัยชนะและประกาศยึดและขยายดินแดนเพิ่มเติม ทั้งเพื่อลงโทษผู้รุกรานและเป็นความจำเป็นในการอยู่รอดเพื่อเป็นดินแดนกันชนและเสริมความเข้มแข็งให้กับรัฐอิสราเอลซึ่งมีขนาดเล็กมากในวงล้อมของชาติอาหรับที่เป็นศัตรูทั้งหลาย จนกระทั่งขนาดของประเทศอิสราเอลของชาวยิวใหญ่ขึ้นมาก ในขณะที่ขนาดของเขตเวสต์แบงก์และฉนวนกาซ่าของชาวปาเลสไตน์หดเล็กลงเหลือในปัจจุบัน

ในปัจจุบันดินแดนปาเลสไตน์ประกอบด้วยพื้นที่ ๓ ส่วน ได้แก่ ประเทศอิสราเอลซึ่งครอบครองโดยชาวยิวอิสราเอล เขตเวสต์แบงก์ซึ่งปกครองโดยกลุ่มฟาตห์ เขตเวสต์แบงก์นี้แต่เดิมถูกกำหนดให้เป็นของชาวปาเลสไตน์ แต่ในปัจจุบันได้ถูกชาวยิวอิสราเอลแทรกซึมเข้าไปตั้งอาณานิคมประมาณครึ่งหนึ่งของดินแดนกระจายไปทั่วเขต โดยมีเจ้าหน้าที่ความมั่นคงของอิสราเอลเข้าไปควบคุมพื้นที่ทั้งหมด และสุดท้ายคือเขตฉนวนกาซ่าซึ่งครอบครองโดยชาวปาเลสไตน์ปกครองโดยกลุ่มฮามาส และเป็นพื้นที่ที่สนามรบในขณะนี้ ฉนวนกาซ่าอาจแบ่งได้เป็นพื้นที่กาซ่าเหนือซึ่งประกอบด้วยเมืองใหญ่คือ Gaza City และเขตอื่น ๆ เช่น จาบาเลีย เบ็ตลาเฮีย และเบ็ตฮานูน เป็นต้น ส่วนกาซ่ากลางประกอบด้วยเมือง เดียร์อัลบารา สำหรับกาซ่าใต้ประกอบด้วยเมืองใหญ่สำคัญคือ คานยูนิส และราฟาห์ ฉนวนกาซ่าเป็นพื้นที่แคบและเล็กมาก โดยมีความยาว ๔๑ กม. และความกว้างที่สุด ๑๒ กม. แต่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดในโลกถึง ๒.๓ ล้านคน ในพื้นที่เพียง ๓๖๕ ตร.กม. เท่านั้น ในจำนวนนี้เป็นเด็กประมาณหนึ่งในสาม

สิทธิการครอบครองแผ่นดินปาเลสไตน์ของชาวยิว

คำถามสำคัญในทุกสงครามก็คือฝ่ายใดมีความชอบธรรมมากกว่ากัน แม้ว่าความชอบธรรมอาจจะไม่ได้เป็นตัวตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ชนะในระยะสั้น

แต่มันอาจมีส่วนอย่างมากว่าใครจะเป็นผู้ชนะในที่สุด ทุกสงครามและความขัดแย้งมีที่มา ในกรณีอิสราเอล-ปาเลสไตน์นี้มีที่มาับพันปี และเมื่อสืบค้นไปจะพบว่าทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความชอบธรรมในการอ้างสิทธิเหนือดินแดนปาเลสไตน์ทั้งคู่ แต่ไม่สามารถจะตกลงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ จึงเกิดเป็นความขัดแย้งที่ต่อเนื่องและยาวนานมาจนถึงปัจจุบันนี้ ที่มาของความขัดแย้งและการครอบครองดินแดนนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเกี่ยวพันกับศาสนา ความเชื่อ เชื้อชาติ สงคราม ความกล้าหาญของนักรบ คำมั่นสัญญา และการหักหลัง ปนเปกันจนเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจในตัวของมันเอง

ดินแดนปาเลสไตน์นั้น ได้เปลี่ยนมือมาจนถึงชาวยิวตั้งแต่ก่อนคริสตกาล ต่อมาชาวยิวผู้อาศัยดั้งเดิมได้อพยพหนีเอาชีวิตรอดออกจากคานาอัน ดินแดนพันธสัญญาที่พระเจ้ามอบให้แก่พวกเขาโดยมีพันธานว่าวันหนึ่งจะหวนกลับมา จนกระทั่งเปลี่ยนมือมาสู่ชาวอาหรับในภายหลังอย่างยาวนานเช่นกัน การต่อสู้เพื่ออ้างสิทธิเหนือดินแดนปาเลสไตน์ในยุคใหม่เริ่มตั้งแต่วันแรกที่มาหาอำนาจจนกำลังออกจากปาเลสไตน์จนกระทั่งมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการต่อสู้โดยรัฐอิสราเอลซึ่งเป็นตัวแทนชาวยิวในดินแดนพันธสัญญา และชาวปาเลสไตน์ภายใต้การนำของกลุ่มฮามาสซึ่งเป็นผู้นำที่ชนะโดยการเลือกตั้งในสภาปาเลสไตน์

ภาพจินตนาการแสดงการเดินทางของอับราฮัม และครอบครัวจากเมโสโปเตเมียมาสู่คานาอัน

ที่มา : <https://www.vritannica.com/biography/Abraham>

ประวัติศาสตร์อิสราเอลก่อนกำเนิดก่อนคริสตกาล ตามคัมภีร์ไบเบิล ของศาสนายิว อับราฮัม (Abraham) นำชาวยิวหรือชาวฮีบรู เดินทางอพยพ จากดินแดนเมโสโปเตเมียเข้ามาในดินแดนคานาอัน (Canaan) หรือดินแดน แห่งพันธสัญญา (The Promised Land) ที่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของประทานให้กับ ชาวฮีบรู ราว ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ต่อมาเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทำให้ชาวฮีบรูตัดสินใจละทิ้งดินแดนคานาอัน และอพยพไปยังอียิปต์ยาวนาน หลายร้อยปีและถูกอียิปต์กดขี่ข่มเหง ต่อมาโมเสสผู้นำได้พาชาวฮีบรูออกจาก อียิปต์ข้ามทะเลแดงเพื่อกลับสู่ดินแดนพันธสัญญาอีกครั้งหนึ่ง ขณะนั้นดินแดน คานาอันได้ตกเป็นของชาวฟิลิสเตน (Philistine) ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “ปาเลสไตน์” (Palestine) ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ชาวฮีบรูจึงต้องทำสงคราม กับชาวฟิลิสเตน เพื่อแย่งชิงดินแดนศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวฮีบรู กลับคืนมา ในเวลาต่อมาชาวฮีบรูถูกจับไปเป็นทาสในบาบิโลเนีย เมื่อจักรวรรดิ เปอร์เซียได้ขยายอำนาจยึดครองบาบิโลเนีย พระเจ้าไซรัสมหาราชได้ทรง ปลดปล่อยชาวฮีบรูให้เดินทางกลับมายังดินแดนบ้านเกิด ชาวฮีบรูได้ฟื้นฟู กรุงเยรูซาเล็ม และก่อสร้างมหาวิหารเฮรอดเพื่อทดแทนมหาวิหารโซโลมอน ที่ถูกทำลายไป ต่อมาจักรวรรดิโรมันมีความเข้มแข็งได้ผนวกคานาอันให้ เป็นส่วนหนึ่งของโรมันในชื่อแคว้นยูเดีย (Judea) ซึ่งในช่วงเวลานี้ชาวฮีบรู ได้ถูกเรียกโดยโรมันว่าชาวยิว และดินแดนคานาอันถูกเรียกว่าปาเลสไตน์ หลังจากนั้นชาวยิวต้องอพยพหนีตายจากการไล่ล่าของทหารโรมัน กระจัดกระจายไปทั่วโลกโดยเฉพาะในยุโรปและอเมริกา ชาวยิวทั่วโลกยังคง รักษาอัตลักษณ์ที่แปลกแยกของตนไว้อย่างเหนียวแน่น เช่น ยังคงรักษา ศาสนายิว ภาษาฮีบรู และปณิธานที่จะกลับมาสู่ดินแดนแห่งพันธสัญญา สิ่งเหล่านี้ทำให้เข้ากับสังคมท้องถิ่นไม่ได้ เป็นที่รังเกียจของชาวยุโรป ทำให้ ตกอยู่ในสถานะที่ยากลำบากและต้องเร่ร่อนหาที่อยู่ใหม่กว่าพันปีอย่าง พลเมืองชั้นสอง จึงทำให้ชาวยิวเริ่มมองหาดินแดนที่เหมาะสมในการตั้งรัฐ ของตน และเห็นโอกาสที่จะเดินทางกลับมายังดินแดนพันธสัญญาที่พวกเขา

จากมาเพื่อสร้างรัฐของตนเองที่มีสิทธิพลเมืองเช่นชนชาติอื่น ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ เมื่ออังกฤษต้องการความช่วยเหลือจากชาวยิวทั่วโลก ในการเปิดแนวรบกับจักรวรรดิออตโตมันทางด้านใต้ จึงได้สัญญากับชาวยิวว่าหากช่วยรบกับจักรวรรดิออตโตมัน อังกฤษจะสนับสนุนให้ชาวยิวจัดตั้งรัฐ (National Home) ในดินแดนปาเลสไตน์

สิทธิการครอบครองของชาวอาหรับ (ปาเลสไตน์)

ชาวอาหรับเป็นชนเผ่าทะเลทรายมาแต่โบราณ โดยมีถิ่นฐานดั้งเดิมในทะเลทรายอาระเบียบริเวณเยเมนและซาอุดีอาระเบียในปัจจุบัน แผ่นดินอาหรับคือคาบสมุทรอาระเบียถูกข่มด้วยสองมหาอำนาจคือจักรวรรดิ Byzantine ในตอนเหนือและจักรวรรดิ Sassania ในอิรัก ซึ่งมักจะทำสงครามกันเอง แต่ในที่สุดก็เอาชนะทั้งสองจักรวรรดินี้ได้ และก่อตั้งจักรวรรดิของชาวอาหรับที่แผ่อิทธิพลทั้งในตะวันออกกลาง แอฟริกาเหนือไปจนถึงทางตอนใต้ของสเปน เอเชียกลาง และจรดเอเชียใต้ ในศตวรรษที่ ๗ ดินแดนปาเลสไตน์อยู่ภายใต้อำนาจของจักรวรรดิอิสลาม โดยในปี ค.ศ. ๖๓๔ อาบู บัคร် ผู้นำและผู้สืบทอดศาสนาจากมุฮัมหมัด ผู้ก่อตั้งศาสนาอิสลาม ได้นำกองทัพชาวอาหรับบุกเข้าไปในปาเลสไตน์และเอาชนะทหารของไบแซนไทน์ได้ บริเวณเมืองกาซ่า หลังจากนั้นชาวอาหรับได้ยึดอิรัก ซีเรีย อียิปต์ แอฟริกาเหนือ ไปจนถึงยุโรปใต้ได้ ในที่สุด สำหรับปาเลสไตน์ชาวอาหรับที่นับถือศาสนาอิสลามเริ่มอพยพเข้าไปอยู่ในดินแดนอิสราเอล พวกเขาจะกลายมาเป็นชาวปาเลสไตน์ในเวลาต่อมา ดินแดนอิสราเอลเริ่มถูกเรียกชื่อเป็นดินแดนปาเลสไตน์ ต่อมาตกอยู่ภายใต้อำนาจของจักรวรรดิออตโตมันก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ ชาวอาหรับที่เข้ามาอาศัยถูกเรียกว่าชาวปาเลสไตน์

สนธิสัญญาและมหาอำนาจผู้หลอกลวง

อังกฤษซึ่งเป็นมหาอำนาจในฝ่ายพันธมิตรในยุค WWI ได้ทำสงครามกับฝ่ายอักษะจนกระทั่งเกิดสภาพชะงักงันในสงครามสนามเพลาะในยุโรป

หลายปี และจำเป็นต้องสร้างแนวรบใหม่ด้วยการเจาะผ่านจักรวรรดิออตโตมันทางตอนใต้ของยุโรปและตะวันออกกลาง ฝ่ายชาวยิวที่กระจายไปทั่วโลกมีเป็นจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จและกลายเป็นพ่อค้า นายธนาคาร ข่างฝีมือ นักวิทยาศาสตร์ และนักการเมืองที่มีอิทธิพลในยุโรป รัสเซีย และอเมริกา และยังคงมีสายสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น ในปี ค.ศ.๑๘๙๗ ชาวออสเตรียเชื้อสายยิวนามว่า ซีโอดอร์ เฮอร์ตเซล ได้ก่อตั้งขบวนการไซออนิสต์ (Zionism) องค์กรที่มีเป้าหมายสำคัญในการก่อตั้งรัฐของชาวยิวในดินแดนปาเลสไตน์ ชาวยิวจากรัสเซียจำนวนมากได้เริ่มอพยพมาปาเลสไตน์ตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๐๒ ในขณะนั้นเป็นดินแดนภายใต้จักรวรรดิออตโตมัน อังกฤษต้องการความช่วยเหลือจากชาวยิวทั่วโลก จึงได้สัญญากับชาวยิวว่าจะสนับสนุนในการตั้งรัฐของชาวยิวในปาเลสไตน์ด้วยประกาศ Balfour Declaration และในขณะเดียวกันก็สัญญากับชาวอาหรับว่าหากช่วยต่อสู้กับออตโตมัน จะให้อำนาจปกครองดินแดนเดิมของอาหรับเช่นกันตามหนังสือ McMahon-Hussein Correspondence นอกจากนี้อังกฤษยังทำสัญญาจะแบ่งแยกดินแดนปาเลสไตน์กับฝรั่งเศสและรัสเซียในข้อตกลง Sykes-Picot Agreement อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งทั้งสามข้อตกลงนี้ขัดแย้งกันเอง มีความไม่ชัดเจนว่าสุดท้ายดินแดนอาหรับดั้งเดิมจะแบ่งอย่างไร มีขอบเขตแค่ไหน และปาเลสไตน์จะตกเป็นของใคร อย่างไรก็ตามหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ดินแดนปาเลสไตน์ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของอังกฤษแต่เพียงผู้เดียว สันนิบาตชาติ (League of Nations) ได้มอบหมายให้อังกฤษจัดการแบ่งดินแดนปาเลสไตน์ให้กับชาวยิวและอาหรับในนาม Mandate for Palestine อังกฤษจึงได้เริ่มจัดให้ชาวยิว อพยพเข้าสู่ปาเลสไตน์เพื่อสมทบกับชาวยิวจำนวนน้อยที่มีอยู่เดิม ด้วยการซื้อที่ดินจากชาวอาหรับแล้วพัฒนาพื้นที่แหล่งจัดเหล่านั้นให้ทำการเกษตรได้ หลังจากนั้นชาวยิวได้อพยพเข้ามาเพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาขัดแย้งกับชาวปาเลสไตน์ที่อาศัยอยู่ก่อน อีกทั้งชาวอาหรับก็เรียกร้องให้ส่งมอบดินแดนในซีเรียและปาเลสไตน์ตามสัญญา

ด้วยเช่นกัน ปัญหาระหว่างชาวยิวกับชาวปาเลสไตน์เริ่มลุกลามบานปลายมากยิ่งขึ้น ทางภาษาอังกฤษพยายามเข้ามาไกล่เกลี่ยและออกนโยบายจำกัดจำนวนชาวยิวที่จะอพยพเข้ามาในปาเลสไตน์ ยิ่งความไม่พอใจให้ชาวยิวจึงได้ดำเนินนโยบายก่อการร้ายกับทางการอังกฤษ อังกฤษไม่สามารถแก้ปัญหาการแบ่งดินแดนได้ จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ ๒ เริ่มต้น

กองทัพอูฐทะเลทรายของชาวอาหรับ ร่วมขับไล่จักรวรรดิออตโตมันใน ปี ค.ศ.๑๙๑๖

ที่มา : <https://www.rasheedsworld.co>

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชาวยิวนับล้านคนที่รอดชีวิตจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ได้เดินทางเข้าไปในปาเลสไตน์จนกระทั่งกลายเป็นชนหมู่มากตั้งแต่ในทศวรรษช่วง ค.ศ.๑๙๓๐ ปัญหาระหว่างชาวยิวกับชาวปาเลสไตน์ปะทุขึ้นอีกครั้ง ทางภาษาอังกฤษไม่สามารถยุติความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายได้

จึงถอนตัวออกจากปาเลสไตน์ และนำเรื่องดังกล่าวเสนอต่อสหประชาชาติ เพื่อให้เป็นผู้แก้ไขปัญหา ในที่สุดในปี ค.ศ.๑๙๔๗ ที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติ มีมติให้แบ่งดินแดนปาเลสไตน์ออกเป็น ๓ ส่วน (Two-state Solution) คือดินแดนของชาวยิวกับดินแดนของชาวปาเลสไตน์ ส่วนกรุงเยรูซาเล็ม จะอยู่ภายใต้การดูแลของสหประชาชาติ โดยมอบดินแดนปาเลสไตน์ทั้งหมด ให้อยู่ภายใต้การจัดการของอังกฤษในฐานะรัฐอารักขา แต่อังกฤษก็ไม่สามารถทำให้ชาวยิวและชาวปาเลสไตน์ตกลงแบ่งดินแดนกันได้ เมื่อสถานะ รัฐอารักขาหมดลง อังกฤษจึงถอนตัวออกจากปาเลสไตน์ไปทำให้เกิดช่องว่างแห่งอำนาจขึ้น

สงครามเพื่อแย่งชิงดินแดนในปัจจุบัน

ทันทีที่หมดสถานะรัฐอารักขา ในวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๔๘ ชาวยิวในปาเลสไตน์ประกาศก่อตั้งรัฐอิสราเอล ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจเป็นอย่างมากให้กับกลุ่มประเทศอาหรับซึ่งประกอบไปด้วย อียิปต์ ซีเรีย จอร์แดน เลบานอน และอิรัก จึงได้ก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ (Arab League) เพื่อต่อต้านอิสราเอล และเริ่มการโจมตีในวันสร้างชาติอิสราเอลนั่นเอง ทั้งสองฝ่ายทำสงครามกันอย่างน้อย ๖ ครั้ง และอิสราเอลเป็นฝ่ายชนะตลอดมา จึงประกาศเพิ่มดินแดนเพื่อเป็นการลงโทษและป้องกันการโจมตี ครั้งต่อไป จนกระทั่งนายยัสเซอร์ อัล-อาราฟัต ผู้นำของชาวปาเลสไตน์ ได้ก่อตั้งองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์หรือขบวนการ PLO ขึ้นในเขตเวสต์แบงก์ เพื่อต่อสู้กับอิสราเอล และทวงคืนดินแดนปาเลสไตน์กลับมา ขบวนการ PLO ได้พยายามก่อการร้ายในอิสราเอลอย่างต่อเนื่อง หลังความรุนแรงหลายครั้งในที่สุดอิสราเอลและปาเลสไตน์นำโดยกลุ่ม PLO ยอมใช้สันติวิธี ในปี ค.ศ.๑๙๙๓ ในข้อตกลงสันติภาพ Oslo Accord โดยมีสหรัฐอเมริกา เป็นตัวกลาง นอกจากยังมีการกำหนดเส้นเขตแดนใหม่ โดยฉนวนกาซ่า และเวสต์แบงก์จะตกเป็นดินแดนของชาวปาเลสไตน์ PLO ยังก่อตั้งกลุ่มการเมืองที่เรียกว่ากลุ่มฟาตะห์ (Fatah) ในเขตเวสต์แบงก์ของตน ที่เน้น

การต่อสู้แบบสันติวิธีและเปลี่ยนชื่อตนเองเป็น Palestinian Authority ทำให้มีชาวปาเลสไตน์บางส่วนไม่พอใจและก่อตั้งกลุ่มฮามาส (Hamas) ที่เน้นใช้ความรุนแรงในการต่อสู้ขึ้นในเขตฉนวนกาซา

จากสันติภาพชั่วคราวกลับมาสู่ความขัดแย้งอีกครั้งกับกลุ่มฮามาส

แม้จะลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพมาแล้ว แต่ความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายก็ยังคงเกิดขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน ภายในปาเลสไตน์เองก็ได้เกิดความแตกแยกเช่นกัน ชาวปาเลสไตน์ถูกแบ่งแยกออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ โดยในปี ค.ศ.๒๐๐๖ กลุ่มฮามาสได้ชนะการเลือกตั้งในสภานิติบัญญัติปาเลสไตน์ (Palestinian Legislative Council) ได้เป็นรัฐบาลตัวแทนชาวปาเลสไตน์ และถึงแม้กลุ่มฟาตห์ที่ฝ่ายแพ้จะยอมจัดตั้งรัฐบาลร่วมในปี ค.ศ.๒๐๐๗ แต่กลุ่มฮามาสก็ได้ทำสงครามกลางเมืองขับไล่กลุ่มฟาตห์ออกจากฉนวนกาซา ทำให้บริเวณฉนวนกาซาอยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มฮามาส ส่วนบริเวณเวสต์แบงก์อยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มฟาตห์ซึ่งยึดแนวทางสันตินับแต่ปี ค.ศ.๒๐๑๔ กลุ่มฮามาสและรัฐอิสราเอลได้ใช้ความรุนแรงต่อกันเรื่อยมา โดยกลุ่มฮามาสหรือประชาชนชาวปาเลสไตน์จะโจมตีอิสราเอลด้วยการประท้วงที่ไล่ถนัดถนี่แก่งกันแยกดินแดนระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์แล้วบานปลาย กลุ่มฮามาสจะยิงจรวดโจมตีเป็นจำนวนหลักร้อยแล้วพัฒนามาตามลำดับเป็นพันลูกจากฉนวนกาซาเข้าสู่พื้นที่อิสราเอลและกองทัพอิสราเอลก็จะตอบโต้ด้วยการส่งกำลังภาคพื้นเข้ามาสลายการชุมนุมหรือทำลายเป้าหมายทางทหารที่ก่อให้เกิดปัญหา มีประชาชนทั้งชาวอิสราเอลและปาเลสไตน์ต้องเสียชีวิตเพิ่มขึ้นทุกครั้ง แต่ยังอยู่ในระดับร้อยหรือพันกว่าคน ความรุนแรงได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดดในการโจมตีครั้งล่าสุดเมื่อจำนวนจรวดของกลุ่มฮามาสเพิ่มจำนวนมากกว่า ๘,๐๐๐ ลูกทำให้อิสราเอลต้องตอบโต้จนทำให้มีประชาชนชาวกาซาต้องเสียชีวิตประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน ซึ่งนับว่าสูงมากจนน่าตกใจ ปัญหาพันปีของชาวยิวและชาวปาเลสไตน์ และความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์

ในยุคใหม่ที่มีระยะเวลายาวนานกว่า ๗๐ ปี ยังคงไม่สามารถหาข้อยุติได้ สงคราม ความสูญเสีย และความเกลียดชังยังคงมีอยู่ในดินแดนแห่งนี้

๓. แผนการดำเนินสงครามของฮามาส

สงครามครั้งนี้ ดำเนินการโดยกองกำลังติดอาวุธของฮามาส มีใช้กองทัพของโลกอาหรับเช่นสงคราม ๖ ครั้งก่อน โดยกลุ่มฮามาสได้ประกาศเป้าหมายของยุทธการ Operation Al-Agsa Flood เพื่อแก้แค้นคืนต่อความอยุติธรรมสามประการ คือ ความอยุติธรรมที่ถูกยึดครองดินแดน การปฏิบัติต่อเชลยศึก และนักโทษชาวปาเลสไตน์ที่ไม่เป็นธรรม และการดูหมิ่นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และกีดกันทางศาสนา นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ คือ นำประเด็นปัญหา The Palestine Question ที่กำลังขาดความสนใจของโลกและแม้แต่โลกอาหรับ เมื่อหลายชาติต่างหันไปสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับอิสราเอล เช่น อียิปต์ จอร์แดน บาร์เรน และสหรัฐอเมริกา โดยมีชาวอูโธริยะกำลังจะลงนามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับอิสราเอลตามแผน Abraham Accord ของสหรัฐอเมริกา ปฏิบัติการครั้งนี้จะนำปัญหาปาเลสไตน์กลับสู่โฟกัสอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้กลุ่มฮามาสยังมีความตั้งใจที่จะกำจัดหรือขับไล่อิสราเอลออกไปจากปาเลสไตน์ ริดรอนทำลายอิสราเอล และกำลังรบให้ได้มากที่สุด และจัดตั้งรัฐปาเลสไตน์เพียงรัฐเดียวในดินแดนปาเลสไตน์

นักรบฮามาสหลายกำแพงกันแล้วข้ามเข้าไปปฏิบัติการในอิสราเอล

สำหรับแนวคิดทางยุทธการ (Operational Concept) กลุ่มฮามาส มีได้ตั้งใจรบยืดเยื้อตั้งแต่แรก แต่ตั้งใจจะโจมตีโอบฉวยเพื่อสร้างความเสียหายให้อิสราเอลให้มากที่สุด ทำลายขวัญกำลังใจของคนอิสราเอล แล้วถอยกลับ จากนั้นก็ตั้งรับการโจมตีในฉนวนกาซ่าในภูมิประเทศที่ได้เปรียบกว่า หรือเสียเปรียบน้อยที่สุด โดยใช้กำลัง ๒๔ กองพันนี้กรบ พร้อมอาวุธเบาจำพวก ปืนประจำกาย จรวด RPG โดรนติดระเบิด และจรวด ลีดรอนทำลายกำลังรบของอิสราเอลให้ได้มากที่สุดและโจมตีแผ่นดินอิสราเอลทางอากาศพร้อมกันไปด้วย โดยคาดว่าจะการต่อสู้จะดำเนินไปไม่นานและจบลงด้วยการเจรจาแลกเปลี่ยนตัวประกันเพื่อปลดปล่อยนักโทษการเมืองทั้งหมดเหมือนเช่นที่ผ่านมา แต่เมื่อปรากฏว่าทางฝั่งอิสราเอลต้องการทำสงครามขั้นแตกหักเพื่อกวาดล้างกลุ่มฮามาสให้หมดสิ้นไปจากกาซ่า จึงต้องปรับเปลี่ยนเป็นสงครามกองโจร ตั้งรับในเมืองที่เพียบพร้อมไปด้วยฐานบัญชาการ ที่ซ่อนอาวุธ และเครือข่ายอุโมงค์ใต้ดิน โดยใช้ประชาชนชาวกาซ่าเป็นโล่มนุษย์ ประสานรับความช่วยเหลือจากแนวร่วมกลุ่มนักรบอิสลามคือกลุ่มเฮซบอลเลาะห์ในเลบานอน กลุ่มฮูตีในเยเมน อิหร่าน และโลกอาหรับ ให้เปิดแนวรบใหม่หรือร่วมโจมตีอิสราเอล ในขณะเดียวกันก็ปล่อยข่าวโจมตีด้วยข้อมูลข่าวสารมิติทางมนุษยธรรมเรื่องความสูญเสียที่สูงมากของพลเรือนชาวปาเลสไตน์เพื่อชักนำให้สหรัฐอเมริกาและประชาคมโลกถอนการสนับสนุนอิสราเอลตลอดจนอาจทำให้สงครามบานปลายเป็นสงครามระดับภูมิภาคเมื่อโลกอาหรับและโลกอิสลามเข้าร่วมสงครามด้วยอาวุธ โดยมีมหาอำนาจ เช่น จีนและรัสเซีย คอยสนับสนุนทางการเมืองในฐานะที่เป็นคู่แข่งของสหรัฐอเมริกาในระดับโลก

๔. แผนการดำเนินสงครามของอิสราเอล

ทางฝ่ายอิสราเอล ได้ประกาศเป้าหมายของยุทธการ Operation Swords of Iron สามประการคือ จะทำการรบแตกหักเพื่อกำจัดผู้นำและนักรบฮามาส ทำลายศักยภาพสงครามของฮามาสในกาซ่าให้สิ้นซาก นำตัวประกัน

กลับบ้าน และต่อมาเพิ่มการสถาปนาความมั่นคงในกาชาให้มีเป็นฐานโจมตีอิสราเอลได้อีกต่อไป นอกจากนี้อิสราเอลยังมีเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ในภาพกว้าง ที่จะจัดสภาพแวดล้อมให้กาชาไม่เป็นที่คุกคามต่ออิสราเอลได้อีกต่อไป เพื่อให้อิสราเอลสามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงในสภาพแวดล้อมที่เป็นศัตรู

สำหรับแนวคิดทางยุทธการ (Operational Concept) หลังจากได้รับคำแนะนำและแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับอันตรายและความยากลำบากของการรบนอกแบบในเขตเมืองจากสหรัฐอเมริกา อิสราเอลได้ปรับแผนโดยจะใช้ทหารจำนวน ๑๗๐,๐๐๐ นาย เพิ่มเติมนำอีก ๓๐๐,๐๐๐ นาย และกำลังรบตามแบบทั้งทางบก เรือ และอากาศที่ทันสมัยอันดับต้นของโลก และเครื่องมือเทคโนโลยีสูงที่ได้เตรียมการมา โดยเริ่มจากการป้องกันตนเองจากการโจมตีจากภายนอกและทางอากาศด้วยระบบ Iron Dome ที่มีประสิทธิภาพและกำลังรบตามแบบตามแนวชายแดน ในการกวาดล้างกลุ่มฮามาสในกาชา อิสราเอลจะปรับสภาพสนามรบให้อ่อนกำลังลงทั้งในช่วงต้นและตลอดความขัดแย้งด้วยการส่งอพยพพลเรือนออกจากพื้นที่สู้รบ ตัดน้ำ อาหาร และไฟฟ้า และการโจมตีทางอากาศ จากนั้นส่งกำลังภาคพื้นเข้าไปในกาชา ทำการแบ่งแยกแล้วเอาชนะ ตัดขาดกาชาเหนือออกจากกาชากลางและใต้ ตัดพื้นออกเป็นส่วนย่อยแล้วโจมตีด้วยกำลังภาคพื้นสนับสนุนด้วยกำลังทางอากาศและทางเรือ ปิดล้อมและกระชับวงล้อมเป็นพื้นที่เพื่อกวาดล้างกลุ่มฮามาสและสถาปนาการควบคุมพื้นที่ทั้งหมด ทำลายผู้นำนักรบ และอุโมงค์ ด้วยยุทธโศปกรณ์นำสมัยทั้งโดรนตรวจการณ์และโจมตีและความช่วยเหลือจากแนวร่วม ได้แก่สหรัฐอเมริกาและพันธมิตรทั้งทางการเงิน อาวุธ เทคโนโลยี และกำลังใจ ในขณะเดียวกันก็พยายามใช้สงครามข้อมูลข่าวสารในการสร้างความชอบธรรมและลดผลกระทบทางมนุษยธรรมให้มากที่สุด

๕. ผลการดำเนินสงคราม

ผลการดำเนินสงครามถึงวันที่ ๑๐๐ (๑๕ ม.ค.๒๐๒๔) กลุ่มฮามาส ได้ปักหลักสู้ในเมืองอย่างกล้าหาญ โดยใช้การหลบซ่อนกับอาคารบ้านเรือน พลเรือนและฝูงชน และเครือข่ายอุโมงค์ในการเคลื่อนย้ายกำลัง สามารถสร้างความเสียหายต่อรถถังยานรบของอิสราเอลได้จำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ด้วยกำลังรบที่เทียบกันไม่ได้ทั้งจำนวนและคุณภาพ ทำให้อิสราเอลสามารถเข้ายึดพื้นที่และควบคุมกาซ่าเหนือได้ไม่ยาก สูญเสียกำลังพลจำนวนน้อย คาดว่าจะสามารถกวาดล้างกลุ่มฮามาสและศักยภาพสงครามในกาซ่าได้ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้เกือบทุกประการ หากไม่มีการแทรกแซงจากโลก อิสลามหรือแรงจากภายนอก คาดว่ากลุ่มฮามาสจะพ่ายแพ้แต่จะไม่หมดไป อย่างน้อยอุดมการณ์ในการต่อสู้ของชาวปาเลสไตน์จะยังคงอยู่ และพร้อมที่จะมีกลุ่มหัวรุนแรงที่คล้ายกันกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่กลุ่มฟาตห์ จะได้กลับมาปกครองปาเลสไตน์โดยส่วนรวมในระหว่างนั้น

ซากปรักหักพังในเมืองคานยูนิสของกาซ่าใต้
จากการโจมตีทางอากาศของอิสราเอล

ที่มา : <https://aljazeera.com>

การดำเนินสงครามของอิสราเอลครั้งนี้ก่อให้เกิดวิกฤติมนุษยธรรมที่รุนแรงมาก การโจมตีนักบวชศาสนาที่แฝงตัวตามบ้านเรือนเอกชนและโรงพยาบาลในกาซ่า ทำให้ชาวกาซ่าล้มตายลงจำนวนกว่า ๒๐,๐๐๐ คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กประมาณ ๔,๐๐๐ คน และการที่อิสราเอลไม่อนุญาตให้องค์กรบรรเทาทุกข์เข้ามาในพื้นที่กาซ่าซึ่งมีประชาชนประสบภัยจำนวน ๒.๓ ล้านคนในช่วงต้นสงคราม ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น พื้นที่ปลอดภัย บ้านที่พักพิง น้ำ อาหาร ยา และการสาธารณสุข เกิดโรคระบาด จนกระทั่งมีเสียงเรียกร้องของประชาคมโลกให้มีการหยุดยั้งทางมนุษยธรรมและแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกา จึงมีการอนุญาตให้คาราวานมนุษยธรรมเข้ามาในเขตกาซ่าได้

วิกฤติมนุษยธรรมครั้งยิ่งใหญ่เมื่อชาวกาซ่ากว่า ๒ ล้านคน
ต้องอพยพหนีสงคราม

ที่มา: <https://www.reuters.com>

ถึงแม้อิสราเอลจะประสบความสำเร็จในการพิสูจน์ว่ากลุ่มฮามาสได้อาศัยบ้านเรือนและประชาชนชาวกาซาเป็นโล่มนุษย์จริง โดยแสดงให้เห็นว่ามีอาคารในกาซาหลายแห่งที่ถูกใช้ในทางทหาร และมีเครือข่ายอุโมงค์ที่นักรบฮามาสเตรียมการไว้ แต่อิสราเอลกลับต้องเข้าสู่การพิจารณาของศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICJ) ในข้อหาฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) ผลการพิจารณายังไม่เป็นที่สิ้นสุด

๖. ความชอบธรรมทางในการเข้าสู่สงคราม (Jus Ad Bellum)

แนวคิดในปัจจุบันเกี่ยวกับการทำสงครามหรือความขัดแย้งอาศัยหลักการสำคัญสองประการคือ ความชอบธรรมในการเข้าสู่สงคราม (Jus Ad Bellum: Right to Go to War) และความชอบธรรมในการกระทำระหว่างสงคราม (Jus In Bello: What is Right in War) เราจะพิจารณาประเด็นแรกคือ พิจารณาความชอบธรรมในการเข้าสู่สงคราม ซึ่งต้องปฏิบัติก่อนที่จะมีการประกาศสงคราม ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑) สาเหตุอันชอบธรรมที่จะเข้าทำสงคราม (Just Cause)

๒) มีอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายในการตัดสินใจเข้าสู่สงคราม (Lawful Authority)

๓) มีจุดมุ่งหมายที่ชอบธรรม (Just Intent) คือความมุ่งมั่นในการทำสงครามเพื่อที่จะนำมาซึ่งสันติภาพ ไม่ใช่เป็นการทำสงครามเพื่อล้างแค้น หรือเพื่อเกียรติศักดิ์ของผู้ร่วมสงคราม

๔) เป็นมาตรการสุดท้าย (Last Resort) เมื่อไม่มีวิถีทางใดที่ดีไปกว่าการลงโทษผู้รุกราน และ

๕) มีความหวังที่จะได้รับชัยชนะ (Reasonable Hope of Success) ไม่ฝืนสู้รบไปโดยไร้ประโยชน์และจะมีแต่ผลเสียติดตามมา ทั้งนี้ จะต้องมีการประกาศอย่างเป็นทางการ (Formal Declaration) ก่อนจะมีการใช้กำลังสู้และระบุดุประสงค์ไว้ด้วย

เมื่อวิเคราะห์ตามหลักการนี้จะพบว่า ในปฏิบัติการ Operation Al-Agsa Flood ฝ่ายฮามาสมีจุดอ่อนหลายประการ คือ ไม่ได้มีการประกาศเตือนว่าจะทำการสงคราม แต่ได้ประกาศและระบุวัตถุประสงค์ภายหลังการโจมตีแล้ว และไม่จำแนกพลเรือนออกจากพลรบ มีการเข่นฆ่าทำร้ายและลักพาตัวพลเรือนผู้บริสุทธิ์ สำหรับประการอื่นนั้น ทั้งเรื่องอำนาจตามกฎหมายในฐานะตัวแทนชาวปาเลสไตน์ที่มาจากการเลือกตั้ง จุดมุ่งหมายที่ชอบธรรมในการเพื่อบังคับให้อิสราเอลและต้องการเห็นการแก้ไขต่อความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น เป็นมาตรการสุดท้ายเมื่อการร้องเรียนในประเทศต่างๆ ผ่านสื่อนานาชาติแล้วยังไม่เคยได้รับการแก้ไขจากอิสราเอล ก่อให้เกิดความคับแค้นสิ้นหวัง และความหวังที่จะได้ชัยชนะคือการแก้ไขเหล่านั้นจากผลการโจมตี ต่างพอจะถกเถียงว่าเป็นไปตามข้อกำหนดในการเข้าสู่สงครามได้

สำหรับฝ่ายอิสราเอลนั้น เนื่องจากเป็นผู้ที่ป้องกันตนเองและตอบโต้จากการกระทำที่มองว่าปาเลสไตน์ไร้เหตุผลและส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของประชาชนและประเทศ ไม่อาจปล่อยไว้ได้อีกต่อไป จึงมีความชอบธรรมในทุกข้อที่กล่าวมา โดยได้ประกาศปฏิบัติการ Swords of Iron พร้อมระบุวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ (ต่อมาเพิ่มเป็น ๔ ข้อ) อย่างเป็นทางการและเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้รับรู้กันทั่วโลก โดยรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งและอยู่ในอำนาจในขณะนั้น อิสราเอลมองว่าเป็นมาตรการสุดท้าย เนื่องจากได้เคยแสดงความจริงใจในการแสวงหาสันติภาพด้วยการถอนกำลังออกจากกาซ่าเพื่อให้ชาวปาเลสไตน์ปกครองตนเองในปี ๒๐๐๕ ตลอดจนลงนามในข้อตกลงสันติภาพ Oslo Accord ในปี ๑๙๙๓ มาแล้ว แต่เมื่อกลุ่มฮามาสเข้ามามีอำนาจในกาซ่ากลับทำการโจมตีก่อการร้ายต่ออิสราเอลตลอดมาหลายครั้งโดยเพิ่มความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งล่าสุดความรุนแรงพุ่งสูงขึ้นเป็นประวัติศาสตร์ ทำให้อิสราเอลไม่สามารถยอมรับการคงอยู่ของกลุ่มฮามาสได้อีกต่อไป และด้วยกำลังรบและยุทธโศปกรณ์ที่เหนือกว่าอิสราเอลเชื่อว่าในทางการทหารแล้วสามารถปฏิบัติการครั้งนี้ได้สำเร็จ

๗. ความชอบธรรมในการดำเนินสงคราม (Jus In Bello)

เราจะพิจารณาประเด็นที่สอง คือแนวการปฏิบัติตนในระหว่างภาวะสงครามหรือเป็นแนวทางจริยธรรมในช่วงสงคราม ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑) Discrimination การจำแนกพลรบออกจากพลเรือน จะต้องโจมตีเฉพาะพลรบและเป้าหมายทางทหาร หลีกเลี่ยงความรุนแรงที่โหดร้ายป่าเถื่อนและไม่เป็นธรรมทั้งต่อพลรบและพลเรือนของฝ่ายตรงข้าม

๒) Proportionality ความได้สัดส่วน หมายถึงจะต้องใช้กำลังที่พอสมควรในการบรรลุเป้าหมายเพื่อให้สงครามยุติลงหรือยุติความรุนแรงลงเท่านั้น

๓) ความจำเป็นทางทหาร กล่าวคือการโจมตีหรือการกระทำทางทหารต้องมีเจตนาเพื่อต้องการชัยชนะเหนือคู่ต่อสู้ และจะต้องโจมตีเป้าหมายทางทหารโดยชอบธรรมเท่านั้น การทำร้ายต่อพลเรือนหรือทรัพย์สินของพลเรือนต้องได้สัดส่วนและไม่เกินสัดส่วนในแง่ของประโยชน์ทางตรงและเป็นรูปธรรมที่คาดได้ หลักการนี้คือการจำกัดการเสียชีวิตและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นมากเกินไปและไม่จำเป็น ทรัพย์สินของคู่สงครามต้องไม่ถูกทำลายให้ได้รับความเสียหายมากเกินไปจนความจำเป็นด้วย

๔) การปฏิบัติต่อเชลยศึก กล่าวคือ เชลยศึกที่ยอมแพ้หรือถูกจับกุมตัวได้จะต้องไม่ถูกคุกคามอันตรายและไม่ทรมานหรือปฏิบัติอย่างไม่ชอบตามอำเภอใจ เชลยศึกต้องได้รับการปฏิบัติอย่างดีและมีเกียรติ

สำหรับประเด็นนี้ ฝ่ายอิสราเอลนั้นว่าได้ปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้เกือบทั้งหมด โดยมีข้อถกเถียงประเด็นเดียว คือการโจมตีกลุ่มฮามาสที่ใช้อาคารบ้านเรือนและสาธารณสถานโดยการทิ้งระเบิดหรืออาวุธไม่เลือกเป้าหมายก่อให้เกิดความสูญเสียต่อพลเรือนอย่างมากมายนั้นถือว่าได้สัดส่วนหรือไม่ หรือถือเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ สำหรับกลุ่มฮามาสนั้นได้ละเมิดหลักการสำคัญ คือไม่จำแนกพลรบออกจากพลเรือน ได้เช่นฆ่าพลเรือนอิสราเอล

และแรงงานต่างชาติ เผาทำลายทรัพย์สิน และจับคนเหล่านั้นมาเป็นตัวประกัน ซึ่งผิดหลักการสงครามนี้อย่างสิ้นเชิง

๘. ปฏิกริยาของโลกอาหรับและโลกมุสลิม

โลกอาหรับในภาพรวม (Arab League) และโลกมุสลิม แม้ไม่ได้เห็นด้วยกับการโจมตีครั้งใหม่ของฮามาสเสียทีเดียว แต่อย่างน้อยในฐานะที่เป็นทั้งชาวอาหรับด้วยกัน หรือเป็นชาวมุสลิมด้วยกัน ต่างรู้สึกเข้าใจและเห็นใจความคับแค้นของชาวปาเลสไตน์ต่อการกระทำของอิสราเอลในรอบ ๘๐ ปีที่ผ่านมา ในส่วนของประชาชนในโลกอาหรับและโลกมุสลิมแทบจะสนับสนุนฝ่ายปาเลสไตน์โดยอัตโนมัติ และออกมาร่วมประท้วง หรือชุมนุมแสดงออกทางการเมือง ทั้งในตะวันออกกลางเอง หรือแม้กระทั่งในยุโรปและประเทศต่าง ๆ รอบโลก ที่เห็นได้ชัดคือในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งมีชาวมุสลิมและชาวปาเลสไตน์พลัดถิ่นออกมาชุมนุมเรือนแสนสำหรับรัฐบาลของโลกอาหรับและโลกมุสลิม แม้จะแสดงการคัดค้านหรือประณามการก่อวิกฤติทางมนุษยธรรมครั้งใหญ่นี้ และให้การสนับสนุนปาเลสไตน์ทางด้านการเมืองและการเงิน แต่ไม่มีรัฐบาลใดที่แสดงความประสงค์จะเข้าร่วมความขัดแย้งด้วยอาวุธ ซึ่งต่างจากสงครามทั้ง ๖ ครั้งระหว่างอิสราเอลและโลกอาหรับ ซึ่งมีชาติอาหรับเข้าร่วมสงครามฝ่ายปาเลสไตน์เพื่อร่วมกันกำจัดอิสราเอลออกไปจากดินแดนปาเลสไตน์สำหรับชาติที่มีการแสดงออกทางการเมืองอย่างโดดเด่นในสงครามครั้งนี้มี ๖ ชาติ และ ๑ กลุ่ม ดังนี้

ชาวปาเลสไตน์และชาวอาหรับในยุโรป
ชุมนุมประท้วงความรุนแรงโดยอิสราเอล

ที่มา : <https://www.aljazeera.com>

🚩 **อิหร่าน** เป็นชาติเดียวที่เรียกร้องให้มีการลงโทษอิสราเอลทางเศรษฐกิจ โดยเสนอในที่ประชุม Arab League ควบ OIC ให้บอยคอตการส่งออกน้ำมันและปิโตรเลียมให้กับอิสราเอลและชาติที่สนับสนุนอิสราเอล เช่น สหรัฐอเมริกาและยุโรป แต่มีการคัดค้านจากกาตาร์และบาห์เรน ทำให้ที่ประชุมไม่อาจลงมติได้นั้นได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังมีกระแสข่าวว่าอิหร่านให้การสนับสนุนทางทหาร เทคโนโลยีทางรวด โดรน ขีปนาวุธ การฝึกซ้อม และการเงินแก่กลุ่มฮามาส และกลุ่มนักรบอิสลามหลายกลุ่มรวมทั้ง กลุ่มเฮซบอลเลาะห์ในเลบานอนและกลุ่มฮูตีในเยเมน

▶ **ซาอุดีอาระเบีย** ได้ชะลอการลงนามฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับอิสราเอล ตามแผน (Abraham Accords) ที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุน ซึ่งได้ทำให้บาห์เรน และสหรัฐอาหรับเอมิเรต ลงนามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับอิสราเอลมาก่อนหน้านั้นแล้ว แต่กล่าวว่าแผนการนี้ยังเป็นไปได้หากอิสราเอลยินยอมให้มีการจัดตั้งรัฐปาเลสไตน์ ก่อนหน้านี้ซาอุดีอาระเบียเคยกล่าวในการประชุม Arab League คอบ OIC ว่าซาอุดีอาระเบียจะทำให้อิสราเอลต้องรับผิดชอบต่อการโจมตีที่สร้างความสูญเสียต่อชาวคาชาอย่างสูงไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

▶ **กาตาร์และบาห์เรน** ให้การสนับสนุนทางการเงินต่อปาเลสไตน์เป็นประจำทุกปี กาตาร์ยังให้กลุ่มฮามาสจัดตั้งสำนักงานใหญ่ในประเทศ พร้อมให้การสนับสนุนในการเจรจาเพื่อหยุดยิงหรือแลกเปลี่ยนตัวประกัน

▶ **อียิปต์กับจอร์แดน** ได้ลงนามสงบศึกและเจริญความสัมพันธ์ทางการทูตกับอิสราเอลมาตั้งแต่ครั้งสิ้นสุดสงครามระหว่างกัน สำหรับอียิปต์ได้คงบทบาทให้การสนับสนุนปาเลสไตน์ทางด้วยจิตใจ แต่จะไม่ยอมเปิดพรมแดนเพื่อให้ชาวปาเลสไตน์หนีภัยสงครามเข้ามาพักพิงในประเทศตน โดยอ้างว่าเพราะมีผู้ลี้ภัยสงครามปาเลสไตน์ครวก่อนอยู่แล้วถึง ๒ ล้านคนเศษ และผู้ลี้ภัยเหล่านี้นำเอาการก่อการร้ายและความไม่สงบเข้ามาในอียิปต์ด้วย แต่มีนักวิเคราะห์ได้ประเมินว่าการที่อียิปต์ไม่ยอมรับผู้ลี้ภัยที่หนีตายออกมาจากพื้นที่สู้รบในกาชา เพราะไม่ต้องการให้คนปาเลสไตน์ออกจากกาชาจนหมดสิ้น ทำให้แผ่นดินว่างเปล่าและอาจตกเป็นของอิสราเอลได้โดยง่าย ในความขัดแย้งครั้งนี้ อียิปต์ได้ประณามการก่อความรุนแรงต่อพลเรือนของอิสราเอล และรับบทบาทร่วมกับกาตาร์และสหรัฐอเมริกาในการเจรจา เพื่อให้มีการหยุดยิงทางมนุษยธรรมและการแลกเปลี่ยนตัวประกัน จอร์แดนก็มีลักษณะคล้ายอียิปต์ คือมีผู้ลี้ภัยจากปาเลสไตน์อยู่ตามชายแดนถึง ๕ ล้านคนอยู่แล้ว จึงไม่เปิดพรมแดนให้ชาวปาเลสไตน์ลี้ภัยเข้ามาได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติจอร์แดนอนุญาตให้ชาวปาเลสไตน์ในเขตเวสต์แบงก์เข้ามา

ทำงานในจอร์แดนแล้วกลับออกไปตอนเย็นได้ ส่วนชาวกาซ่าเนื่องจากไม่มีแผ่นดินติดกับจอร์แดนจึงไม่สามารถหนีภัยสงครามเข้าไปยังจอร์แดนได้

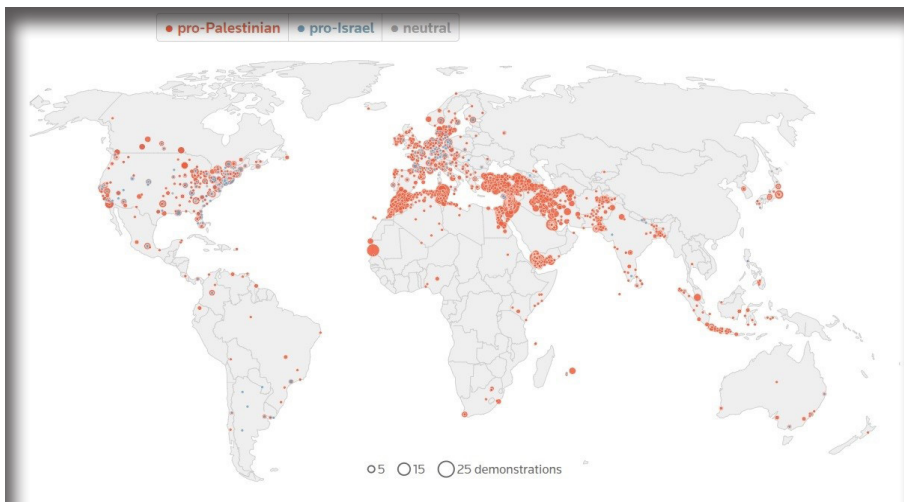
▶ **กลุ่มฮูตี เฮซบอลเลาะห์ และกลุ่มนักรบอิสลามในซีเรีย** ในนาม **Axis of Resistance** ย่อมมองว่าการโจมตีต่อชาวอาหรับด้วยกันในดินแดนปาเลสไตน์ที่เป็นของชาวอาหรับในประวัติศาสตร์อันไกล ไม่ชอบธรรมและประกาศสนับสนุนชาวปาเลสไตน์และจะโจมตีอิสราเอลจนกว่าอิสราเอลจะยุติการโจมตีฮามาสและกระทำร้ายต่อชาวกาซ่า เป็นกลุ่มเดียวที่เข้าร่วมความขัดแย้งด้วยอาวุธโดยตรง ด้วยการโจมตีจากระยะไกล เช่น ปืนใหญ่ จรวด ขีปนาวุธ และโดรนโจมตีทิ้งระเบิด แต่ศักยภาพของกลุ่มก็ยังไม่มากพอที่จะทำให้อิสราเอลเกิดปัญหาต้องแบ่งแยกกำลังจนกระทบการปฏิบัติการในกาซ่า ทั้งนี้ด้วยศักยภาพในการรบและการป้องกันตัวเองของอิสราเอลที่สูงมาก รวมทั้งการช่วยเหลือทั้งทางตรงและทางอ้อมของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรชาติยุโรป ตลอดจนการขาดความชอบธรรมของกลุ่มฮามาสในบางประเด็น ทำให้แม้แต่ชาติอาหรับเอง เช่น บาห์เรน ก็ยังต้องช่วยเหลืออิสราเอลและสหรัฐอเมริกาทางอ้อม ด้วยการร่วมจัดตั้งกองเรือคุ้มครองเสรีภาพในการเดินเรือในบริเวณทะเลแดง เป็นต้น

สุดท้ายแล้ว นอกจากกลุ่มนักรบอิสลามที่ทำการต่อสู้ด้วยอาวุธกลับไม่มีตัวแสดงระดับรัฐใดที่แสดงความประสงค์จะเข้าไปช่วยเหลือฝ่ายปาเลสไตน์ด้วยอาวุธ หรือแม้แต่จะสนับสนุนทางอ้อมด้วยการลงโทษทางเศรษฐกิจต่ออิสราเอล สหรัฐอเมริกา และพันธมิตร ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าผลประโยชน์ของการเข้าไปช่วยเหลือปาเลสไตน์มีส่วนเสียมากกว่าส่วนได้ และไม่คุ้มค่าในการดำเนินการ ทุกประเทศจึงใช้เพียงอิทธิพลจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันและความสัมพันธ์ในการกดดันให้สหรัฐอเมริกาหาทางให้มีการหยุดยิง และให้อิสราเอลยอมแก้ไขปัญหาคือการยินยอมให้มีรัฐปาเลสไตน์เท่านั้น

๙. ปฏิกริยาของมหาอำนาจและประชาคมโลก

สหรัฐอเมริกาและพันธมิตร เมื่อเริ่มสงครามถือว่าฝ่ายฮามาสเป็นผู้ขาดความชอบธรรมในการโจมตีอิสราเอล และอิสราเอลย่อมมีสิทธิในการป้องกันตนเอง โดยสหรัฐอเมริกาได้แสดงเจตนาที่จะอยู่เคียงข้างอิสราเอลตลอดไป แต่เมื่อสงครามดำเนินไป การโจมตีของอิสราเอลเพื่อทำลายศักยภาพสงครามของฮามาส ทำให้อิสราเอลต้องโจมตีเป้าหมายทางพลเรือน เช่น โรงพยาบาล ค่ายผู้ลี้ภัย โรงเรียน มัสยิด สนามเด็กเล่น บ้านเรือนประชาชน ที่หนาแน่นทุกแห่งในกาซ่า โดยอ้างว่ากลุ่มฮามาสได้ใช้เป็นสถานที่ในการรบ เช่น ฐานบัญชาการ ที่ประชุมหารือ สถานีตรวจการณ์ คลังอาวุธ ผลกระทบคือการโจมตีทางอากาศและทางปืนเรือ แม้จะแม่นยำกำหนดจุดตกของระเบิดได้ แต่ไม่สามารถแยกพลรบออกจากพลเรือนได้ ทำให้มีชาวกาซ่าเสียชีวิตสูงถึง ๒๐,๐๐๐ คนโดยประมาณ ในจำนวนนี้หนึ่งในสามเป็นเด็ก นับเป็นยอดการสูญเสียที่สูงที่สุดในความขัดแย้งทุกครั้งที่ผ่านมาระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์ ซึ่งเคยมียอดสูงสุดเพียงหลักพันคนเท่านั้น

ประชาคมโลกส่วนมากแสดงความเห็นใจต่อชาวปาเลสไตน์

สำหรับประชาคมโลก ในตอนต้นสงคราม ชาติดังกล่าว ส่วนมาก
ประณามการโจมตีอิสราเอล การสังหารประชาชนในอิสราเอลและเผ่าบ้านเรือน
อย่างโหดเหี้ยม และการลักพาตัวชาวอิสราเอลและแรงงานต่างชาติดำเนินไปโดย
ไร้ความชอบธรรม ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการขัดกันด้วย
อาวุธ และเข้าใจได้ที่อิสราเอลจำเป็นต้องใช้กำลังป้องกันตนเองด้วยการ
ส่งกำลังภาคพื้นเข้าไปกวาดล้างในฉนวนกาซ่า อย่างไรก็ตามไม่นานนักโลก
ก็ได้เห็นปฏิบัติการที่รุนแรงและโหดร้ายของอิสราเอลต่อประชาชนชาวปาเลสไตน์
ที่หมิ่นเหม่ต่อหลักการทางมนุษยธรรม แม้คำกล่าวอ้างของอิสราเอลว่ามี
ความจำเป็นต้องโจมตีเป้าหมายของกลุ่มฮามาสซึ่งแฝงตัวอยู่ในบ้านเรือน
ของประชาชนและสามารถพิสูจน์ได้ว่ากลุ่มฮามาสตั้งใจที่จะใช้ประชาชน
เป็นโล่มนุษย์ตั้งแต่นั้น แต่ความสูญเสียอย่างหนักต่อพลเรือนกาซ่าได้ทำให้
ประชาคมโลกต่างมีความเห็นที่เหนือกว่ากฎหมายใดๆ จะบัญญัติได้ คือ
ความชอบธรรมในภาพรวมว่า ไม่ควรมีการฆ่าฟันประชาชนพลเมืองของโลก
ในนามความจำเป็นทางการเมืองมากมายขนาดนี้ ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใด
ก็ตาม ความรู้สึกเข้าใจและเห็นใจในความทุกข์ยากของชาวปาเลสไตน์ที่
ถูกกระทำย่ำยีมาตลอดเวลาหลายทศวรรษ และสภาพที่ไม่สามารถเลือก
ชะตากรรมได้เลยในสงครามครั้งนี้ สร้างความรู้สึกอนาถใจให้กับประชาคมโลก
จนกระทั่งมีการลงมติในที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติ (General
Assembly) ถึงสองครั้ง โดยครั้งที่ ๑ มีชาติที่เรียกร้องให้มีการหยุดยิงเพื่อ
การมนุษยธรรม (Humanitarian Ceasefire) ทั้งหมด ๑๒๐ ชาติ จาก ๑๙๖ ประเทศ
แต่เมื่อสงครามดำเนินไปรุนแรงมากขึ้น ยอดพลเรือนที่สูญเสียโดยเฉพาะเด็ก
พุ่งสูงขึ้น เสี่ยงสนับสนุนในการลงมติครั้งที่ ๒ ก็ท่วมท้นถึง ๑๕๓ ชาติ
แทบจะเรียกได้ว่าชาวโลกมีฉันทามติร่วมกันว่าสงครามครั้งนี้ต้องยุติโดยเร็ว

ในการนี้ แม้แต่สหรัฐอเมริกาเองและประชาคมยุโรป ก็มีท่าทีที่
เปลี่ยนไปโดยหันมากดดันให้อิสราเอลลดระดับความรุนแรงในการปฏิบัติลง
และสนับสนุนการแก้ปัญหาปาเลสไตน์ในระยะยาว เช่นเดียวกับจีนและ

รัสเซียนั้น ที่ได้ประกาศจุดยืนที่อยากจะเห็นทุกฝ่ายหยุดยิงและเจรจาทะลุทางออกโดยสันติ ตลอดจนให้มีการแก้ปัญหาระยะยาวด้วยการจัดตั้งรัฐบาลเลสเตอร์เคียงข้างรัฐอิสราเอล (Two-State Solution) มาตั้งแต่ต้น

๑๐. บทเรียนและมุมมองทางยุทธศาสตร์

➡ **รากฐานมาจากความคับแค้นใจ**

ความคับแค้นใจที่ทำให้ใจได้ยากของชาวปาเลสไตน์ คือความรู้สึกรู้สึกว่าถูกแย่งชิงดินแดนปาเลสไตน์โดยชาวยิวทั้งที่เคยเป็นของชาวอาหรับทั้งแผ่นดินก็ว่าได้ เรื่องนี้ทำให้ชาวปาเลสไตน์บางกลุ่มเช่นฮามาส ไม่ยอมรับการมีอยู่ของรัฐอิสราเอลและพยายามจะกำจัดอิสราเอลออกไปจากปาเลสไตน์ แต่ลัทธิความคับแค้นนี้จะสามารถสละสลวยได้เมื่อดูจากท่าทีของชาติอาหรับทั้งหลายที่กลายเป็นกลางหรือเป็นมิตรกับอิสราเอลแล้วหลายประเทศ แม้ปาเลสไตน์ได้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพกับอิสราเอลมาแล้ว แต่ชาวปาเลสไตน์ก็ยังคงรู้สึกถูกกดขี่ข่มเหงจากการที่อิสราเอลปิดล้อมกาซ่าและควบคุมเวสต์แบงก์จนไม่สามารถจะพัฒนาอะไรได้ จากการที่ชาวอิสราเอลรู้สึกมาตั้งนิคมแย่งยึดดินแดนในเวสต์แบงก์ไปมากกว่าครึ่งจนมีคำกล่าวว่า “ปาเลสไตน์ได้สันติภาพ แต่อิสราเอลได้แผ่นดิน” จากการปิดกั้นเสรีภาพในการประท้วงในกาซ่าแล้วจับกุมชาวกาซ่าไปคุมขังทำทรมานนอกกฎหมาย และจากการกระทำดูหมิ่นมัสยิดอัลอักซอในกรุงเยรูซาเล็ม ตลอดจนกีดกันชาวปาเลสไตน์ไม่ให้เข้าไปสักการะได้สะดวกสาเหตุเหล่านี้จึงทำให้ชาวปาเลสไตน์บางส่วนลุกขึ้นสู้มาตลอด และส่วนที่เหลือก็ให้การสนับสนุนหรือเห็นด้วย

➡ **ความผิดพลาดทางยุทธศาสตร์ของอิสราเอล**

“ถ้าเราปิดล้อมศัตรูไว้โดยไม่เปิดช่องหรือหนทางถอย เขาจะสู้จนตัวตาย”
พิชัยสงครามซุนวู

ประสบการณ์การก่อความรุนแรงต่อกันมาตั้งแต่ต้น ทำให้อิสราเอลมีความเชื่อและแนวคิดที่ไม่สามารถจะไวใจหรือเจรจากับชาวปาเลสไตน์ได้นอกจากจะใช้กำลังที่เหนือกว่าเท่านั้น ทำให้อิสราเอลเลือกยุทธศาสตร์การปิดล้อมปาเลสไตน์ในทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้ปาเลสไตน์เข้มแข็งจนเป็นภัยได้ เช่น ชัดขวางไม่ให้เกิดรัฐปาเลสไตน์ และปิดล้อมทางบกและทางทะเลไม่ให้มีการนำเข้าหรือส่งออกสินค้าโดยเสรี ทั้งนี้เพราะอิสราเอลยังไม่สามารถมั่นใจได้ว่าปาเลสไตน์และโลกอาหรับจะยอมล้มเลิกความคิดที่จะโจมตีหรือกำจัดอิสราเอลออกไปจากดินแดนปาเลสไตน์ รู้สึกจำเป็นจะต้องควบคุมไม่ให้ว่าที่รัฐปาเลสไตน์เกิดขึ้นหรือเติบโตเจริญรุ่งเรืองจนเป็นภัยได้ จึงดำเนินนโยบายปิดล้อมการเข้าออกของเงินตรา ทุน และทรัพยากรทุกชนิดในเขตกาซ่าและเวสต์แบงก์อย่างแน่นหนา ทำให้ปาเลสไตน์ขาดทรัพยากรทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่ปัจจัยพื้นฐาน ต้องอยู่อย่างแร้นแค้นสิ้นหวัง ยิ่งเมื่อถูกใช้กำลังกดขี่บังคับการปิดล้อมครั้งแล้วครั้งเล่า ชาวปาเลสไตน์รุ่นใหม่จึงเติบโตมาด้วยความเกลียดแค้นชิงชัง ซึ่งนั่นก็นำมาซึ่งความขัดแย้งไม่จบสิ้นเป็นที่มาของการโจมตีอย่างต่อเนื่องของชาวปาเลสไตน์ และการสนับสนุนของกลุ่มนักรบอิสลามและโลกอาหรับที่มีความรู้สึกร่วมในความไม่ยุติธรรมต่อคนร่วมเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งในมุมมองหนึ่งก็เท่ากับว่าอิสราเอลสร้างภัยของตนเองขึ้นมาด้วยยุทธศาสตร์การปิดล้อมนี้ด้วยเช่นกัน

ความผิดพลาดทางยุทธวิธีของกลุ่มฮามาส

ความจนตรอกทำให้ชาวปาเลสไตน์แม้ไม่มีอะไรจะสู้ก็ต้องสู้หรือไม่ก็อยู่อย่างคับแค้น กลุ่มฮามาสจึงไม่สามารถเลือกหนทางอื่นได้นอกจากต้องสู้ทั้งที่สู้ไม่ได้ การยิงถล่มด้วยจรวดและเช่นฆ่าสังหารชาวอิสราเอลและแรงงานต่างชาติในวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๐๒๓ จึงเกิดขึ้น สิ่งหนึ่งที่กลุ่มฮามาสคาดไม่ถึงก็คือ อิสราเอลจะตอบโต้อย่างรุนแรงถึงขั้นการรบแตกหักเพื่อกวาดล้างกลุ่มฮามาสให้หมดสิ้นไป ต่างไปจากความขัดแย้งครั้งก่อน ๆ ที่จะจบด้วยการถอนกำลังออกไปไม่เข้า ความผิดพลาดในการคำนวณทาง

ยุทธศาสตร์นี้มีผลเป็นการทำลายกลุ่มฮามาส และทำลายบ้านเมืองในกาซ่าให้ย่อยยับลงไปแทบทุกหลังคาเรือน ทั้งนี้เพราะกลุ่มฮามาสเองก็ไม่ได้คำนึงถึงความคับแค้นใจของอิสราเอล ที่ต้องตกอยู่ในวงล้อมของชาติอาหรับที่เป็นศัตรูไม่มีหนทางถอยหรือหนี และต้องอยู่อย่างหวาดระแวงว่าจะเกิดสงครามเพื่อกำจัดอิสราเอลอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในมุมมองของอิสราเอลเมื่อเผชิญกับการโจมตีของกลุ่มฮามาสที่หนักขึ้นทุกวันและมีอัตราเร่งที่สูงจนน่าตกใจ จึงจำเป็นต้องกำจัดภัยให้หมดสิ้นไปในครั้งนี้

➡ In War, the Result is Never Final

ข้อสังเกตโดย Carl Von Clausewitz อัจฉริยะการสงครามในยุคโนเบิลียนี่ เชื่อว่าผลของสงครามอาจไม่จบในครั้งนั้น เพราะผู้แพ้อาจมองว่าเป็นแค่ภาวะจำยอมชั่วคราวและยอมลุกขึ้นมาพลิกประวัติศาสตร์ได้ในวันข้างหน้า ในสงครามยุคใหม่ที่มีข้อกำหนดทางมนุษยธรรมอันเข้มงวดที่ห้ามการประหัตประหารแบบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์หรือการตอบโต้แก้แค้น ยิ่งทำให้ฝ่ายปาเลสไตน์ที่ดูเหมือนพ่ายแพ้ในวันนี้ สามารถที่จะฟื้นตัวหรืออุดมการณ์ในวันข้างหน้าได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีโลกอาหรับที่ส่งเสริมสนับสนุนอยู่รอบข้างเช่นนี้

แม้อิสราเอลน่าจะสามารถเอาชนะกลุ่มฮามาสได้ไม่ยากและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่ยุทธศาสตร์การใช้กำลังเพื่อทำลายความมุ่งมั่นที่จะเรียกร้องความชอบธรรมของชาวปาเลสไตน์นั้นอาจผิดพลาดและให้ผลตรงกันข้าม ยุทธศาสตร์ของอิสราเอลในการเอาชนะกลุ่มฮามาสนั้น อยู่บนรากฐานการใช้กำลังรบและอำนาจที่เหนือกว่าทำลายผู้นำและกำลังรบของฝ่ายตรงข้ามให้หมดไป ตราบใดที่ความคับแค้นของชาวปาเลสไตน์ยังไม่ได้รับการเหลียวแลจากอิสราเอลและมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา การเช่นฆ่าชาวปาเลสไตน์ให้ยอมแพ้อาจให้ผลเพียงชั่วคราวเท่านั้น จนกว่าเยาวชนรุ่นใหม่และสงครามครั้งใหม่จะอุบัติขึ้น ต่อให้กลุ่มฮามาสล่มลงไปเมื่อมีการเลือกตั้งใหม่ในปาเลสไตน์กลุ่มหัวรุนแรงเช่นฮามาสก็อาจได้กลับมาอีก

และเยาวชนรุ่นใหม่เติบโตมากับภาพสงครามและการถูกกดขี่ข่มเหงอย่างไม่ยุติธรรมในมุมมองของเขา ก็จะจับอาวุธลุกขึ้นสู้ต่อไปไม่จบสิ้น

➡ Losing the Battle to Win the War?

ในโลกสมัยใหม่ ผู้ชอบธรรมจะได้รับการปกป้องใช่หรือไม่? โลกได้ก้าวมาไกลมากแล้วนับแต่ยุคที่สงครามสามารถฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ศัตรูตามอำเภอใจเพื่อไม่ให้กลับมาแก้แค้นอีกได้ มาสู่แนวทางการแก้ปัญหาด้วยองค์กรกลางของโลก เช่น สหประชาชาติ (United Nations) ซึ่งห้ามการรุกรานกันของรัฐต่างๆ ในโลกโดยปราศจากความชอบธรรม โดยมีกลไกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UN Security Council) ซึ่งมีอำนาจในการมีมติให้ลงโทษรัฐที่กระทำความผิดหรือปฏิบัติการบีบบังคับเพื่อให้เกิดสันติภาพ สำหรับในความขัดแย้งอิสราเอล-ปาเลสไตน์ ครั้งนี้ UNSC ไม่สามารถจะมีมติที่ทำให้เกิดสันติภาพได้ แต่บทบาทของสมัชชาใหญ่ (General Assembly) กลับโดดเด่นขึ้นในฐานะเสียงของประชาคมโลก ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจของสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ซึ่งหันมาสนับสนุนการแก้ปัญหาด้วย Two-State Solution และการจัดทำมาตรการระยะยาวเพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งขึ้นอีก ซึ่งนั่นอาจรวมถึงแนวคิดในการคืนดินแดนต่างๆ ให้กับชาวปาเลสไตน์ ย้อนกลับไปสู่เขตแดนที่สหประชาชาติกำหนดในปี ๑๙๔๗ ก็เป็นไปได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น คำถามที่ชวนคิดก็คือ “สุดท้ายใครชนะ?” ฮามาสนั้นจะพ่ายแพ้ในการรบอย่างแน่นอน ส่วนอิสราเอลก็จะสามารถควบคุมกาซ่าไว้ได้เมื่อสิ้นสุดสงคราม แต่ปัญหาปาเลสไตน์ได้กลับมาสู่ไฟก๊สของโลกอีกครั้งหนึ่ง และกระแสนิยมทั่วโลกในการแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหาเริ่มได้รับการพูดถึง ซึ่งนั่นอาจนำไปสู่การจัดตั้งรัฐปาเลสไตน์พร้อมดินแดนที่ควรจะเป็นในอนาคตอันใกล้ พร้อมการจัดตั้งกลไกรักษาสันติภาพระหว่างรัฐคู่ขัดแย้งทั้งสองนี้ที่นานาชาติจะมีส่วนร่วม

UNSC ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาปาเลสไตน์ได้ ในขณะที่สมัชชาใหญ่มีมติท่วมท้นให้หยุดยิง

ที่มา : <https://www.nst.com.my>

จะด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม แต่ปัญหาปาเลสไตน์ที่ค้างคา มาเกือบทศวรรษ ดูเหมือนจะได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังก็ในความขัดแย้งครั้งนี้ โดยฝีมือกลุ่มฮามาส แม้จะดูเหมือนว่าเมื่อเริ่มต้นสงครามไม่มีทีท่าเลยว่า ชาวปาเลสไตน์จะสามารถแก้ไขปัญหาคความไม่ยุติธรรมและจัดตั้งรัฐของตนเองขึ้นมาได้ ท่ามกลางการคัดค้านอย่างรุนแรงของอิสราเอลและสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อสงครามดำเนินไป กลายเป็นว่าความผิดพลาดของฮามาสที่เปิดการโจมตีโดยปราศจากความชอบธรรมในปฏิบัติการ กลับสามารถทำให้อิสราเอล ดูเหมือนจะถูกบีบให้ต้องลงมือก่อวิกฤติทางมนุษยธรรมต่อชาวกาซ่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และอาจนำไปสู่สิ่งที่กลุ่มฮามาสฝันได้แต่คาดไปไม่ถึง คือการจัดตั้งรัฐปาเลสไตน์ได้ ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นชัยชนะของกลุ่มฮามาสในที่สุด

ในอีกมุมมองหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ทั้งอิสราเอลและปาเลสไตน์ชนะ และต่างก็จะได้สิ่งที่ตนต้องการเป็นส่วนมากคือสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองที่จะตามมา ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น กลุ่มฮามาสก็สามารถจารึกชื่อไว้ในประวัติศาสตร์ของนักรบอิสลาม ว่าเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อให้ชาวปาเลสไตน์ มีที่ยืนในเวทีโลกได้สำเร็จ

บรรณานุกรม

- Bhandari, Aditi. Et al. 2023. Reuters. What we know about Israel's invasion of Gaza so far. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.reuters.com/graphics/ISRAEL-PALESTINIANS/MAPS/movajdladpa/#mapping-israels-ground-invasion-of-gaza> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๗)
- Baroud, Ramzy. 2023. Arab News. The roots and hidden meanings of 'Al-Aqsa Flood' [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.arabnews.com/node/๒๓๘๘๒๐๖> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๖)
- Britannica. 2024. History of Israel. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.britannica.com/place/Israel/History> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๗)
- International Institute for Counter-Terrorism. 2024. Operation "Swords of Iron". [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://ict.org.il/operation-iron-swords/> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๖)
- Center for Preventive Action. 2024. Israeli-Palestinian Conflict [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/israeli-palestinian-conflict> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๖)

France24. 2024. EU presses Israel on two-state solution after Gaza war. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.france24.com/en/live-news/20240122-eu-presses-israel-on-two-state-solution-after-war-in-gaza> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๗)

Gençtürk, Ahmet. 2024. Anadolu Agency. Parliamentary Assembly of Council of Europe highlights staggering number of civilian casualties in Gaza. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/parliamentary-assembly-of-council-of-europe-highlights-staggering-number-of-civilian-casualties-in-gaza/3116857> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๗)

Haboush, Mustafa. Et al. 2024. Anadolu Agency. Hamas releases report clarifying Operation Al-Aqsa Flood. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/hamas-releases-report-clarifying-operation-al-aqsa-flood/๓๑๑๕๐๙๙> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๗)

Politics Today. 2024. What is the Significance of Hamas's Al-Aqsa Flood Operation? [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://politicstoday.org/significance-of-hamas-al-aqsa-flood-operation/> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๖)

Zafra, Mariano. Et al. 2023. Reuters. The destruction of Gaza. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.reuters.com/graphics/ISRAEL-PALESTINIANS/MAPS/zjvqedgdjvx/> (๒๔ ม.ค.๒๕๖๗)

○ กล่าวนำ

อุตสาหกรรมการป้องกันประเทศทางทะเล ถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในบริบทด้านความมั่นคงของประเทศทางทะเลทั้งในด้านการทหารและเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมด้านนี้นับเป็นรากฐานสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงและสนับสนุนให้ประเทศพัฒนาไปสู่ “ประเทศที่พึ่งพาตนเองได้” ดังวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทย “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีนัยถึงความพร้อมรบของกองทัพในด้านยุทธโปกรณ์ภายใต้การพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะในยามสงครามที่อาจเกิดภาวะวิกฤติทางด้านการส่งกำลังบำรุงหากยังต้องพึ่งพาการนำเข้ายุทธโปกรณ์จากต่างประเทศมากเกินไป ที่ผ่านมาประเทศไทยสามารถผลิตและสร้างยุทธโปกรณ์ได้เพียงส่วนน้อย และยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมมากนักถึงการนำไปใช้งานอย่างจริงจัง การผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมป้องกันประเทศทางทะเลจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการจะนำประเทศให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในหลายด้านและหลายภาคส่วน และที่สำคัญคือการเป็นเจ้าของเทคโนโลยี โดยเน้นให้ความสำคัญกับการคิดค้นวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรม และส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมให้เข้มแข็งเพื่อทำหน้าที่ผลิตนวัตกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้น ทั้งเพื่อใช้เองในประเทศและส่งออกเพื่อค้าขายกับต่างประเทศอื่นเป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจอีกด้วย

กองทัพเรือได้ลงทุนไปกับการสร้างบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งการส่งไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกยังต่างประเทศในสาขาที่หลากหลาย เช่น วิศวกรรมเรือ วิศวกรรมเครื่องกลเรือ วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ วิศวกรรมอุทกศาสตร์ รวมถึงสาขาที่ทันสมัย เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ เป็นต้น สาขาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาขาที่หายากในประเทศ หากแต่เป็นที่ต้องการอย่างมาก นอกจากความพร้อมด้านบุคลากรแล้ว กองทัพเรือยังมีองค์ความรู้ด้านงานวิจัยที่สั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากงานวิจัยต่าง ๆ เช่น อากาศยานไร้คนขับ ยานใต้น้ำขนาดเล็ก เครื่องบินทะเล เป็นต้น อันแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถของกองทัพเรือในการที่จะเป็นผู้นำในการสร้างอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศทางทะเลให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม หากติดแต่ปัญหาที่ระเบียบทางราชการที่ไม่เอื้อต่อการสนับสนุนต่อยอดสู่ภาคอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งองค์กรขึ้นมาใหม่เพื่อให้อุตสาหกรรมและส่งเสริมอุตสาหกรรมทางทะเลได้อย่างเป็นรูปธรรม การจัดตั้งองค์กรด้านการวิจัยและสร้างนวัตกรรมทางเรือและทะเล เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมป้องกันประเทศทางทะเลนั้น เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการนำไปสู่การเป็น “ประเทศที่พึ่งพาตนเองได้”

◆ รูปแบบองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและดำเนินงาน

ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดตั้งองค์กรมี ๔ รูปแบบ ได้แก่ ๑) บริษัทจำกัด ๒) องค์การมหาชน ๓) มูลนิธิ ๔) องค์กรพิเศษโดยการออกพระราชบัญญัติ

๑) บริษัทจำกัด

กระทรวงกลาโหมมีสถานะเป็นนิติบุคคลตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน¹ และ พ.ร.บ. จัดระเบียบราชการและกระทรวงกลาโหม กำหนดให้กระทรวงกลาโหมมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาเอกราช

¹ มาตรา ๗, พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

และความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร พัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคง สนับสนุนภารกิจอื่นของรัฐในการพัฒนาประเทศ ทั้งยังได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงอำนาจหน้าที่ในการศึกษาวิจัยและพัฒนา และดำเนินการในด้านต่าง ๆ² เช่น ด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีป้องกันประเทศ หรือด้านกิจการอวกาศเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นไปเพื่อสนับสนุนภารกิจของกระทรวงกลาโหมและความมั่นคงของประเทศ กระทรวงกลาโหมซึ่งมีสถานะเป็นนิติบุคคลจึงสามารถเป็นผู้ถือหุ้นในการจัดตั้งบริษัทจำกัดในรูปแบบรัฐวิสาหกิจได้

◆ ข้อดีของการจัดตั้งรูปแบบรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ มีสภาพนิติบุคคลการจัดตั้งมีความยุ่งยากน้อยเพราะไม่ต้องออกกฎหมายใด ๆ เพื่อรองรับการจัดตั้ง โดยรูปแบบนิติบุคคลนี้เป็นรูปแบบที่มีความเป็นอิสระด้านการประกอบธุรกิจสูงที่สุดมากกว่า รูปแบบอื่น ๆ สามารถดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจได้ทุกประเภทที่ต้องการ ข้าราชการกองทัพเรือสามารถรับการแต่งตั้งไปเป็นกรรมการเพื่อควบคุมการบริหารงานของบริษัทได้ บริษัทสามารถแสวงหากำไรได้โดยไม่มีข้อจำกัดและสามารถนำผลกำไรมาแบ่งปันระหว่างผู้ถือหุ้นได้

◆ ข้อเสีย ได้แก่ การจัดตั้งต้องขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เนื่องจากต้องมีการของบประมาณในการจัดตั้ง มีความเป็นไปได้ที่การดำเนินงานของบริษัทจะถูกแทรกแซงโดยกระทรวงกลาโหมเพราะกองทัพเรือไม่สามารถเสนอเรื่องการจัดตั้งบริษัทได้เอง แต่ต้องเสนอผ่านกระทรวงกลาโหม โดยเฉพาะในกรณีที่กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ผลกำไรที่ได้จากการประกอบธุรกิจอาจถูกบังคับให้จ่ายเป็นเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น ไม่สามารถเก็บไว้เป็นทุนในการดำเนินธุรกิจได้ทั้งหมด กระทรวงการคลังอาจใช้สิทธิในความเป็นผู้ถือหุ้นในการลงมติเพื่อให้บริษัทจ่ายเงินปันผลให้แก่กระทรวงการคลัง กองทัพเรือไม่สามารถเป็นผู้ถือหุ้นได้เองตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๑ ทำให้กองทัพเรือไม่สามารถเป็นผู้รับเงินปันผลซึ่ง

2 มาตรา ๘, พ.ร.บ. จัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม

เป็นกำไรที่ได้จากการประกอบธุรกิจ นอกจากนี้กรรมการและพนักงานของบริษัทต้องมีคุณสมบัติเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเป็นการสร้างความยุ่งยากและไม่คล่องตัวในการบริหารงานบุคคล และประเด็นที่สำคัญคือองค์กรรูปแบบนี้จะไม่สามารถขอรับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐได้

๒) องค์การมหาชน

องค์การมหาชน เป็นองค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ ซึ่งภารกิจขององค์การมหาชนนั้นจะต้องไม่เข้าซ้อนกับภารกิจของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานราชการ รวมถึงมีวัตถุประสงค์ตามที่ พระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ.๒๕๔๙ กำหนดไว้ กล่าวคือ “เป็นบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรม” แม้้องค์การมหาชนจะไม่มุ่งแสวงหากำไร แต่้องค์การมหาชนสามารถหารายได้จากการดำเนินงานบริการสาธารณะนั้นเพื่อนำรายได้จากการดำเนินงานดังกล่าวมาใช้ในการบริหารงานขององค์การมหาชนนั้น โดยเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและบุคลากรให้คุ้มค่ามีประสิทธิภาพสูงสุด

◆ ข้อดีขององค์กรประเภทนี้ ได้แก่ มีสภาพนิติบุคคล มีความเป็นเอกเทศสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีความคล่องตัวในการบริหารและด้านการเงินในระดับหนึ่ง (แต่น้อยกว่ารูปแบบบริษัท) ไม่ต้องอยู่ภายใต้สังกัดของหน่วยงานของรัฐใด แต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม สามารถดำเนินธุรกิจตามวัตถุประสงค์ขององค์กรฯ ได้ทั้งหมด มีกฎหมายรองรับการดำเนินงาน ไม่ต้องนำส่งเงินรายได้ให้แก่รัฐ สามารถใช้ในการดำเนินงานขององค์กรฯ ได้เอง และสามารถขอรับเงินสนับสนุนจากงบประมาณประจำปีของรัฐได้

◆ ข้อเสีย ได้แก่ การจัดตั้งมีความยุ่งยากพอสมควร เนื่องจากต้องมีการออกกฎหมายระดับพระราชกฤษฎีกา ซึ่งจำเป็นต้องผ่านการพิจารณาของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและคณะรัฐมนตรี กองทัพเรือไม่สามารถ

ดำเนินการจัดตั้งได้เพียงหน่วยงานเดียว หากแต่ต้องได้รับความร่วมมือจาก กระทรวงกลาโหมในการเสนอการจัดตั้งไปยังสำนักงาน ก.พ.ร. และคณะรัฐมนตรี ทำให้การดำเนินการดังกล่าวอาจไม่มีความเป็นอิสระ การดำเนินการขององค์การมหาชนต้องไม่มุ่งแสวงหากำไร ทำให้อาจเป็นอุปสรรคในการกำหนดราคาค่าบริการ กิจกรรมขององค์การมหาชนต้องเป็นบริการที่มีลักษณะของบริการสาธารณะเท่านั้น และไม่สามารถนำผลกำไรจากการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจมาจัดสรรให้แก่กองทัพเรือ กรรมการ ผู้บริหาร หรือลูกจ้างได้ (ไม่รวมถึงการจ่ายเงินค่าจ้าง)

๓) มูลนิธิและสถาบันภายใต้มูลนิธิ

มูลนิธิเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่งซึ่งจัดตั้งขึ้นภายใต้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีวัตถุประสงค์เป็นไปเพื่อการกุศล สาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่นเท่านั้น มูลนิธิสามารถประกอบกิจการในลักษณะของการแสวงหากำไรได้ แต่การแสวงหากำไรนั้นจะต้องเป็นการกระทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของมูลนิธิเท่านั้น รายได้อันเกิดจากกิจกรรมของมูลนิธิต้องมีใช่เป็นการหาประโยชน์เพื่อบุคคลใด นอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิที่กำหนดไว้

◆ ข้อดี ของการจัดตั้งในรูปแบบนี้ได้แก่ มีสภาพนิติบุคคล มีขั้นตอนการจัดตั้งที่ไม่ซับซ้อนสามารถจัดตั้งได้ง่าย สามารถกำหนดคุณสมบัติของกรรมการ หรือระบุถึงตำแหน่งของข้าราชการเฉพาะกระทรวงหรือหน่วยงานเพื่อมาเป็นกรรมการให้แก่มูลนิธิโดยตำแหน่งได้ ไม่จำเป็นต้องนำรายได้ของมูลนิธิส่งให้แก่บุคคลใด (ต่างจากบริษัทที่ต้องปันผลกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น) สามารถนำรายได้ดังกล่าวไปใช้ในการดำเนินงานของมูลนิธิได้ ไม่อยู่ภายใต้สังกัดของหน่วยงานหรือส่วนราชการใด จึงมีโอกาสถูกแทรกแซงการดำเนินงานน้อยเมื่อเทียบกับรูปแบบอื่น ๆ สามารถรับเงินบริจาคได้ และที่สำคัญสามารถขอรับงบประมาณอุดหนุนผ่านหน่วยงานภาครัฐได้

◆ ข้อยเสีย ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั้นมีข้อจำกัด เนื่องจากมูลนิธิไม่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถหารายได้ โดยการประกอบธุรกิจหลายประการ การบริหารงานมีข้อจำกัดหลัก คือ แม้มูลนิธิจะสามารถแสวงหาผลกำไรได้ แต่การแสวงหากำไรนั้นจำเป็นต้องอยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ของมูลนิธิเท่านั้น และไม่สามารถนำผลกำไรมาจัดสรรให้แก่กองทัพเรือ กรรมการ ลูกจ้าง หรือบุคคลอื่นได้ (ไม่รวมถึงการจ่ายค่าจ้าง) มูลนิธิเป็นรูปแบบนิติบุคคลที่ไม่มีบุคคลใดเป็นเจ้าของ ดังนั้น กองทัพเรือหรือส่วนราชการอื่นใดก็ไม่สามารถแสดงสิทธิทางกฎหมายในความเป็นเจ้าของมูลนิธิได้ แต่กองทัพเรือสามารถควบคุมมูลนิธิได้ผ่านคณะกรรมการมูลนิธิ

๔) องค์การพิเศษโดยการออกพระราชบัญญัติ

เป็นองค์การโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติ ซึ่งจำเป็นต้องทำการตราพระราชบัญญัติขึ้น โดยพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวต้องกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรลักษณะที่กองทัพเรือต้องการขึ้นมา และเนื่องจากการจัดตั้งองค์กรดังกล่าวต้องตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ กองทัพเรือจึงสามารถกำหนดลักษณะต่าง ๆ ขององค์กรที่จะจัดตั้งได้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทัพเรือ

◆ ข้อดีขององค์กรประเภทนี้คือ การตราพระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งองค์กร หมายความว่ากองทัพเรือสามารถกำหนดกฎเกณฑ์และข้อบัญญัติต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรที่จะจัดตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ตอบสนองทุกความต้องการของกองทัพเรือ เช่น สามารถกำหนดให้เป็นหน่วยงานอิสระได้ และไม่อยู่ในการกำกับดูแลของหน่วยงานของรัฐใด ๆ อีกทั้งสามารถกำหนดอำนาจในการดำเนินการต่าง ๆ ขององค์กรดังกล่าว เพื่อให้มีอำนาจเพียงพอต่อการดำเนินงานภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ขององค์กรได้เอง สามารถแสวงหาผลกำไรได้ สามารถบริหารงานได้อย่างอิสระและยังคงสามารถรับเงินสนับสนุนจากงบประมาณของรัฐได้ ในกรณีที่มีข้อจำกัด

ทางกฎหมาย พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรสามารถมีข้อกำหนดเพื่อขจัดข้อจำกัดทางกฎหมายดังกล่าวได้ทุกกรณี

◆ ข้อเสีย ได้แก่ การจัดตั้งองค์กรในรูปแบบนี้มีความยุ่งยากมากที่สุด ในบรรดารูปแบบขององค์กรทุกประเภท เพราะการจัดตั้งจำเป็นต้องออกกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ ระยะเวลาการตราพระราชบัญญัติใช้เวลานาน เนื่องจากต้องผ่านการพิจารณาโดยหลายฝ่าย เช่น ต้องได้รับความเห็นจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและคณะรัฐมนตรี และ เรื่องดังกล่าวอาจได้รับการพิจารณาจากคณะบุคคลอื่น ๆ ตามที่คณะรัฐมนตรีจัดตั้งขึ้น ซึ่งอาจส่งผลทำให้การตราพระราชบัญญัติล่าช้า อีกทั้งการพิจารณาในบางขั้นตอน กฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาจึงทำให้เกิดความไม่แน่นอนในเรื่องระยะเวลา อีกทั้งเนื่องจากการตราพระราชบัญญัติต้องมีการนำเรื่องให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องพิจารณาและแสดงความเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะประกอบกับการที่ร่างพระราชบัญญัติต้องได้รับการพิจารณาโดยคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองสูง ซึ่งนอกจากจะทำให้การจัดตั้งองค์กรของกองทัพเรือมีปัจจัยเรื่องการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว การที่มีการพิจารณาหลายคราวโดยหลายองค์กรทำให้มีโอกาสร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับการอนุมัติมีเนื้อหาที่ผิดไปจากต้นร่างพระราชบัญญัติที่กองทัพเรือเป็นผู้ออกแบบและเสนอ แม้จะมีการตราพระราชบัญญัติขึ้นเพื่อจัดตั้งองค์กร โดยพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดให้กองทัพเรือเป็นผู้กำกับดูแล แต่เนื่องจากกองทัพเรือเองเป็นหน่วยงานของรัฐที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีผู้รักษากฎตามพระราชบัญญัติจึงต้องเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ทำให้องค์กรที่จัดขึ้นตามพระราชบัญญัติต้องอยู่ภายใต้การกำกับของกระทรวงกลาโหมเช่นเดียวกัน

◆ กรณีศึกษาองค์กรวิจัยหรือนวัตกรรม

รูปแบบและลักษณะการดำเนินงานขององค์กรด้านวิจัยและนวัตกรรมที่น่าสนใจทั้งในและต่างประเทศ จำนวน ๖ องค์กร มีดังนี้

๑) สถาบันไทย-เยอรมัน

สถาบันไทย-เยอรมันเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี ๒๕๓๕ เพื่อตอบสนองต่อ ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนคือ การเพิ่มขีดความสามารถทางด้านเทคโนโลยีให้กับภาคอุตสาหกรรมของไทย ซึ่งได้รับมอบหมายภารกิจจากกระทรวงอุตสาหกรรมในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย โดยการเพิ่มประสิทธิภาพของอุตสาหกรรม การผลิต ด้วยการยกระดับเทคโนโลยีนวัตกรรมและบุคลากรด้วยหุ่นยนต์ (Robot) และระบบอัตโนมัติ (Automation) รวมทั้งเครื่องจักรกลและแม่พิมพ์ ให้สามารถแข่งขันบนเวทีโลกในยุคอุตสาหกรรม ๔.๐ โดยมีการดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงอุตสาหกรรม³ ซึ่งสามารถบริหารงานได้อย่างอิสระและไม่มีข้อจำกัดทางด้านกฎระเบียบและข้อบังคับของทางราชการ นอกจากนี้ มีการจัดตั้งมูลนิธิ อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิมารองรับการดำเนินงานอีกด้วย

๒) อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย

อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทยเป็น “นิคมวิจัยสำหรับเอกชน” แห่งแรกของเมืองไทย ภายใต้การบริหารจัดการของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานในกำกับของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม⁴ โดยมีการจัด

3 จากสถาบันไทย-เยอรมัน เว็บไซต์ : <http://www.tgi.or.th> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ.๒๕๖๖)

4 จากอุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย เว็บไซต์ : <https://www.sciencepark.or.th/index.php/th/> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ.๒๕๖๖)

รวมถึงการสร้างให้เกิดการพัฒนากำลังคนในด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของประเทศในการส่งเสริม นวัตกรรม โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมนวัตกรรมการทำวิจัยในภาคเอกชน มีการสร้างความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมีการให้บริการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ มีบริการด้านการทดสอบ ด้านการวิจัยและพัฒนา การสนับสนุนทางการเงิน และการสนับสนุน ด้านการจัดการธุรกิจ

๓) สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ

สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศเป็นองค์กรภายใต้พระราชบัญญัติ เทคโนโลยีป้องกันประเทศ พ.ศ.๒๕๖๒⁵ เป็นหน่วยงานของรัฐ มีฐานะเป็น นิติบุคคล และไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดินหรือรัฐวิสาหกิจ สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี ป้องกันประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอบรม การค้นคว้าวิจัย การเผยแพร่ความรู้ ทางวิชาการและการพัฒนาบุคลากร ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ของรัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นศูนย์ข้อมูลความรู้ ให้แก่ กระทรวงกลาโหมและหน่วยงานของรัฐเพื่อ ใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ป้องกันประเทศ

รวมถึงมีอำนาจในการทำความตกลงและร่วมมือกับองค์การหรือ หน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศและต่างประเทศ ในกิจการ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้างต้น และสามารถจัดตั้งหรือ ร่วมกับบุคคลอื่นในการจัดตั้งองค์กรที่เป็นนิติบุคคล รวมตลอดถึงการเข้า ร่วมทุน ถือหุ้น หรือ เป็นหุ้นส่วนกับบุคคลหรือนิติบุคคลใด เพื่อดำเนิน กิจการอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ การให้บริการทดสอบ และรับรองผล

5 พระราชบัญญัติเทคโนโลยีป้องกันประเทศ พ.ศ.๒๕๖๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอน ๕๖ ก ๓๐ เมษายน ๒๕๖๒

การทดสอบเกี่ยวกับอุปกรณ์ ต้นแบบ หรือผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมป้องกันประเทศที่สถาบันทดสอบ

ในกรณีที่คณะกรรมการนโยบายเทคโนโลยีป้องกันประเทศเห็นว่า ยุทธโศภณซึ่งสถาบันได้ศึกษา วิจัย หรือร่วมศึกษาวิจัยแล้วมีความจำเป็นต้องผลิตขึ้นเพื่อใช้ในทางราชการของประเทศ หรือคุ่มค่าที่จะสนับสนุนให้ผลิตในอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ อาจมอบหมายให้สถาบันดำเนินการส่งหน่วยงานของกระทรวงกลาโหม หรือหน่วยงานของรัฐที่มีขีดความสามารถผลิตเพื่อใช้ในกิจการของรัฐ หรือในกรณีที่เป็นยุทธโศภณที่ใช้ในการสงคราม การผลิตและจำหน่ายนั้นสถาบันอาจร่วมกับเอกชนหรือนิติบุคคลอื่นก่อตั้งนิติบุคคลเพื่อผลิตและ ขายได้ ทั้งนี้จะดำเนินการร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงกลาโหมหรือหน่วยงานอื่นของรัฐก็ได้

๔) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ เป็นองค์กรมหาชนในกำกับของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในประเทศ โดยมีระบบบริหารงานที่เป็นอิสระจากระบบราชการ และมีนโยบายให้เป็นสำนักงานขนาดเล็กเพื่อความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพการดำเนินงานสูง โดยมีการกระตุ้น ส่งเสริม และผลักดันให้เกิดการพัฒนาธุรกิจนวัตกรรมในกลุ่มชุมชน ภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจเกิดใหม่ (Startup) และธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)⁶ มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายทางด้านนวัตกรรม เพื่อให้สร้างการมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดความร่วมมือ รวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชน

6 จาก สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ เว็บไซต์ : <https://www.nia.or.th/> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๔ ก.พ.๒๕๖๖)

๕) UK Defence Solutions Centre

เป็นศูนย์พัฒนาขีดความสามารถด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศของประเทศสหราชอาณาจักร จัดตั้งขึ้นโดยเป็นส่วนหนึ่งของ Defence Growth Partnership เป็นองค์กรที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับทุกบทบาทในการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยมีการเชื่อมต่อและร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา รวมถึงมีการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนความรู้และส่งเสริมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาและทดสอบผลงานวิจัยฯ ไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ช่วยยกระดับอุตสาหกรรมป้องกันประเทศมีบทบาทเป็นศูนย์กลางด้านการติดต่อ ประสานงาน และสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมป้องกันประเทศของประเทศสหราชอาณาจักรเกิดการร่วมมือแลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างนวัตกรรมที่จะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมได้ รวมทั้งยังให้บริการข้อมูล อุปกรณ์ และสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย⁷ มีการดำเนินงานหลัก ๆ โดยการให้บริการฐานข้อมูลเชิงลึก การวิเคราะห์อุตสาหกรรมเชิงลึก และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ได้รับประโยชน์ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ลูกค้าต่างชาติ อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ หน่วยงานรัฐบาล ผู้ประกอบการขนาดเล็ก และกลาง และสถาบันการศึกษา

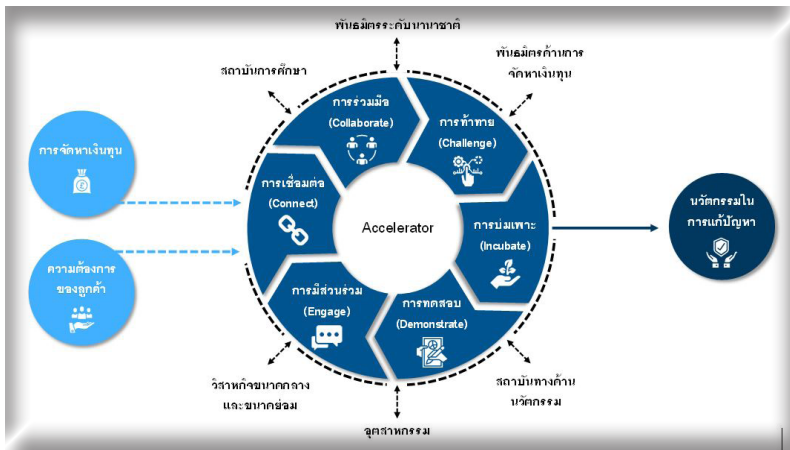
๖) Rotterdam Global Innovation Hub

เป็นองค์กรที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญทุกบทบาทที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศที่จะช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการสร้างนวัตกรรมผ่านการดำเนินงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐบาล ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจเกิดใหม่ (Startup) และกองทุนเพื่อการลงทุนในนวัตกรรม รวมถึงอำนวยความสะดวก

7 จาก UK Defence Solution Centre เว็บไซต์ : <https://www.ukdsc.org> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ. ๒๕๖๖)

สะดวกด้านการใช้พื้นที่ในการสร้างสรรค์และทดสอบนวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้จริง ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสและศักยภาพในการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี⁸

ภาพที่ ๑ ระบบนิเวศที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรม (Innovation Ecosystem)

ที่มา : รายงานฉบับสมบูรณ์ สรุปผลการดำเนินการของโครงการ โครงการจ้างศึกษาสำรวจ และออกแบบงานก่อสร้างศูนย์วิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมทางทหาร พื้นที่ Defense-related Industry Research Zone

จากกรณีศึกษาทั้ง ๖ องค์กรข้างต้น พบว่าองค์กรที่ก่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมในอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน เป็นองค์กรที่มีระบบนิเวศที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรม⁹ (ภาพที่ ๑) โดยเริ่มจากการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ร่วมกับการจัดหาเงินทุนในการดำเนินงาน โดยการดำเนินงานตามแนวทาง

8 จาก Port of Rotterdam เว็บไซต์ : <https://www.portofrotterdam.com> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ. ๒๕๖๖)

9 UK Ministry of Defense. Advantage Through Innovation. [ออนไลน์]. จาก UK Ministry of Defense เว็บไซต์: <http://www.theology.ac.th/wp-content/uploads/2016/06/-%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A-2553.pdf> (สืบค้นข้อมูล: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๒)

ที่กำหนดก่อให้เกิดการร่วมมือ (Collaborate) หมายถึง การประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายพันธมิตรในทุกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ การเชื่อมต่อ (Connect) หมายถึง การเชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม การมีส่วนร่วม (Engage) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานผ่านการตอบสนองต่อวิสัยทัศน์หรือเป้าประสงค์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน การทดสอบ (Demonstrate) หมายถึง การสร้างสรรค์และทดสอบนวัตกรรมที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติใช้ได้จริงตามความต้องการและความคาดหวังของแนวโน้มธุรกิจ การบ่มเพาะ (Incubate) หมายถึง การบ่มเพาะและปกป้องการสร้างสรรค์ และบริหารจัดการนวัตกรรมจากการแทรกแซงของปัจจัยภายนอกอันไม่พึงประสงค์ และการท้าทาย (Challenge) หมายถึง การท้าทายทางความคิดผ่านความคิดเห็นและแนวคิดที่แตกต่างสำหรับการปรับปรุงนวัตกรรมให้มีความสมบูรณ์ระหว่างองค์กรต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรม ทั้งสถาบันการศึกษา กิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคอุตสาหกรรม สถาบันทางด้านนวัตกรรม พันธมิตรด้านการจัดหาเงินทุน ไปจนถึงพันธมิตรระดับนานาชาติ ซึ่งการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมส่งผลให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเสถียรภาพในระยะยาว จนก่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน

◆ กำหนดรูปแบบ โครงสร้างองค์กร และแนวทางดำเนินงาน

๑) รูปแบบองค์กรและแนวทางการจัดตั้ง

จากการวิเคราะห์รูปแบบองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและดำเนินงาน โดยการพิจารณาข้อดีข้อเสียพบว่าการจัดตั้งองค์กรในรูปแบบ สถาบันภายใต้มูลนิธิ มีความเหมาะสมที่สุด เนื่องจากเป็นรูปแบบขององค์กรที่สามารถดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจได้ทุกประเภทที่กองทัพเรือประสงค์จะดำเนินการ และสามารถแสวงหากำไรได้ การจัดตั้งไม่ได้ยุ่งยากมากเพราะไม่ต้องออก

กฎหมายเพื่อจัดตั้ง อีกทั้งสามารถรับเงินบริจาคและขอรับงบประมาณอุดหนุนผ่านหน่วยงานภาครัฐได้ ผลกำไรที่ได้จากการทำธุรกิจก็ไม่ต้องจัดสรรให้แก่รัฐหรือบุคคลใด แต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของมูลนิธิจะต้องมีความเฉพาะเจาะจง ไม่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินธุรกิจหลากหลายเช่นเดียวกับบริษัทจำกัด

➔ **ขั้นตอนการจัดตั้งมูลนิธิและสถาบันภายใต้มูลนิธิ** มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๑) กท. อนุมัติให้ ทร. จัดตั้งมูลนิธิ

๒) แต่งตั้งผู้ดำเนินการของมูลนิธิอย่างน้อย ๓ คน ทำหน้าที่ดังนี้

๒.๑) รวบรวมทรัพย์สินทุนประเดิมในการจัดตั้งมูลนิธิ โดยถ้าเป็นเงินสดต้องมีกองทุนไม่ต่ำกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท ถ้ามีทรัพย์สินอื่นต้องมีเงินสดไม่ต่ำกว่า ๒๕๐,๐๐๐ บาท และเมื่อรวมกับทรัพย์สินอื่นแล้วต้องมีมูลค่าไม่น้อยกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท ยกเว้นมูลนิธิที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานของรัฐ สามารถลดหย่อนเงินทุนประเดิมได้เป็น ๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งอาจเป็นเงินสด ๑๐๐,๐๐๐ บาท และทรัพย์สินมูลค่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท ได้

๒.๒) กำหนดข้อบังคับของมูลนิธิ อย่างน้อยจะต้องประกอบด้วย ชื่อมูลนิธิ วัตถุประสงค์มูลนิธิ ที่ตั้ง ที่ตั้งสาขา (ถ้ามีสาขา) ทรัพย์สินของมูลนิธิขณะจัดตั้ง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการของมูลนิธิ ได้แก่ จำนวนกรรมการ การตั้งกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุมของคณะกรรมการ และข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการของมูลนิธิ การจัดการทรัพย์สินและบัญชีของมูลนิธิ

๒.๓) กำหนดที่ตั้งของสำนักงานมูลนิธิ เพื่อเป็นที่ทำการของมูลนิธิ

๒.๔) แต่งตั้งและกำหนดตำแหน่งกรรมการมูลนิธิ

๒.๕) แต่งตั้งบุคคลเพื่อมอบหมายให้ดำเนินการยื่นเรื่องขอจัดตั้งมูลนิธิ

๓) ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดทำเอกสารยื่นเรื่องขอจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ

➔ การจัดตั้งสถาบันภายใต้มูลนิธิ

เมื่อจัดตั้งมูลนิธิเรียบร้อยแล้ว การจัดตั้งสถาบันภายใต้มูลนิธิมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๑) **ทร.** นำเรื่องเสนอ กท. เพื่อเสนอ ครม. ขอความเห็นชอบในการจัดตั้งสถาบัน ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอเรื่องและการประชุมคณะรัฐมนตรี พ.ศ.๒๕๔๘ และระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี พ.ศ.๒๕๔๘ โดยการนำเรื่องเสนอให้ที่ประชุม ครม. พิจารณาโดยใส่รายละเอียดเกี่ยวกับสถาบันภายใต้มูลนิธิ ดังนี้

๑.๑) วัตถุประสงค์

๑.๒) บทบาทหน้าที่

๑.๓) ขอบข่ายงานที่รับผิดชอบ

๑.๔) การบริหาร และจัดองค์กร

๑.๕) งบประมาณและแผนดำเนินงานด้านงบประมาณ

๑.๖) สถานที่ตั้ง

๒) ผลการอนุมัติของ ครม. ควรประกอบด้วย

๒.๑) เห็นชอบในหลักการจัดตั้งสถาบัน

๒.๒) เห็นชอบในหลักการให้ กท. หรือ ทร. แต่งตั้งคณะกรรมการสถาบัน

๒.๓) อนุมัติให้สำนักงบประมาณพิจารณาสนับสนุนงบประมาณ

๓) สำนักงบประมาณพิจารณาสนับสนุนงบประมาณ ภายหลังจาก ครม. อนุมัติแล้ว คณะกรรมการ สถาบันจะต้องขออนุมัติการสนับสนุนงบประมาณให้สำนักงบประมาณฯ พิจารณา

๔) จัดตั้งคณะกรรมการสถาบัน และกำหนดแผนงานของสถาบัน ตามมติ ครม.

๕) จัดหาบุคลากรและครุภัณฑ์

๒) โครงสร้างองค์กร

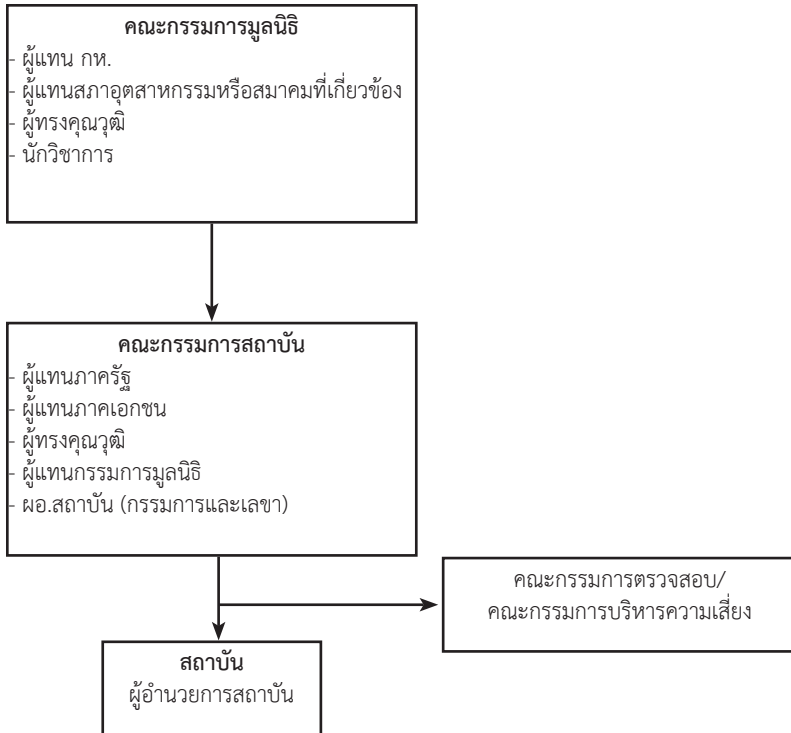
โครงสร้างของมูลนิธิและสถาบันภายใต้มูลนิธิ

๒.๑ มูลนิธิ มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยมีโครงสร้างการบริหารงานในลักษณะคณะกรรมการ เพื่อควบคุมกำกับดูแลสถาบันเชิงนโยบาย และงบประมาณ โดยใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการ ในการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับของมูลนิธิและสถาบัน กำหนดที่ตั้งของสำนักงานมูลนิธิและสถาบัน แต่งตั้งและกำหนดตำแหน่งกรรมการสถาบัน เช่น ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เภรัญญิก เลขานุการ กรรมการ เฉพาะด้าน เช่น กรรมการบริหาร กรรมการตรวจสอบเป็นต้น คณะกรรมการ มูลนิธิ ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ตามสัดส่วนที่เหมาะสม

๒.๒ สถาบันภายใต้มูลนิธิ เป็นหน่วยงานที่ใช้อำนาจรัฐหรือ กลไกของรัฐแต่ไม่เป็นองค์กรของรัฐ โครงสร้างการบริหารงานจะบริหาร โดยคณะกรรมการ หรือกำหนดให้คณะกรรมการบริหารเป็นผู้กำหนด นโยบาย ควบคุม ดูแล และคณะกรรมการตรวจสอบเป็นผู้ติดตามและ ประเมินผลการปฏิบัติงานของสถาบัน

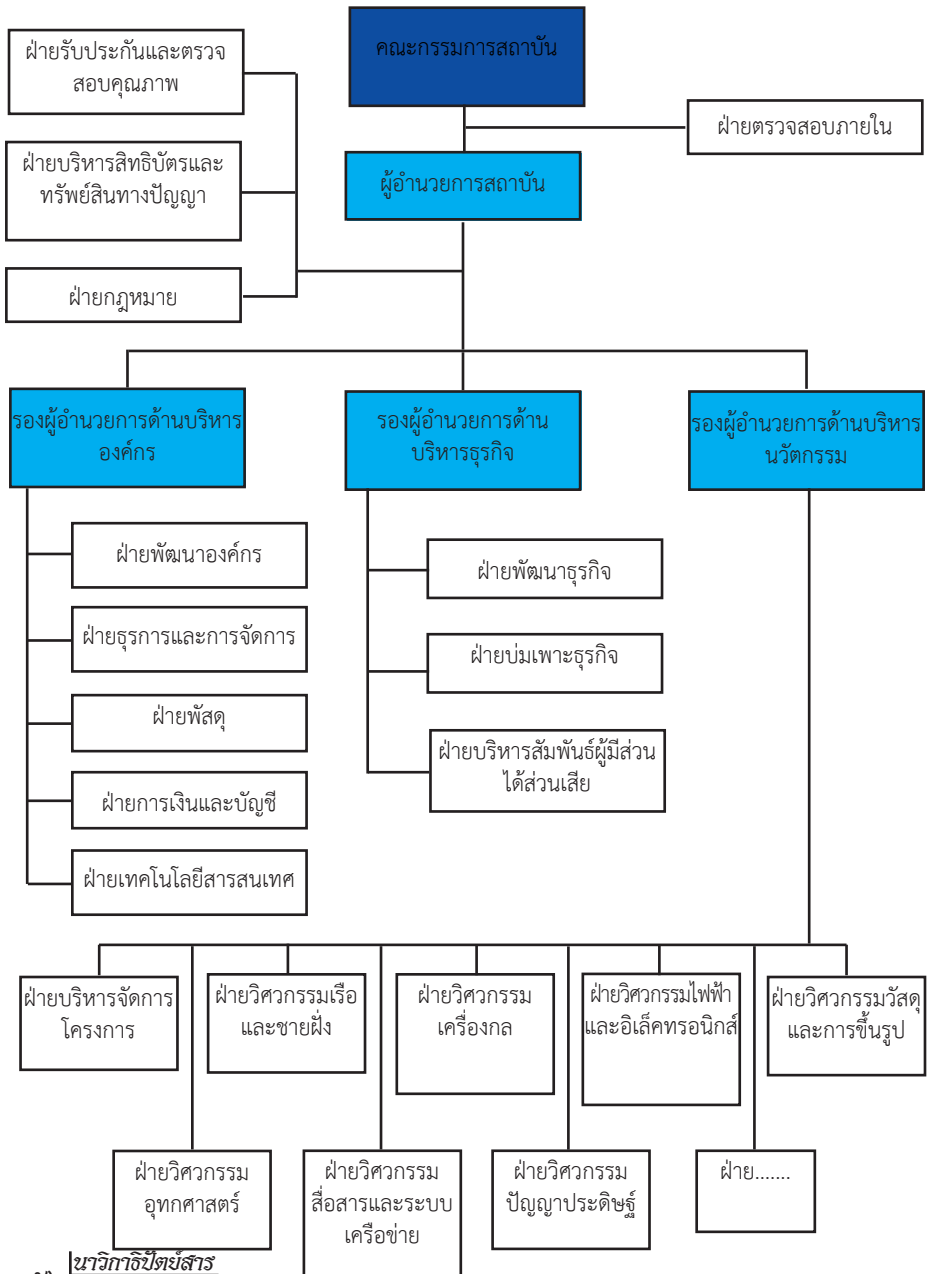
๒.๓ คณะกรรมการสถาบัน เป็นกลไกหลักในการกำหนด ทิศทางการดำเนินงานของสถาบันมีสถานะเป็นคณะกรรมการที่ได้รับการ แต่งตั้ง เพื่อวางนโยบาย กำหนดแผนงาน และเป้าหมายการทำงาน ควบคุม และกำกับดูแลการบริหารงานกิจกรรมของสถาบัน โดยการเสนอเรื่องเพื่อ ขอมติที่ประชุมคณะกรรมการ มูลนิธิ รวมทั้งนำเรียนผลการดำเนินงาน การประเมินผล และควบคุมของสถาบันให้คณะกรรมการมูลนิธิทราบ ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ตามสัดส่วน ที่เหมาะสม มีองค์ประกอบดังนี้

ภาพที่ ๒ ตัวอย่างโครงสร้างบริหารของมูลนิธิ

โครงสร้างองค์กรของสถาบันฯ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนหลัก ได้แก่ ฝ่ายบริหารองค์กร ฝ่ายบริหารธุรกิจ และฝ่ายบริหารนวัตกรรม โดยโครงสร้างองค์กรมีรูปแบบผสมระหว่างรูปแบบแบ่งตามหน้าที่งาน (Functional Structure) กับรูปแบบเมทริกซ์ (Matrix Structure) โดยมีแผนผังโครงสร้างตามภาพที่ ๓

ภาพที่ ๓ ผังโครงสร้างของสถาบัน

ฝ่ายบริหารองค์กร มุ่งเน้นการบริหารจัดการภายใน ความสอดคล้องในเชิงกลยุทธ์และการดำเนินงานในองค์กรรวม การสร้างเสถียรภาพในการดำเนินงาน และการพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรอย่างเป็นระบบ ลักษณะการทำงานเป็นแบบจำแนกตามหน้าที่งาน

ฝ่ายบริหารธุรกิจ มุ่งเน้นการบริหารจัดการภายนอกและการตอบสนองต่อปัจจัยภายนอก การสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายพันธมิตร มีลักษณะการทำงานเป็นแบบจำแนกตามหน้าที่งาน เช่นเดียวกับฝ่ายบริหารองค์กร

ฝ่ายบริหารนวัตกรรม มุ่งเน้นการบริหารจัดการในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและผลงานเชิงวิชาการ การบริหารจัดการผลงานด้านนวัตกรรม และนักวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมุ่งเน้นการต่อยอด พัฒนา และประยุกต์ใช้ผลงานด้านนวัตกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีลักษณะการทำงานเป็นแบบเมทริกซ์ คือ จำแนกหน่วยงานตามความเชี่ยวชาญของนักวิจัย เพื่อให้เกิดความหลากหลายเชิงทักษะและวิชาการ รวมถึงสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างคล่องตัวและลดความเสี่ยงในการเกิดทรัพยากรส่วนเกินของสถาบัน การบริหารจัดการนวัตกรรมจะเกิดขึ้นเป็นรายโครงการ โดยผู้จัดการโครงการจากฝ่ายบริหารจัดการโครงการ จะเป็นผู้พิจารณาและคัดเลือกบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ (Pool Resource) ตามความเหมาะสมของโครงการ

๓) แนวทางดำเนินงาน

เพื่อให้เป็นองค์กรด้านนวัตกรรมที่ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องส่งเสริมและผลักดันให้สถาบันเกิดระบบนิเวศที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรม (Innovation Ecosystem) จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาขององค์กรวิจัยหรือนวัตกรรมเห็นได้ว่า นอกจากการมีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพแล้ว สถาบันจะต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการดำเนินการร่วมกัน

ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการสนับสนุนทั้งทางด้านการจัดหาเงินทุน ด้านข้อมูลความรู้ ด้านการอบรมพัฒนา และด้านการดำเนินโครงการส่งเสริม หรือการให้บริการในด้านต่าง ๆ ร่วมด้วย

ชื่อขององค์กร ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง คือเพื่อ ส่งเสริมอุตสาหกรรมป้องกันประเทศทางทะเลผ่านนวัตกรรม และสอดคล้อง กับรูปแบบและบริบทขององค์กร

“สถาบันนวัตกรรมทางเรือและทางทะเล (Institute of Naval and Maritime Innovations)”

วิสัยทัศน์และพันธกิจของสถาบันฯ ต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ของกองทัพเรือ เพื่อให้มีเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน สำหรับพันธกิจ ของสถาบันฯ ควรมุ่งเน้นการบริหารจัดการนวัตกรรมอย่างครอบคลุมและ เป็นระบบ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ระบบนิเวศที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้าง นวัตกรรมในอุตสาหกรรมความมั่นคงทางทะเลอย่างเป็นระบบ รวมถึงสร้าง ผลกระทบเชิงบวกให้แก่อุตสาหกรรมภายในประเทศอย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์

“เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการป้องกันประเทศและความมั่นคงของชาติทางทะเลอย่างครบวงจร”

พันธกิจ

● สร้างสรรค์ระบบนิเวศที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรม (Innovation Ecosystem) ในอุตสาหกรรมเพื่อความมั่นคงทางทะเลอย่างเป็นระบบ

● เชื่อมโยงองค์กรและบุคลากรที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนนวัตกรรม ของอุตสาหกรรม

● ยกกระดับเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืนผ่าน การพัฒนานวัตกรรม

การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ของสถาบันฯ จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ให้มีความสอดคล้องกับการ “เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการป้องกันประเทศและความมั่นคงของชาติทางทะเลอย่างครบวงจร” รวมถึงให้มีความสอดคล้องกับแผนหลักที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งมีทั้งสิ้น ๓ แผนหลัก ได้แก่ ๑) แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ๒) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม และ ๓) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒

● สรุป

กองทัพเรือเป็นองค์กรชั้นนำของประเทศที่มีขีดความสามารถในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศทางทะเลได้อย่างเป็นรูปธรรม การจัดตั้งสถาบันนวัตกรรมทางเรือและทางทะเล (Institute of Naval and Maritime Innovations) จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการนำไปสู่การเป็น “ประเทศที่พึ่งพาตนเองได้” สถาบันฯ จะสามารถยกระดับขีดความสามารถของอุตสาหกรรมความมั่นคงทางทะเลในองค์กร และสามารถสร้างผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Impact) เชิงบวกแบบองค์รวมต่ออุตสาหกรรมความมั่นคงทางทะเลทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และความมั่นคงของประเทศ เพื่อเป็นการสร้างคุณประโยชน์ที่มุ่งเน้นการตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในระยะยาวได้อย่างเหมาะสม

การจัดตั้งสถาบันนวัตกรรมทางเรือและทางทะเล (Institute of Naval and Maritime Innovations) ต้องอาศัยวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นของผู้นำกองทัพ ตลอดจนการสนับสนุนและความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในกองทัพเรือ หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้องค์กรที่จะจัดตั้งตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และความต้องการที่แท้จริง

● บรรณานุกรม

✓ หนังสือ

รายงานฉบับสมบูรณ์ สรุปผลการดำเนินการของโครงการ โครงการ
จ้างศึกษา สำรวจ และออกแบบงานก่อสร้างศูนย์วิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรม
ทางทหาร พื้นที่ Defense-related Industry Research Zone เสนอต่อ
กรมอุทกหารเรือ โดย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ
ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๒

✓ กฎหมายหรือประกาศของทางราชการ

พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

พ.ร.บ. จัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม

พระราชบัญญัติเทคโนโลยีป้องกันประเทศ พ.ศ.๒๕๖๒
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอน ๕๖ ก ๓๐ เมษายน ๒๕๖๒

✓ อินเทอร์เน็ต

สถาบันไทย-เยอรมัน เว็บไซต์ : <http://www.tgi.or.th> (สืบค้น
ข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ.๒๕๖๖)

อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย เว็บไซต์ : <https://www.sciencepark.or.th/index.php/th/> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ.๒๕๖๖)

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ เว็บไซต์ : <https://www.nia.or.th/>
(สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ.๒๕๖๖)

UK Defence Solution Centre เว็บไซต์ : <https://www.ukd-sc.org> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ. ๒๕๖๖)

Port of Rotterdam เว็บไซต์ : <https://www.portofrotterdam.com> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๑ ก.พ. ๒๕๖๖)

UK Ministry of Defense. Advantage Through Innovation.
[ออนไลน์]. จาก UK Ministry of Defense เว็บไซต์ : <http://www.theology.ac.th/wp-content/uploads/2016/06/-E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A-2553.pdf> (สืบค้นข้อมูล: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๒)